EL DILUVI DAVANT NOSTRE

Entre la devastació capitalista i la lluita pel comú

SILVIO ROS

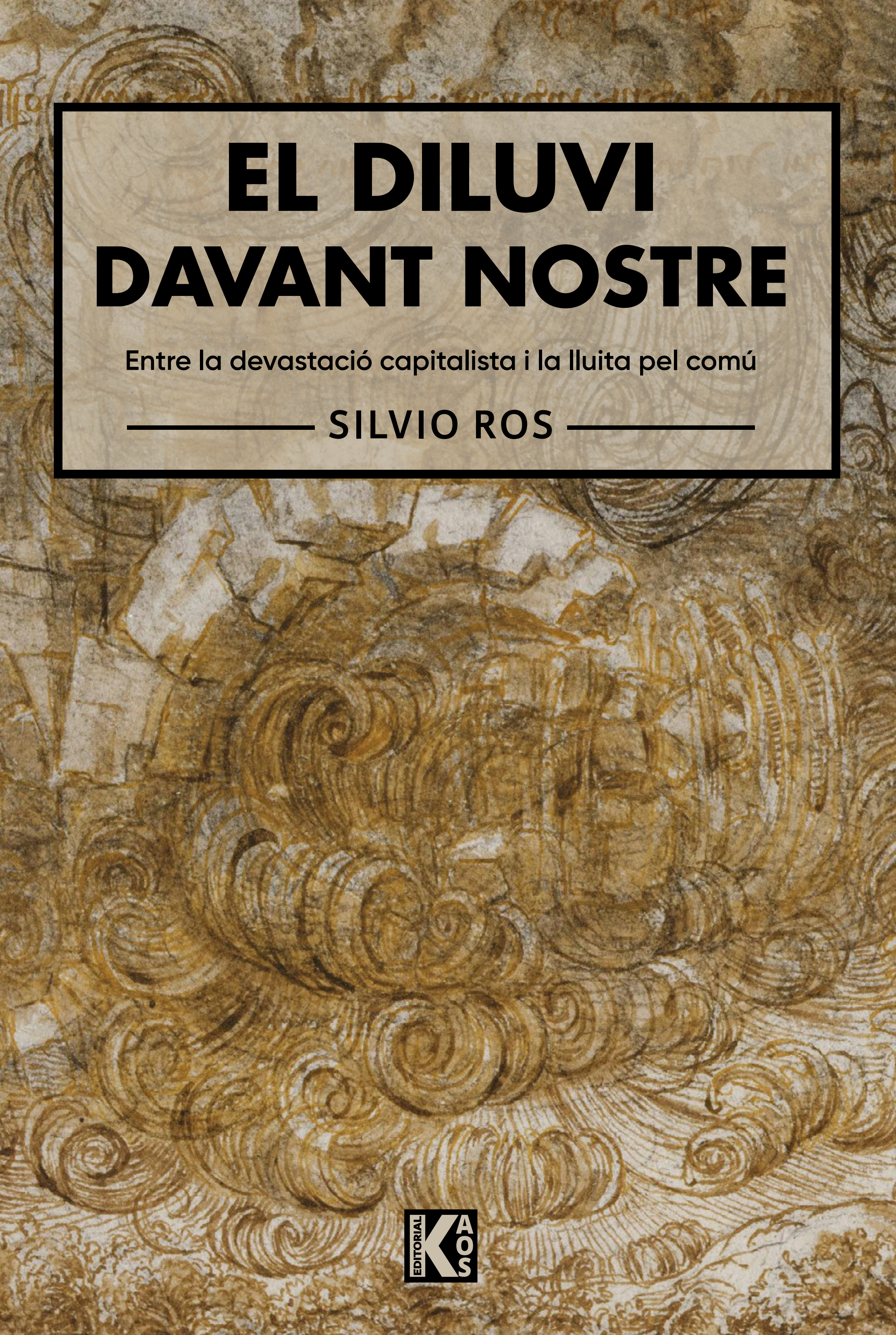

EDITORIAL KAOS

Títol: *El diluvi davant nostre. Entre la devastació capitalista i la lluita pel comú*
Autoria: Silvio Ros

1a edició present: abril del 2025, Barcelona
Kaos Editorial
kaoseditorial@riseup.net
https://linktr.ee/KaosEditorial

ISBN: 978-84-10421-28-8

Edició: Kaos editorial
Maquetació i disseny de portada: Kaos editorial
Imprès a: Descontrol Impremta // impremta@descontrol.cat
Distribució: Descontrol Distribució // distribucio@descontrol.cat

Les il·lustracions d'aquest llibre són dibuixos de Leonardo da Vinci,
principalment dels seus *Diluvis*

Cost d'impremta: 3,89 €
El 10% del PVP va destinat a diferents mogudes solidàries i de caràcter antirepressiu.
La solidaritat és la tendresa dels pobles.

Reconeixement – NoComercial (by–nc): Es permet la generació d'obres derivades sempre que no se'n faci un ús comercial i es citi la font.

Tampoc es pot utilitzar l'obra original amb finalitats comercials.

El diluvi davant nostre

Entre la devastació capitalista i la lluita pel comú

Silvio Ros

EDITORIAL KAOS

Índex

Introducció 9
L'estructura del llibre 14

Bloc 1
Alguns antecedents del món actual 17
    El bressol del capitalisme:
    colonialisme, esclavitud i revolució industrial 19
    El desplegament del capitalisme industrial
    al país més lliure del món 24
    El nou ordre global sorgit
    de la Segona Guerra Mundial 29
    El procés de la descolonització 31
    La dècada subversiva i la reacció neoliberal 33

Bloc 2
La globalització capitalista 41
    El neoliberalisme a la conquesta del món 43
    L'ascens dels països recentment industrialitzats 48
    El capitalisme financer i la seva economia 50
    La cúpula financera del món i les seves inquietuds 53
    Els fòrums de les elits del capital 58

Bloc 3
Algunes peces claus de l'ecocidi global 65
La força motriu: el petroli 67
Els residus del consumisme occidental:
plàstics i deixalles electròniques 70
L'agroindústria 73
La ramaderia industrial 77

Bloc 4
La indústria digital 81
    La transició digital i els seus paranys 83
    La deriva totalitària dels mil-milionaris
    de la indústria digital 87

La intel·ligència artificial 92
Les perspectives
de la intel·ligència artificial general (IAG) 97
Els límits materials i els impactes ambientals
de la indústria digital 99
Primeres conclusions 105

Bloc 5
La cursa cap al col·lapse 109
El capitalisme pintat de verd 111
La transició energètica sostenible per a les elits 117
L'ecologia exclusiva 122
Ecofeixisme? 126

Bloc 6
Una societat malvada en procés de descomposició 129
La dretanització política i social 131
El poder disgregador de les missatgeria
instantànies i les xarxes socials 134
Avall amb el treball! 140

Bloc 7
A grans mals, grans remeis 147
El comú contra la propietat privada 149
Produir el comú 155
La perspectiva de subsistència 157
Rehabitem les ruralitats 159
Les lluites per unes vides en comú a la metròpoli 163
Lluitar per una reproducció social digna 165
Apostes revolucionàries en defensa de la vida 168
Autodefensa per a impulsar
processos de transformació social 170

Índex d'abreviatures 173

Bibliografia 175

Agraïments 183

a Juergen, Pere i Pablo
a la Conce Pobla

Introducció

D'acord amb l'estudi «Contra l'imperi dels més rics»[1] de l'ONG internacional Oxfam , publicat al gener de 2026, els 12 milmilionaris més rics del món acumulen més riquesa que la meitat més pobra de la població mundial, és a dir, més de 4.000 milions de persones. En un estudi de 2015 de la mateixa ONG, titulat «Riquesa: tenir-ho tot i voler més»[2], van ser les 80 persones més riques del planeta les que disposaven dels mateixos recursos materials que la meitat més pobra de la Terra.

Seguint el mateix estudi, el patrimoni dels més rics es va duplicar entre 2009 i 2014, mentre que la pobresa de les persones més pobres va augmentar en unes proporcions semblants. El nou salt d'unes desigualtats socials tan abismals entre 2015 i 2026 es deu principalment a l'ascens meteòric de la indústria digital i la concentració inèdita de poder i riquesa en mans dels seus magnats. Pel que respecte a la desigualtat social a l'Estat espanyol, el mateix estudi indica que els 33 milmilionaris més rics del país tenen un patrimoni equivalent al 40 % de la població més pobre, és a dir que gairebé 20 milions de persones.

El credo de *tenir-ho tot i voler més,* no es limita a l'1 o 10 % dels més rics del planeta. És l'horitzó de vida d'una part important dels habitants dels països del Nord global. Conservar el seu nivell de vida acomodada és el ressort que empeny a les classes mitjanes a fer el que sigui mentre aconsegueixin uns ingressos que els permetin adquirir cotxes més potents, cases més exclusives, mobiliaris més ostentosos, fer viatges els més exquisits possibles...

Però aquestes aspiracions tenen el seu preu: la competència feroç contra els quals conreen les seves mateixes esperances, la pressió constant d'augmentar la productivitat per a mantenir la

1 https://www.oxfam.org/es/informes/contra-el-imperio-de-los-mas-ricos

2 https://www.oxfamintermon.org/es/publicacion/Riqueza_tenerlo_todo_y_querer_mas. Es tracta d'uns informes anuals que l'ONG pública en el marc del Fòrum Econòmic Mundial en Davos.

seva posició i la necessitat de vendre's a si mateixos com si fossin una marca. D'altra banda, el capitalisme hipertecnificat ens manté atrapats entre les seves xarxes d'aplicacions digitals. Una de les conseqüències principals d'aquestes dinàmiques és la descomposició dels teixits socials, la proliferació d'un malestar difús, un augment constant de malalties psicosomàtiques i de trastorns mentals.

La caça agitada de fetitxes que prometen benestar i exclusivitat no es restringeix als integrants de les classes mitjanes i altes del món occidental. Determina també la vida de les seves classes subalternes, atabalades per uns deutes bancaris contrets per a poder participar en el consumisme, encara que sigui a unes escales bastant inferiors a les dels seus models representats a la tele.

Més enllà de les creixents diferències de classe, els adeptes del consumisme ignoren –a propòsit o no– que no són els seus sacrificis laborals les raons principals del seu benestar. Aquest es basa en gran manera en l'espoli dels recursos naturals dels països del Sud global, en l'explotació brutal de la seva mà d'obra, així com en l'externalització dels costos ambientals causats per l'estil de vida del Nord global. Com va escriure Eduardo Galeano: «La divisió internacional del treball consisteix en el fet que uns països s'especialitzen a guanyar i altres a perdre.»[3] En les últimes dècades, aquest tipus de conductes i privilegis també s'han generalitzat entre les elits del Sud i les seves classes mitjanes–altes.[4]

El Nord només pot aconseguir i mantenir la seva «prosperitat» imposant intercanvis comercials desiguals amb els països del Sud. Les jerarquies de poder fan que les capacitats d'imposar aquests intercanvis difereixin molt entre els Estats Units d'Amèrica (EUA) i altres membres de l'il·lustre club de països occidentals, en la seva immensa majoria Estats europeus.

El súmmum de la ignomínia arriba quan la unió dels països acomodats decreta el tancament hermètic de les seves fronteres al

3 Eduardo Galeano, *Las venas abiertas de América Latina*, Siglo XXI Editores, p. 15.

4 No obstant això, cal tenir en compte que el poder adquisitiu de les classes mitjanes–altes dels països depauperats del Sud se situa a un nivell semblant dels pobres del Nord.

creixent número de persones que han sigut privats dels seus mitjans de subsistència a la seva terra, sigui per la sobreexplotació dels seus recursos naturals, sigui per la contaminació dels seus sòls i aigües causada per la mineria i l'agroindústria, sigui per unes guerres civils provocades per disputes per l'explotació d'aquests recursos o sigui per les conseqüències del canvi climàtic.

Segons dades de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) per a 2025, l'agudització de la pobresa al Sud global ha fet créixer el nombre de persones refugiades a 123 milions a tot el món, 58 milions més que el 2015. Només el 2025, unes 1.500 persones van morir en el seu intent d'arribar a les ribes europees de la Mediterrània.[5] Per a les elits del poder global, aquestes persones són només una petita part de la humanitat prescindible.

Totes aquestes barbaritats són la conseqüència de la globalització del capitalisme, un sistema econòmic que es va desenvolupar fa més de 500 anys a Europa a partir de la conquesta i colonització de la resta del món. Les riqueses robades de les colònies van augmentar el poder i la prosperitat de les elits europees de tal manera que van poder acumular el capital suficient per a promoure la revolució industrial de mitjan segle XVIII i crear, a continuació, el capitalisme industrial.

El capitalisme industrial és un sistema molt versàtil que es basa en unes regles bastant simples. La seva primera i última raó de ser resideix en l'acumulació màxima de capital sense la més petita importància de la utilitat social dels productes que fabrica. Per a evitar les seves crisis recurrents necessita una taxa de creixement sostingut entorn del 3 %. Aquesta necessitat es deu al fenomen de la caiguda tendencial de la taxa de guany, descrita per Karl Marx. Per a poder imposar-se a la seva competència, els capitalistes han d'invertir constantment en els mitjans de producció i/o tecnologies que incrementen la productivitat de la seva empresa. És a dir, necessiten augmentar constantment el seu capital fix, encara que minvi els seus guanys. L'augment constant de la productivitat és,

5 Per a més informació sobre aquest drama humanitari: https://caminandofronteras.org/

al seu torn, una de les causes principals de les crisis habituals de sobreproducció. La combinació d'aquests condicionants crea una dinàmica de concentració de capital en grans empreses transnacionals i d'eliminació de petits tallers i empreses[6].

La necessitat del desenvolupament tecnològic continu és –al costat de l'intercanvi desigual i l'acumulació màxima de capital– el tercer requisit material del capitalisme[7]. La qüestió de la neutralitat del desenvolupament tecnològic és un vell debat. Entenem que qualsevol tecnologia que s'imposi en el capitalisme és una tecnologia del capital. En aquest sentit, les innovacions tecnològiques que, des dels inicis del capitalisme industrial, s'han anat aplicant en fàbriques, oficines, escoles, hospitals, centres logístics, etc. es poden llegir com a atacs a l'autonomia dels i les treballadores amb l'objectiu d'augmentar la seva productivitat i subordinació.

Pel que fa a les innovacions tecnològiques en el camp de béns de consum, aquestes sedueixen per l'augment constant de les seves facilitats d'ús i les seves prestacions. Això és especialment cert en el cas dels dispositius digitals i molt especialment dels telèfons intel·ligents. El seu ràpid desplegament a tot el planeta ha modificat radicalment les nostres maneres de comunicar i relacionar–nos. Mai en la història d'humanitat hi ha hagut una relació tan simbiòtica amb una màquina. I mai hi ha hagut una màquina que maneja tantes dades privades. El desenvolupament de la intel·ligència artificial està estretament relacionat amb aquest fet. La problemàtica de la indústria digital ocupa una part important d'aquest llibre.

L'expansió de la producció industrial a la major part del món no sols ha globalitzat l'estil de vida del món occidental, també ha llençat llenya al foc del canvi climàtic, de la crisi ecològica i de les tragèdies humanitàries de les poblacions empobrides del Sud. Des de fa anys és de domini públic que els habitants del Sud global són les persones que menys contribueixen a la crisi climàtica i ecolò-

6 Per a més informació sobre aquestes dinàmiques del capital i els seus efectes, veure per exemple, els llibres de Corsino Vela *El capitalismo terminal* o *En la línea en quiebra,* ambdós dos publicats en Traficantes de Sueños.

7 Tractarem en l'últim bloc la condició *sine qua non* del capitalisme, és a dir, la propietat privada.

gica, però són les que més en sofreixen les seves conseqüències. Segons un estudi d'Oxfam de 2023, «l'1 % més ric de la població mundial va generar el 16 % de les emissions de carboni a nivell global, tant com el 66 % més pobre (5.000 milions de persones)».[8] Parlarem més detalladament les dinàmiques que han portat a aquesta desastrosa situació actual.

Ens trobem, doncs, en un moment absolutament crucial, marcat per dues grans amenaces que determinaran el futur de la humanitat. D'una banda, estem davant d'una crisi climàtica i ecològica que s'ha anat agreujant al llarg de la globalització capitalista fins a l'extrem que està posant en risc la supervivència de l'espècie humana. En el 2025 va quedar clar que l'augment de les temperatures serà bastant més elevat que el límit d'augment entre 1,5 i 2 °C (fins a 2030), establert per les Conferències pel clima de l'ONU. És a dir, que estem entrant en una fase de riscos potencialment incontrolables. Els riscos més greus i menys difosos són:

a) L'alentiment dels grans corrents marins, com el corrent del Golf, que ja ha començat i pot tenir uns efectes especialment devastadors per al clima d'Europa occidental[9].

b) L'alliberament de quantitats ingents de metà i CO_2 si s'arriben a desglaçar les zones subàrtiques de permagel, sigui a causa de l'augment de les temperatures, sigui a causa de les activitats extractivistes projectades pels EUA i altres potències mundials.

c) L'acidificació dels oceans, que en setembre de 2025 va superar el «setè límit planetari per a una existència segura»[10].

---

8 https://www.elsaltodiario.com/analisis/giulia-costanzo-minoria-contamina-planeta-deuda-cuidados?&utm_medium=social&utm_campaign=web&utm_source=telegram

9 https://www.infobae.com/america/mundo/2024/07/11/cientificos-alertan-que-el-cambio-climatico-podrian-hacer-colapsar-la-corriente-del-golfo-y-provocar-un-dramatico-enfriamiento-de-europa/

10 Més informació sobre la problemàtica dels límits planetaris en: https://www.elsaltodiario.com/oceanos/humanidad-rebasa-septimo-limite-pla-

La segona gran amenaça s'està forjant en el cor de la bèstia capitalista, les elits de la qual semblen estar disposades a arrasar el planeta i deixar morir una part important dels seus habitants abans de renunciar als seus privilegis. Representades per un feixista octogenari americà estan donant ales a la ultradreta als països més rics del món, fomentant l'odi a l'altre i la seva militarització interior i exterior. Les principals raons de fons d'aquesta aposta autoritària és la crisi estructural més gran del capitalisme occidental contemporani, en general, i de la seva major potència econòmica i militar en particular. Tot sembla indicar que el poder està disposat a morir matant!

Tot plegat ens situa davant un horitzó de col·lapse. Entenem el col·lapse com un procés d'empitjorament continu de les condicions de vida i les capacitats de resiliència de la natura. Cada cataclisme és una fita en aquest llarg camí de declivi. En aquest sentit ja estem vivint en una dinàmica de col·lapse que només es podrà invertir a través d'un desmantellament de l'economia capitalista i la transformació radical de nostres formes de vida.

Què fer davant una situació tan dramàtica és una pregunta que ens hem de plantejar entre totes les que apostem per la justícia social i una bona vida en harmonia amb la Terra per a tots els habitants del món. En el bloc final del llibre plantegem algunes primeres propostes.

L'estructura del llibre

El text persegueix diversos objectius. En primer lloc, traça un breu repàs històric del desenvolupament del capitalisme industrial amb la mirada centrada en les dinàmiques devastadores en què es basa la seva expansió, sense oblidar–se de les resistències a ella. Amb això volem aportar arguments per a rebatre les diatribes d'odi sobre les quals cavalca l'onada reaccionària actual. El bloc central ofereix informacions per a entendre millor per on van els trets d'un sistema en plena cursa cap a l'abisme. El tercer indaga en els estralls que

netario–acidificacion. Tots aquests fenòmens estan augmentant progressivament. No se sap que passarà quan entrin en una fase exponencial.

està produint el tecnocapitalisme en les nostres societats, mentre que el bloc final versa sobre les perversitats de la propietat privada, les potencialitats de produir el comú i la cerca d'altres maneres de viure, per finalitzar amb alguns apunts sobre possibles perspectives revolucionàries.

L'annex es compon d'una bibliografia i alguns suggeriments de lectura per a les i els que vulguin saber més sobre les qüestions tractades.

El llibre està concebut com una mena de guia, pel qual els seus blocs es poden llegir per ordre de preferència.

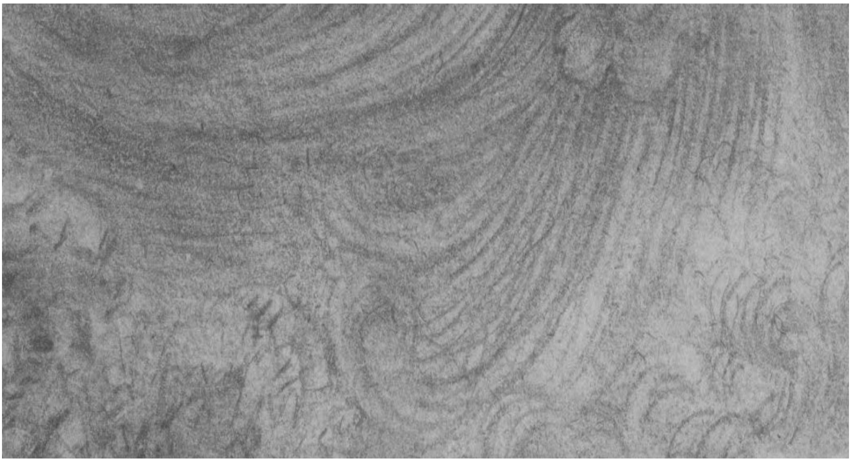

Bloc 1

Alguns antecedents del món actual

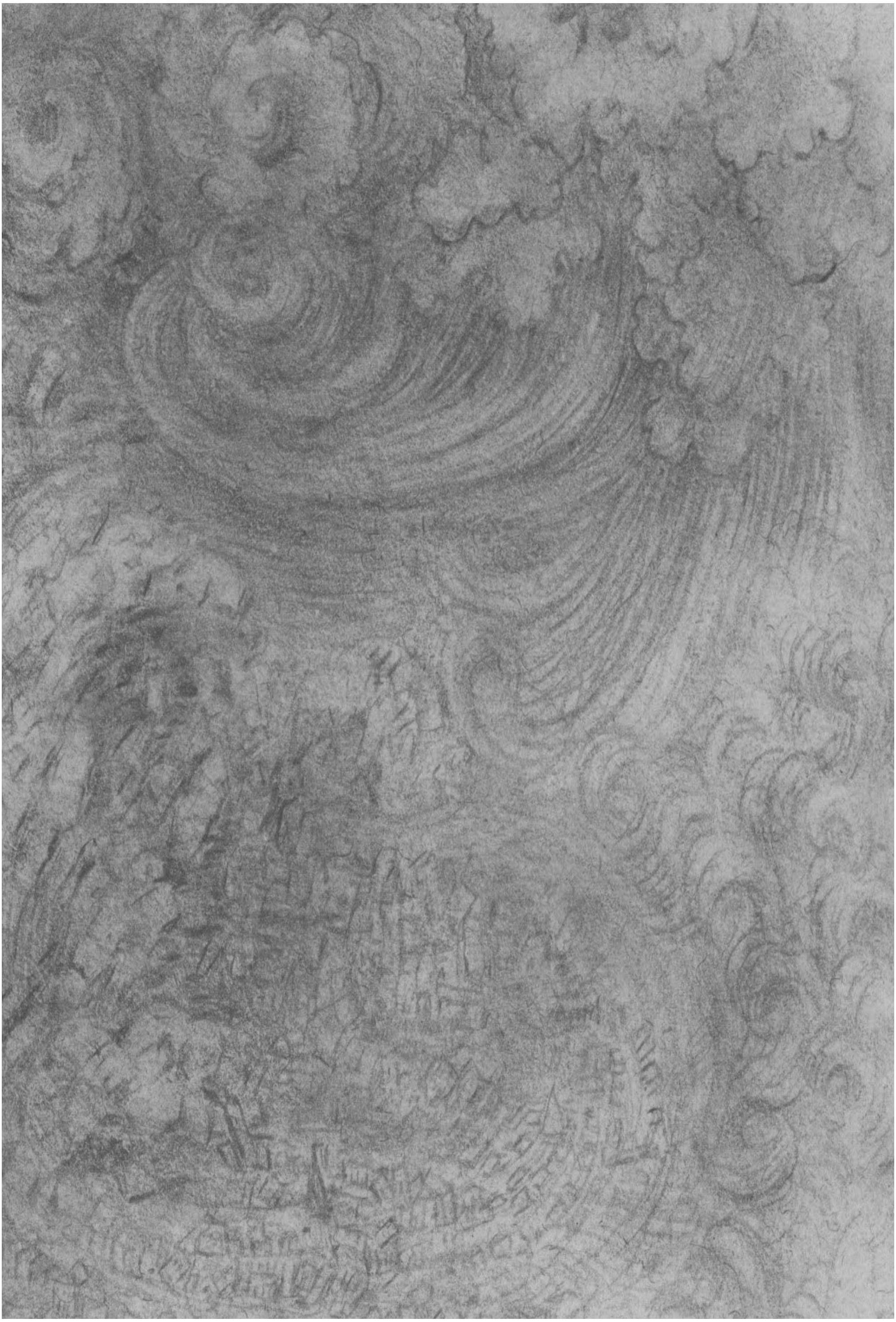

El bressol del capitalisme: colonialisme, esclavitud i revolució industrial

Si els diners neixen amb taques naturals de sang, el capital ve al món regalimant sang i llot per tots els porus, des dels peus fins al cap.
(Karl Marx)

La conquesta colonial, iniciada a la fi del segle xv, va causar la mort de desenes de milions de persones nascudes a les regions objecte de la colonització. Segons un estudi[11] de la Universitat de Londres, només la colonització espanyola va delmar en cent anys la població indígena d'uns 60 milions de persones a 6 milions. Els que no van caure en les lluites desiguals amb els exèrcits del Regne d'Espanya, proveïts amb armes de foc i canons, van morir treballant en les mines d'or i plata. Una altra part important de les poblacions indígenes va morir de malalties importades pels colonitzadors i, en alguns casos, propagades a propòsit entre elles. La narració dels fets recollides per fra Bartolomé de les Casas en la seva *Brevísima Relación de la Destrucción de las Índies* continua sent un dels testimoniatges més esgarrifós de les barbaritats comeses per Cristòfor Colom i les seves hosts, durant el mal anomenat descobriment d'Amèrica.[12]

Els primers colonitzadors espanyols i portuguesos se sentien autoritzats a assassinar sense miraments a la població originària (*els naturals*) perquè les autoritats eclesiàstiques negaven que tinguessin ànima. Uns cent anys més tard, destacats representants del pensament mecanicista i calvinista, com Francis Bacon, van fer un pas més en justificar l'extermini de pobles sencers perquè no s'assemblaven a nacions sinó més aviat a «ramats i xusmes, ja que han degenerat fins a desviar-se per complet de les lleis de la naturalesa», és a dir, de les lleis mecanicistes de la «ciència empírica».[13]

11 https://www.lavanguardia.com/cultura/20190207/46280554143/colonizacion-america-muertes-indigenas-altero-clima-mundial.html

12 L'obra d'Eduardo Galeano *Les venes obertes d'Amèrica Llatina* ofereix una visió molt completa sobre la història colonial i neocolonial d'Amèrica Llatina.

13 Amitav Ghosh; *La maldición de LA NUEZ MUSCADA*; Capitan Swing, 2023; p. 39.

Des de l'inici, les potències colonials van utilitzar els seus excedents de població per a consolidar i estendre els seus dominis a ultramar. Entre el segle XVI i finals del XIX, els colons blancs, a més, van poder disposar d'esclaves i esclaus, en la seva immensa majoria deportats des del continent africà. No hi ha dades exactes sobre el nombre d'habitants de l'Àfrica negra que van caure en mans dels traficants d'esclaus que, sovint, eren practicants d'una altra religió monoteista patriarcal: l'islam. Es calcula que dos de cada cinc persones capturades morien durant el trajecte –de fins a 1.000 km– a la costa. Una altra tercera part moria –sovint asfixiada– durant la travessia en els cellers de vaixells plens de gom a gom de gent encadenada.

Després d'arribar al continent americà eren venuts com a bestiar i havien de treballar com a bèsties. El seu destí principal van ser les grans plantacions de cotó, que s'havien posat de moda en les albors del capitalisme industrial. La historiografia colonial descriu als esclaus negres com a persones resignades que estaven acceptant el seu destí amb el pas del temps. La realitat va ser una altra, tal com demostra Howard Zinn en el seu llibre *Une histoire populaire des États–Units*[14]. Els i les esclaves eren persones fortes amb una gran capacitat de resistència, que de cap manera s'estaven resignant al seu «destí». A la mínima oportunitat van fugir de les plantacions, sigui sols o en grup, i a despit d'uns càstigs que incloïen la pena de mort per aquests fets. Zinn relata, a més, una sèrie de rebel·lions que van ser protagonitzades conjuntament per esclaus negres i serfs blancs. Davant el perill que creixessin en número i intensitat, els colons i els seus aliats van concedir als serfs blancs alguns privilegis enfront dels africans. D'aquesta manera, els blancs es van posicionar de costat dels seus patrons i del seu racisme.

El comerç d'esclaus era un negoci molt lucratiu que va ser dominat primer pels armadors holandesos i més tard pels anglesos. També va haver–hi alguns oportunistes procedents de les ribes mediterrànies, un dels més coneguts va ser el *negrer* i *Grande de España*, Antonio López. El monument erigit en el seu honor a Barcelona no va ser derrocat fins el 2018. Citant l'excel·lent relat de Howard Zinn: «El 1795, Liverpool,

14 Howard Zinn:*Une histoire populaire des États–Units*. Títol castella: *La otra historia de Estados Unidos;* edició agotada, pdf: https://humanidades2historia.wordpress.com/wp–content/uploads/2012/08/la–otra–historia–de–ee–uu–howard–zinn.pdf.

que comptava més de cent vaixells destinats al transport d'esclaus, representava la meitat del comerç europeu d'esclaus... Es calcula que al voltant de 50 milions d'africans van ser les víctimes –mortes o vives– de l'esclavitud durant aquests segles que considerem l'origen de la nostra civilització occidental moderna»[15]. S'estima que el 1900 la població d'Àfrica negra havia estat reduïda a un nombre total d'uns 100 milions de persones.[16]

A principis del segle XVII es va inaugurar el capitalisme comercial amb la fundació de les Companyies de les Índies en països com Anglaterra, Holanda, Dinamarca o França. A través d'aquestes companyies, els imperis colonials van delegar en banquers, comerciants i aventurers l'explotació de les colònies acabades de conquerir. Amitav Ghosh exposa com la filosofia mecanicista i la raó instrumental es van convertir en base i justificació de «la conversió d'éssers en un recurs mut que va permetre el salt metafísic segons el qual la Terra i tot el que en ella existeix podria veure's reduït a un ens inert»[17], que es pot vendre i comprar.

Ghosh exemplifica, en els esdeveniments succeïts a les illes de Banda, l'aplicació implacable d'aquesta lògica pròpia del calvinisme, estretament lligada a la lluita contra la naturalesa i les dones[18]. Les illes de Banda –que formen part de les Moluques– eren l'únic lloc del món on creixien els arbres de nou moscada. El control sobre la seva explotació i distribució prometia uns guanys milionaris, en una època en la qual les espècies eren les mercaderies més preuades entre les elits europees. Davant la mínima resistència dels habitants de les illes a cedir el monopoli del comerç de la nou, el governador general de les Illes Orientals, Jan Coen, va reclamar més contingents militars amb els quals va exterminar –sense més ni més– la població sencera de Banda.

---

15 Howard Zinn, *op.cit. p. 38;* la traducció es nostra.

16 Més informació en: https://es.wikipedia.org/wiki/Comercio_atl%C3%A1ntico_de_esclavos y https://es.wikipedia.org/wiki/Demograf%C3%ADa_de_%C3%81frica_en_la_Antig%C3%BCedad

17 Ghosh, op. Cit., p.52.

18 Per a més informació: Silvia Federic, *Caliban i la bruixa. Dones, cos i acumulació primitiva,* Virus Editorial, 2018 .

Els guanys per a Coen i la corona neerlandesa eren immensos. Crescut pel sentiment de superioritat masculina experimentada en la impunitat de les orgies de violència colonial, Coen, que va ser heroi nacional d'Holanda fins a la dècada de 1970, va extreure dues conclusions premonitòries de les seves experiències: «No hi ha res en el món que confereixi majors drets que el poder» i «No hi ha comerç sense guerra ni guerra sense comerç.»[19] A la fi del segle XVIII, gairebé com a colofó de la pràctica genocida ja centenària, l'il·lustre jurista protestant Emer de Vattel, que va contribuir de manera destacada a l'articulació del dret internacional de l'època, va declarar. «És legítim que les nacions s'uneixin com un cos a fi de castigar, i fins a exterminar, a semblants pobles salvatges.»[20]

Va ser en aquella època que es van establir les bases filosòfiques del capitalisme industrial. Thomas Hobbes i la seva obra *El Leviatan* jugaven un paper central en aquesta operació. Les seves màximes continuen sent vigents en el capitalisme actual. Això és especialment cert per a la seva afirmació que els «homes» es mouen únicament per interès propi i que la suma de les accions individuals motivades pel benefici propi portarien al progrés i benestar general, sempre que hi hagi una instància superior que vetlli pel bé compliment d'aquesta llei natural. Aquestes fabulacions es van convertir en llei durant segles, malgrat les investigacions de Piotr Kropotkin que va demostrar que els trets naturals dels éssers humans són la cooperació i el suport mutu.[21]

Està fora de dubte que l'espoli de les riqueses naturals i el genocidi comès contra els pobles no occidentals, va permetre acumular prou riquesa per a crear les infraestructures que van possibilitar l'èxit de la Primera Revolució Industrial. Aquesta es va idear en el segle XVIII a Anglaterra, des d'on es va estendre a Europa i els Estats Units. La màquina de vapor de James Watt va ser la tecnologia clau per al desplegament de la producció industrial, ja que permetia portar l'energia necessària als llocs que més convenien als primers capitalistes. L'altra gran palanca que va possibilitar aquesta revolució va ser l'abolició dels

19 Ghosh, ibid. p. 60.

20 Ghosh, ibid., p.39.

21 En les últimes dècades, nombroses recerques antropològiques i biològiques han confirmat les afirmacions de Kropotkin.

drets ancestrals sobre l'ús de terres comunals a través dels anomenats tancaments[22]. D'aquesta manera, les classes populars van ser expulsades de les seves terres i llars ancestrals i es van haver de buscar la vida a les fàbriques i als barris obrers que s'estaven construint entorn de les primeres. Al mateix temps, les classes dominants rurals es van fer amb grans superfícies de terres cultivables.

No obstant això, el «populatxo» no es va deixar imposar sense més ni més unes condicions de treball i vida miserables i degradants. La «guerra contra les màquines», protagonitzada pels ludites entre 1811 i 1816 a Anglaterra, va ser el moviment més massiu i contundent contra la transformació forçada d'artesans, pagesos i recol·lectores en obrers de fàbrica sotmesos a uns ritmes de producció marcats per unes «màquines infernals» i remunerats amb uns salaris de misèria.[23] La rebel·lió liderada per un misteriós treballador de nom Ned Ludd va tenir un caràcter tan massiu que el govern anglès es va veure obligat a mobilitzar un miler de soldats per a sufocar-la. No obstant això, el seu exemple va fer escola en les dècades següents en altres països en procés d'industrialització, com ara a Catalunya, on el 1835 es va cremar la fàbrica Bonaplata al Raval. La memòria dels destructors de màquines de les primeres dècades del capitalisme industrial continua viva en l'actualitat, en part també per obres literàries, com *Els destructors de màquines*, d'Ernst Toller.[24]

Entre la segona meitat del segle XVIII i la primera meitat del XIX es van lliurar diverses guerres d'independència contra les potències colonials occidentals. En alguns casos les forces independentistes eren principalment blancs, com en les lluites per la independència dels Estats Units i Austràlia, o majoritàriament criolls o mestissos, com en el cas de Mèxic, el Perú i altres països d'Amèrica Llatina. Els enfrontaments van servir d'exemple a altres nacions sotmeses als colonitzadors occidentals

22 En el Regne d'Espanya una part important de l'apropiació privada de les terres comunals es va realitzar a través de les «desamortitzacions» de propietats eclesiàstiques.

23 https://humanizationoftechnology.com/la-primer-guerra-contra-las-maquinas-y-sus-patrones-1811-1816/revista/espiritualidad/01/2019/ – veure també: https://sinfonicacaotica.blogspot.com/2013/04/christian-ferrer-los-destructores-de.html

24 Ernst Toller, *Los destructores de máquinas*, Alicornio, 2001.

i van donar lloc a llargues lluites contra els invasors blancs. A mitjans segle XIX –després de la independència de la majoria de les seves antigues colònies a ultramar–, els imperis europeus van envair Àfrica per a repartir–se aquest gran continent. En el seu llibre *Los holocaustos de la Era Victoriana tardana,* Mike Davis explica de forma detallada les barbaritats comeses per les potències colonials –especialment la britànica– per a acabar de sotmetre i destruir als pobles africans, castigats durant segles per la matança esclavista.[25]

El desplegament del capitalisme industrial al país més lliure del món

Entre 1914 i 1918 va esclatar la primera gran guerra de l'era del capitalisme industrial. El seu rerefons era la disputa entre els principals imperis colonials sobre l'accés als recursos naturals de les colònies i el repartiment del poder sobre elles. La guerra va derivar en una carnisseria entre els soldats dels exèrcits europeus, agreujada per l'ús d'armes noves com els carros de combat, el gas verinós, l'artilleria de llarga distància i els submarins. El nombre de morts s'estima en unes disset milions de persones, majoritàriament soldats. Va ser l'última guerra en la qual els militars van constituir la majoria de les víctimes mortals, ja que els conflictes bèl·lics posteriors es van acarnissar principalment en la població civil. El súmmum de la ignomínia són les «guerres civils» de l'actualitat en països africans com el Sudan o la guerra d'extermini perpetrada per l'Estat d'Israel contra el poble palestí. En tots dos casos, la meta principal és la població civil, preferentment dones, nens i ancians.

La Primera Guerra Mundial es va saldar amb la descomposició dels vells imperis colonials i una onada d'insurreccions revolucionàries de les quals només va triomfar la de la Unió Soviètica (que –desgraciadament– en molt poc temps va derivar en un capitalisme d'Estat dictatorial). En el transcurs de la guerra, a més, es va consolidar el paper dels Estats Units com a nova potència militar.

25 *Mike Davis Los holocaustos de la Era Victoriana tardía: el niño, las hambrunas y la formación del Tercer Mundo*. Universitat de València, 2006.

Cap a finals del segle XIX, els EUA, ja s'havien perfilat com la potència econòmica més gran del món. Descolonitzats a la fi del segle XVIII, van experimentar un gran creixement demogràfic durant el segle XIX, sobretot a causa de la immigració en massa des de països com Alemanya, Irlanda o Itàlia. L'arribada massiva de mà d'obra, en la seva gran majoria qualificada, va impulsar el creixement econòmic d'un país d'unes dimensions enormes, extremadament ric en recursos naturals i sense cap límit ètic, cultural o religiós per a l'enriquiment personal.

Qui també va consolidar el seu poder en el segle XIX va ser l'ètica protestant–calvinista, mitjançant una classe dirigent de banquers i grans industrials que no tenien cap altre objectiu en la vida que l'acumulació de diners per a benefici propi. Una classe que, al mateix temps, elevava la propietat privada i la competència entre els éssers humans als valors suprems de la societat. Una part considerable dels patriarques de les grans fortunes actuals va amassar els seus patrimonis en aquella època. Per a això no van tenir inconvenient a recórrer a enganys i coaccions contra els més petits i a traïcions contra els seus iguals. Aquesta va ser la forma d'actuar dels anomenats «barons lladres» com John D. Rockefeller o P. Morgan, el patriarca de la Morgan Chase Bank, en la seva lluita per arribar a una posició monopolista al principi del boom de petroli.[26]

El desenvolupament del capitalisme industrial estatunidenc del segle XIX es va impulsar principalment a través de les grans companyies ferroviàries i la indústria pesant, en general. Des del principi, la veloç expansió de la industrialització venia acompanyada de moviments especulatius basats en la creació de bombolles d'endeutament que regularment explotaven en forma de crisis borsàries i bancàries. Els resultats d'aquestes crisis van ser, d'una banda, la fallida de nombroses empreses, l'acomiadament de milions de treballadors i l'expulsió massiva de pagesos de les seves terres. Per l'altra va originar la concentració de la riquesa en poques mans, la qual cosa va donar lloc al capital monopolista i estructures oligàrquiques.[27] Cap a finals del segle XIX van començar a rodar els primers automòbils amb motor de combustió interna. Aquest

26 Howard Zinn, p. 293 s.

27 https://elordenmundial.com/que–es–plutocracia–estados–unidos/

nou sistema de mobilitat individual implicava l'extracció massiva d'un recurs natural no renovable especialment abundant als EUA: el petroli.

Per a poder explotar plenament les possibilitats que oferia el transport individual motoritzat feia falta reduir els seus costos de fabricació. La solució va venir de la mà de l'enginyer Frederick Taylor, inventor del *taylorisme*. El seu mètode de dividir el procés de fabricació de productes industrials en petites unitats estandarditzades, va establir les bases per a la cadena de muntatge moderna. El nou sistema perseguia dos objectius principals: augmentar l'eficiència de la producció industrial i eliminar el control obrer sobre aquesta. El 1908, el seu compatriota Henry Ford va inaugurar la primera línia de muntatge massiva de cotxes en la qual va adaptar i perfeccionar alguns aspectes del taylorisme.

Els mètodes del *taylorisme* es van difondre ràpidament per tots els països industrialitzats del món. Amb la inauguració del Capitalisme d'Estat el 1922 es van aplicar també profusament a la Unió Soviètica i els seus Estats satèl·lit. El nou sistema suposava un augment substancial de l'explotació i la degradació dels i les treballadores.[28] D'acord amb Howard Zinn, els capitalistes de l'època es van aprofitar de les necessitats vitals i de la poca qualificació laboral dels nombrosos immigrants d'Europa de l'Est per a imposar el *taylorisme* en les grans fàbriques dels EUA.[29] En el mateix capítol del llibre (titulat «El desafiament socialista») relata la gran agitació social i obrera entre finals del segle XIX i l'inici de la Primera Guerra Mundial, que va redundar en un nombre important de vagues generals i insurreccions locals que van ser brutalment reprimides.[30]

No obstant això, l'increment constant de les capacitats de producció industrial sense un augment paral·lel del poder adquisitiu de la població, va portar aviat a una crisi de sobreproducció que, conjuntament amb els habituals moviments especulatius, va ser la causa principal del gran *crash* borsari del 1929. Les seves repercussions polítiques, econò-

---

28 Henry Ford, fins i tot, va arribar a reglamentar la vida domèstica dels seus treballadors per augmentar la seva productivitat.

29 Zinn, op. cit, p. 368.

30 La novel·la *El taló de ferro,* de Jack London il·lustra molt bé la vida, les lluites, les aspiracions i els mètodes revolucionaris de la classe obrera estatunidenca de l'època.

miques i socials van desembocar en la Gran Depressió Mundial de la dècada de 1930. La sortida de la crisi no es va produir fins que no es van crear unes estructures estatals capaces de contenir els vaivens dels mercats. Les mesures principals van ser l'augment de la protecció social i del poder adquisitiu de les classes populars que fins llavors s'havien considerat poc més que carn de canó pel Capital i l'Estat.

En l'àmbit polític, la sortida de la crisi va diferir molt en els dos costats de l'Atlàntic: als Estats Units el president J.D. Roosevelt, seguint les doctrines de l'economista John Maynard Keynes, va crear el *New Deal* de caire progressista, en una època en què en països com Alemanya i Itàlia van arribar al poder els moviments feixistes. Els primers van propagar la idea d'un *American Way of Life* basat en l'abundància d'automòbils, electrodomèstics, la moda, el consum de tota classe de *gadgets* i espectacles –així com en la promesa d'una llibertat individual absoluta. Els segons van intentar quadrar la seva població a l'estil militar per a poder sotmetre la resta del món als seus somnis imperials i el seu racisme totalitari.

En canvi, les polítiques econòmiques no es van diferenciar tant entre aquestes dues versions de regulació del capitalisme industrial. Tots dos confiaven a l'Estat la modernització de les infraestructures com ara carreteres, centrals elèctriques o xarxes de radiocomunicació. Tots dos desplegaven una activitat febril de producció d'acer i de la indústria química i es van bolcar en la construcció d'automòbils i armes. També els feixistes paraven esment a la reproducció social de les seves classes populars construint habitatges, millorant els sistemes d'assistència sanitària i la formació escolar. A més es cuidaven de fomentar l'oci i la indústria cinematogràfica d'acord amb els seus objectius ideològics.

El 1939, el deliri dels nacionalsocialistes alemanys i els seus aliats va provocar la Segona Guerra Mundial. Aquesta segona deflagració global en només 25 anys entre els països capitalistes industrialitzats va provocar la mort d'uns 60 milions de persones, la majoria de les quals població civil víctima dels bombardejos massius de l'aviació, la gran innovació tècnica d'aquesta guerra. La crueltat dels atacs aeris va augmentar cap al final de la guerra quan les forces aèries britàniques i estatunidenques van passar a bombardejar de manera indiscriminada a les poblacions de nombroses ciutats alemanyes. L'objectiu declarat d'aquests massacres era trencar la voluntat de resistència de la població alemanya. L'atac aeri

més conegut va ser el bombardeig de Dresden, dotze setmanes abans de la capitulació d'Alemanya, quan uns 800 bombarders van arrasar la ciutat durant tres dies i quatre onades seguides causant un nombre desconegut de víctimes, la xifra de les quals varia segons les fonts entre 25.000 i 225.000 persones.

Per a rematar l'estratègia oficial de massacrar a la població civil per a guanyar la guerra, el 6 i 9 d'agost de 1945, amb els nazis ja vençuts, els EUA van llançar sengles bombes atòmiques sobre Hiroshima i Nagasaki que van convertir les dues ciutats japoneses en un mar de ruïnes. Les dues bombes van assassinar a unes 250.000 persones a l'instant –en la seva majoria ancians, dones, nens i presoners de guerra. Durant els anys següents van morir desenes de milers de víctimes més, després d'uns sofriments inenarrables. Evidentment, a aquests horrors cal afegir l'holocaust perpetrat pels nazis contra el poble jueu, aplicant una lògica industrial absolutament brutal.

El cúmul de dolor humà i abjecció mecanicista, produïts per les societats industrials implicades en la Segona Guerra Mundial, va superar àmpliament les capacitats d'imaginació humana. Gran part de la humanitat –i molt particularment les poblacions dels Estats directament afectades per les massacres– vivia en un estat de xoc emocional, que en molts supervivents perduraria durant la resta de la seva vida.[31] Hi havia consens a escala mundial que s'havia de buscar mecanismes per a evitar que aquesta barbàrie es pogués repetir mai més. També era clar que els EUA tindria un paper central en aquesta nova configuració del món, tant a causa del seu poder econòmic i militar com per la seva creixent hegemonia cultural. El que molta gent no es podia imaginar era què determinant anava a ser aquest paper.

31 Molt particularment, entre els supervivents dels camps de concentració. El llibre de Primo Levis, *Si esto es un hombre*, (Barcelona, El Aleph, 1987) forma part de les memòries més impactants sobre els camps de concentració nazi.

El nou ordre global sorgit de la Segona Guerra Mundial

Els Estats Units havien duplicat la seva producció industrial entre 1940 i 1945, especialment en el que es referia a la fabricació de material de guerra que venien als països directament implicats en ella, sigui «en espècie» o prestant diners. A la fi de la guerra, el PIB dels EUA va ser major que el de tots els països combatents en la guerra junts. En plena Guerra Mundial, però amb la derrota dels països de l'eix feixista a la vista, els poders fàctics dels Estats Units ja estaven preparant el terreny per a poder constituir la futura *Pax Americana* destinada a governar el món i garantir la prosperitat dels EUA. Amb aquest objectiu van convocar el juliol de 1944 la «Conferència monetària i financera de Bretton Woods» en el complex hoteler Mount Washington situat en l'extrem nord–est del país. El primer objectiu de la conferència consistia a liberalitzar les relacions comercials i financeres internacionals, davant la por que el final de la guerra pogués produir una nova recessió a l'estil del *crash* dels anys trenta.

En la conferència van participar els representants de 44 Estats, entre ells les velles potències colonials –excepte Alemanya, Itàlia i Japó–, la Unió Soviètica –encara que no va signar els acords–, així com tots els països d'Amèrica Llatina, a excepció de l'Argentina. La conferència va acordar la convertibilitat de les seves monedes nacionals i va establir el dòlar estatunidenc com a moneda de referència mundial que convertia dòlars en or a un preu fix. A més, es va decidir la creació del Fons Monetari Internacional (FMI) i del Banc Mundial (BM), amb l'objectiu de fomentar «el desenvolupament econòmic» dels països d'Amèrica Llatina, així com de determinats països asiàtics recentment descolonitzats. A part de facilitar la instal·lació d'empreses estatunidenques en la regió i finançar projectes de modernització (sovint d'infraestructures) la funció principal de l'FMI i BM consistia a concedir préstecs per a la compra de productes fabricats en els Estats Units i determinar els termes de devolució del deute.[32]

32 L'economista i sociòleg André Gunder Frank ha escrit nombrosos llibres sobre la problemàtica. Un dels més coneguts és *The Development of Underdevelopment*, de 1966.

L'estratègia keynesiana de fomentar la demanda per a reduir la tendència a la sobreproducció estava en l'origen del famós Pla Marshall, a través del qual els EUA pretenien finançar la reconstrucció dels països occidentals destrossats per la guerra, com Anglaterra, França o Alemanya. Els subministraments directes d'aliments o altres productes de primera necessitat concedits en el marc del Pla solien procedir d'excedents de productors estatunidencs. Els productes es van subministrar en forma de préstec, de manera, que una part del prestat va fomentar directament l'economia nord–americana i va augmentar l'endeutament de les altres. I donat que l'home no solament viu de pa, EUA es va encarregar de garantir una difusió màxima dels productes de la indústria cinematogràfica de Hollywood. A França, fins i tot, va supeditar la concessió del Pla Marshall al compromís del govern francès de garantir aquesta difusió.

El juny de 1945 es va fundar l'ONU. És l'organització intergovernamental dels Acords de Bretton Woods encarregada de mantenir la pau i fomentar les relacions harmonioses entre els països del món. La seva legitimitat es va basar en la ratificació conjunta de la Declaració Universal dels Drets Humans el 1948.[33] El 1949, els EUA van crear l'OTAN, el seu braç militar contra el perill de l'extensió del comunisme. A igual que l'FMI i BM, el seu comandament resideix a Washington. A partir dels 1950 els EUA van executar el seu poder militar en nombroses ocasions en nom de la defensa de la llibertat i del lliure mercat, i sempre salvaguardant els seus interessos geoestratègics i els de les seves companyies. Van intervenir amb una virulència especial a Amèrica Central i del Sud, que consideraven –i que ara tornen a considerar– el seu pati del darrere.

Amb l'aplicació dels acords de Bretton Woods, els dòlars estatunidencs van inundar els mercats i van determinar els ritmes de creixement industrial dels països membres. Al mateix temps van exportar la gran promesa capitalista que el desenvolupament industrial, basat en la indústria automobilística i en la fabricació en massa d'electrodomèstics i

33 Drets que formalment continuen vigents malgrat la seva violació constant en moltes parts del món. Segurament és per això que algunes figures destacades de les dretes demanen la seva «modernització». I és per això que el feixista allotjat a la Casa Blanca ha retirat els EUA de nombroses instàncies de l'ONU.

altres béns de consum, era la porta d'entrada a un nou món feliç. Va ser l'inici dels «trenta anys gloriosos» del capitalisme industrial. Les seves elevades taxes de creixement van facilitar el benestar de les elits i classes mitjanes dels països integrats, així com les expectatives d'ascens social entre les seves classes populars.

L'anomenada Revolució Verda, promoguda per la Fundació Rockefeller a la fi dels 1950, va ser l'última peça clau de la nova configuració del món capitalista. Va suposar el naixement de l'agroindústria global –bàsicament estatunidenca– en impulsar la mecanització, els regadius, la producció i distribució industrial de llavors híbrides, fertilitzants, pesticides, així com la generalització dels grans camps de monocultius. De manera semblant que a l'inici de la Revolució Industrial, la seva versió verda va causar un èxode rural cap a zones urbanes i un endeutament important dels agricultors. D'aquesta manera, va facilitar mà d'obra barata per a les cadenes de muntatge i el sector de la construcció, al mateix temps que va proporcionar un gran «exèrcit industrial de reserva». Això fou especialment cert al Sud global on el desenvolupament de l'agroindústria suposava –i suposa– un atac directe a l'agricultura de subsistència ancestral i l'inici de l'expulsió d'innombrables famílies pageses als cinturons de misèria de les grans ciutats del Sud. Mentre que els principals fabricants estatunidencs de maquinària agrícola, fertilitzants, productes fitosanitaris i altres inputs agrícoles van poder estendre el seu domini a la resta del món gràcies als crèdits de desenvolupament concedits per l'FMI i el BM.[34]

El procés de la descolonització

Les antigues potències colonials havien sortit afeblides de la Segona Guerra Mundial, la qual cosa va permetre als pobles colonitzats intensificar la lluita per la seva emancipació de les metròpolis occidentals. Aquesta nova conjuntura i la por a l'expansió del «comunisme» va induir les potències colonials a iniciar un procés de descolonització controlada. Aquest procés liderat per l'ONU i va desembocar, al llarg dels

34 En l'actualitat, les companyies transnacionals del sector com BASF, Bayer, etc. tenen sucursals a tot el món, des d'on continuen desenvolupant els seus negocis tòxics.

vint anys següents, en la independència formal de la gran majoria de les antigues colònies d'Àfrica i Àsia.

La descolonització codirigida hauria de limitar-se a una transició –per a no parlar de transacció– d'una figura política a l'altra. Les elits locals passarien a administrar formalment uns països les fronteres dels quals havien estat establertes en el tauler mundial pels poders colonials després de la Primera Guerra Mundial. Les economies de les antigues colònies continuaven funcionant d'acord amb les necessitats –en la majoria dels casos, extractivistes– de les potències colonials, al mateix temps que continuaven sent objecte dels habituals intercanvis comercials desiguals amb les antigues potències occidentals.

A la llarga, aquesta estratègia va quallar i va facilitar les condicions adequades per al desplegament del neocolonialisme. Encara que en el mentrestant, les potències occidentals van haver d'esquivar bastants esculls, ja que els pobles africans tenien altres esperances després de segles d'esclavització, espoli, mort i racisme. D'altra banda, a la fi de la dècada de 1940 havia començat la Guerra freda entre els EUA i la Unió Soviètica, la qual cosa va atiar les flames de les lluites per la descolonització. La llarga guerra del Vietnam entre 1946 i 1975 va ser un dels exemples més emblemàtics d'aquest conflicte.

A Àfrica, les expectatives dels i les colonitzades se sintetitzaven en la idea de crear un panafricanisme constituït i liderat pels pobles i nacions africans. Líders carismàtics com el burkinès Thomas Sankara o el congolès Patrice Lumumba encarnaven aquestes esperances revolucionàries. La majoria d'aquests líders van ser enderrocats o assassinats per encàrrec de les antigues potències colonials o dels EUA, en la seva heroica lluita contra el virus del comunisme.

Entre les nombroses revoltes i insurreccions que van acompanyar el procés de descolonització dels països africans, esmentarem només dues de les més importants. Per una banda, la Rebel·lió dels Mau Mau, una organització guerrillera liderada per camperols sense terra que s'havien aixecat a Kenya contra l'ocupació colonial britànica. Lluitaven per la independència total del seu país. No van guanyar militarment, però van accelerar el procés d'independència i van ser un exemple a seguir per a altres nacions africanes. Els Mau Mau van quedar gravats en la memòria dels països occidentals com a símbol de la brutalitat africana, bàsicament a causa dels seus rituals en situacions de guerres. El que

no va quedar gravada en la memòria occidental van ser les tortures i assassinats bestials que els van infligir els anglesos entre 1952 i 1961, i que no es van fer públics fins el 2011, després de dècades de denegació de l'obertura dels arxius.[35]

El segon exemple va ser la guerra d'independència d'Algèria entre 1954 i 1962. El llibre *Els condemnats de la terra*, de Frantz Fanon, basat en les experiències d'aquesta guerra, continua sent una obra fonamental per a entendre les dinàmiques del colonialisme, el seu impacte en els cossos i ànimes de les persones colonitzades i les dificultats d'una veritable descolonització del blanc omnipotent. El seu llibre tindria una importància cabdal per a les grans lluites per la independència i contra l'imperialisme que es van donar en els anys 60 i 70 del segle passat per tot el Sud global.

La dècada subversiva i la reacció neoliberal

A principis de la dècada de 1970, l'abundant circulació de dòlars en el món, la creixent inflació de l'economia estatunidenca i la seva crisi política interna van provocar la fi de la conversió del dòlar en or i la seva devaluació. La crisi del petroli de 1973[36] va significar la fi de l'edat d'or del capitalisme occidental i el començament d'un període d'inflació i estancament econòmic del món occidental, que determinaria la segona part de la dècada. L'edat d'or –o els trenta anys gloriosos del capitalisme– havia estat marcada per l'ocupació plena, unes taxes de creixement sostingut de més del 3 %, la concertació salarial i una política de foment de la demanda. Aquesta recepta keynesiana va originar el boom de la producció i venda de cotxes, electrodomèstics, televisors, equips de música i un llarg etcètera de béns de consum i activitats recreatives, com per exemple, el turisme de masses. Una imatge que sintetitza aquest nou món feliç, és la fotografia publicitària d'una mestressa de casa entusiasmada a la seva cuina prefabricada sostenint un mixer a la mà.

---

35 Per a més info, ver https://es.wikipedia.org/wiki/Mau_Mau

36 Per a més informació, ver https://es.wikipedia.org/wiki/Crisis_del_petr%C3%B3leo_de_1973

El 1972, un grup de científics agrupats en l'anomenat Club of Rome va publicar l'informe *Els límits del creixement*.[37] L'informe detallava els estralls causats pel capitalisme industrial de la postguerra i alertava de nombrosos desastres ecològics si no es reduïa dràsticament la contaminació ambiental provocada per unes societats industrials ja plenament abocades al consumisme. L'informe –que continua tenint interès més de cinquanta anys després de la seva publicació– va provocar un impacte general, va suposar un revés important per a l'omnipresent ideologia del progrés i va impulsar els moviments ecologistes dels països del Nord global.

Des de feia anys la degradació ambiental causada pel mode de producció industrial saltava a la vista dels qui la volguessin veure. Era present en les façanes ennegrides de les cases obreres i de les fàbriques on treballaven, en les fumejades negres de les xemeneies de les centrals tèrmiques de carbó, en la pestilència de l'aire de les ciutats i dels abocadors; en els rius que baixaven espessament amb un color gris fosc i coberts d'escuma, en l'extracció despietada dels recursos naturals, en els boscos poblats d'arbres morts, en la desaparició de plantes i animals i en els munts d'escombraries tirats per tot arreu. En resum: era evident que faria falta un canvi de rumb en les maneres de produir si els països industrialitzats del Nord global no es volien enfonsar en les seves pròpies merdes.

Però els problemes ambientals i els conflictes amb els països productors de petroli no eren les úniques raons perquè el capitalisme industrial vivia hores baixes. El que havia començat com un moviment de protesta contra la guerra del Vietnam conduïda pels Estats Units, s'havia convertit en una gran ona de rebel·lia que afectava a tot el món industrialitzat i va tenir una de les seves fites principals en la insurrecció del maig de 68. La rebel·lió s'estenia a moltes capes de les societats occidentals, però el protagonisme principal va correspondre als moviments juvenils, estudiantils, contraculturals i feministes. Els seus integrants solien protestar amb accions provocatives i creatives contra l'ordre establert. Els sectors més radicals intentaven practicar la consigna «Ne travaillez jamais» en una

37 Document complet: https://en.clubderoma.org.ar/_files/ugd/d2ec7c_20b5730af97543238c85a8cf2c9f2ea4.pdf

època de plena ocupació, mentre que el rebuig al consumisme va ser el sentit comú entre la joventut rebel.[38] Els seus ideals eren diametralment oposats a l'autoritarisme patriarcal dominant. Mentre que unes volien abolir la propietat privada, viure en comunitat i dur a terme exclusivament les activitats que tenien sentit per a elles, les instàncies del poder solien reprimir amb pals i més restriccions les seves manifestacions públiques.

La gran onada de rebel·lió va impactar també contra els murs de presons, reformatoris i psiquiàtrics. A més, va aterrar amb força entre els anomenats obrers massa, condemnats a treballs estúpids en les cadenes de muntatge de les grans fàbriques. Homes i dones majoritàriament joves que –amb el suport dels estudiants més polititzats– van arribar a disputar el comandament a les fàbriques. Sabotejar el funcionament de la cadena, desafiar als capatassos o prendre's els dilluns al sol s'havien convertit en pràctiques habituals. Al mateix temps, les vagues – sovint «salvatges»– estaven arrencant augments de sou superiors a la taxa d'inflació; augments nominals, sense consideració de l'escala salarial, en els casos més notables. La productivitat i els beneficis empresarials van caure sota mínims, mentre que les ganes de revolta s'estenien a cada vegada més sectors de la societat.[39]

Pel que fa a l'Estat espanyol hi caldria afegir els moments àlgids de la lluita antifranquista i les protestes i pràctiques d'autogestió dels barris obrers en ciutats com Barcelona, Bilbao o Madrid. A més, la revolta no es va limitar als països occidentals. A tot el món s'estaven rebel·lant gent jove i no tan jove contra l'ordre colonial, classista, racista i patriarcal. Era una època en què tot semblava possible: el poble del Vietnam estava guanyant la llarga guerra contra la primera potència militar del món; en diversos països d'Àfrica i Amèrica Llatina va haver–hi lluites populars massives per a acon-

38 El llibre *Las formas ocultas de la propaganda*, en el que el seu autor, Vance Packard, descriu detalladament les tècniques de manipulació de la publicitat i dels mitjans de comunicació, va tenir una gran incidència en les generacions que van participar en les revoltes entorn del maig de 68.

39 En l'actualitat també baixen la productivitat i les taxes de creixement econòmic, però no per la conflictivitat obrera sinó perquè el capitalisme global no troba per on invertir els seus beneficis.

seguir una autèntica independència; el Xile de Salvador Allende i la Cuba d'Ernesto Che Guevara s'havien convertit en exemples a seguir. En les metròpolis occidentals s'havien format grups armats integrats –almenys en part– per fills i filles de les classes acomodades, per portar les lluites de les perifèries al cor de la bèstia imperialista. D'altra banda, la Unió Soviètica encara exercia com a mur de contenció als afanys imperialistes del capital occidental.[40]

En definitiva, el capitalisme occidental es trobava en una crisi de legitimitat profunda i els estats que el sostenien van ser impugnats des d'àmbits diversos i de maneres molt diferents. Els països més industrialitzats van respondre amb una repressió feroç contra els sectors més militants de la rebel·lió. La policia dels EUA va tirar a matar contra la persones destacades de les Panteres Negres, les presons italianes es van omplir amb milers de militants d'organitzacions obreres, de barris i centres juvenils i els presos de la RAF, el principal grup armat d'Alemanya, que van aparèixer «suïcidats» en les cel·les de la presó d'altíssima seguretat. Mentre que la Guàrdia Civil i la Policia Nacional espanyola disparaven a discreció contra manifestants obrers, estudiants i independentistes, seguint ordres de figures com Martín Villa.

Entretant, les altes esferes del poder econòmic i financer occidental, representades políticament pels Estats Units i Gran Bretanya, dissenyaven una gran contraofensiva política–econòmica–cultural, que coneixem pel neoliberalisme. Amb les promeses d'eliminar les traves de la burocràcia i augmentar la productivitat i eficiència, les elits occidentals van privatitzar les grans empreses estatals com les companyies elèctriques i de subministrament d'aigua. Les primeres operacions del traspàs de la riquesa pública a mans privades van ser especialment escandaloses. Per posar un exemple, la privatització de la companyia estatal de la gestió de l'aigua de la Gran Bretanya va consistir en la liquidació dels deutes d'uns 5.000 milions de lliures esterlines i una transferència addicional de 1.600 milions lliures per a augmentar l'atractiu de la compra del nou consorci privat.

40 En canvi, la seva desaparició el 1991 va suposar una embranzida decisiva per a la globalització capitalista i va fer que els seus defensors intel·lectuals propaguessin la «fi de la història» i l' «eternitat de l'economia de mercat».

Aquestes primeres grans operacions de socialitzar les pèrdues i privatitzar els guanys s'han anat repetint durant els últims 50 anys en totes les mesures privatitzadores, com les de la sanitat pública, les universitats, el transport públic, les autopistes, la gestió de residus i un llarg etcètera. Totes elles rubricades amb l'eufemisme de col·laboració pública–privada. Els artífexs del neoliberalisme van reduir dràsticament la progressió fiscal en abaixar els impostos als rics amb el pretext d'incentivar l'economia.

La imposició de mesures d'austeritat per reduir les despeses socials va ser part integrant de la mateixa estratègia, igual que la precarització de les condicions de treball i dels sous de les classes treballadores. No obstant això, la transformació econòmica de l'envergadura més gran va ser l'aposta per la desindustrialització de les metròpolis i l'externalització de cada vegada més activitats del primer i segon sector als països d'industrialització recent, sobretot d'Amèrica Llatina i del Sud–oest asiàtic. D'altra banda, les elits de la globalització incipient van adoptar les mesures necessàries per a augmentar el pes del sector dels serveis als països del Nord.

Però la classe obrera no estava disposada a desaparèixer sense més del mapa. De manera que els anys 80 i els principis dels 1990 van estar marcats per grans vagues en defensa dels llocs de treball a les fàbriques i mines. Pràcticament totes aquestes vagues es van saldar amb nombrosos acomiadaments i indemnitzacions mal comptades, les quanties de les quals depenien de la determinació dels i de les obreres en lluita i de la seva capacitat de contagiar la societat amb la seva conflictivitat. La Gran Bretanya de Margaret Thatcher va actuar com a punta de llança de la repressió violenta contra les protestes obreres a escala mundial. L'exemple més emblemàtic va ser la repressió de les vagues de diverses regions mineres que van durar més d'un any.

Per a pacificar les lluites i imposar el seu programa, Thatcher va comptar amb subvencions substancioses de la burocràcia europea. Així i tot, la policia britànica va haver d'emprar–se a fons per a reprimir les protestes –algunes vegades bastant militants. La protesta més potent d'aquells anys va ser la lluita contra la Poll Tax, un impost local d'import fix per persona, que va posar fi al regnat de la

«dama de ferro».[41] En l'Estat espanyol, les grans privatitzacions i tancaments de mines i drassanes impulsats pels governs de Felipe González van donar lloc a alguns episodis de lluites heroiques a Astúries i Euskadi, que finalment van ser derrotades amb una repressió policial brutal i copioses indemnitzacions, en gran part finançada amb subvencions de la UE.

Les grans contrapartides del règim neoliberal van ser el foment del consumisme a través de la generalització del pagament a terminis, el desenvolupament de la indústria de l'oci i del turisme i la creixent comercialització d'expressions culturals i artístiques, integrant els seus orígens contestataris en els circuits de l'art oficial. Potenciar el consumisme a través de noves facilitats d'endeutament de la població va ser segurament l'estratègia més efectiva per a trencar la solidaritat obrera: va reforçar la submissió en els llocs de treball i va expandir el principi de la competitivitat en cada vegada més aspectes de la vida de les classes populars. En canvi, els interessos dels crèdits al consum es van convertir en una altra font d'acumulació de capital que va servir per a invertir en nous camps de negoci, mentre que la classe obrera estava perdent a poc a poc la seva autonomia i, amb això, la seva potència.

Finalment, cal assenyalar que la contraofensiva neoliberal hauria estat materialment impossible sense el desenvolupament de la informàtica i les telecomunicacions. La informàtica permetia centralitzar en les cúpules empresarials el control sobre tots els segments de la producció i distribució, la qual cosa, de pas, els va facilitar l'apropiació dels coneixements dels treballadors i la reducció de les seves capacitats d'acció. Els sistemes de control numèric de les màquines van obrir el camí a l'automatització. Les telecomunicacions van permetre externalitzar els segments més manuals i contaminants de la producció industrial als països de la perifèria, mentre que el comandament i els treballs de gestió van quedar en els Estats capitalistes centrals.

D'aquesta manera, el capital va matar diferents ocells d'un tret: es va estalviar costos laborals, va reduir radicalment la conflictivitat

---

41 Per a informació més detallada sobre aquesta gran lluita: https://www.todoporhacer.org/poll–tax/

obrera en la metròpoli i va externalitzar els treballs més tòxics al Sud global. En la mateixa metròpoli s'ha anat aprofundint des de llavors la bretxa entre els treballs altament qualificats i ben remunerats i els treballs manuals cada vegada més precaris i mal pagats.

BLOC 2

La globalització capitalista

Tal com hem vist, el capitalisme industrial havia xocat amb els seus límits d'expansió als països on havia nascut. Encara que ho hagués volgut, no podia fer marxa enrere sense abolir-se a si mateix. De manera que va apostar per intensificar i expandir el seu domini a la resta del món. Per a això va comptar amb dos acceleradors: les tecnologies de la informació i comunicació (TIC) i les institucions supranacionals de crèdit neoliberals per excel·lència: l'FMI i BM.

El neoliberalisme a la conquesta del món

En el seu article «Una breu història del neoliberalisme»[42] la destacada intel·lectual i activista, Susan George, conta així algunes raons del triomf d'aquest model: «Una explicació possible per al triomf del neoliberalisme i dels desastres econòmics, polítics, socials i ecològics que l'acompanyen, és que els neoliberals han comprat i pagat la seva pròpia «Gran Transformació» viciosa i regressiva. Ells van comprendre —com no ho van fer els progressistes— que les idees tenen conseqüències. Partint d'un petit embrió a la Universitat de Chicago, amb el filòsof i economista Friedrich von Hayek i els seus estudiants —com Milton Friedman en el seu centre—, els neoliberals i els seus patrocinadors, van crear una impressionant xarxa internacional de fundacions, instituts, centres de recerca, publicacions, acadèmics, escriptors convertits en relacions públiques, per a desenvolupar, empaquetar i promoure incansablement les seves idees i doctrines».

Es tractava del desplegament d'un potent aparell de propaganda que també els propagandistes ultraliberals actuals manegen amb molta eficiència. Els seus mitjans preferits són les anomenades xarxes socials i les tertúlies televisives que van catapultar al poder figures com Trump, Milei i permetien despatxar-se a gust al finat Charlie Kirk.

Les eines institucionals per a articular el neoliberalisme històric van ser la liberalització del sistema financer internacional sota la batuta de l'FMI, el BM i el Departament de Tresor dels EUA. Pel que fa a les relacions comercials, ressalta la creació de les zones de lliure comerç com la UE o el Tractat de lliure comerç d'Amèrica el Nord (TLCAN), tots dos el 1992.

42 http://www.rcci.net/globalizacion/llega/fg099.htm

Amb les promeses del progrés, de l'ajuda al desenvolupament i de l'eliminació de la pobresa sota el braç, l'FMI i el BM van elaborar, a partir dels 1980, els anomenats Programes d'Ajust Estructural (PAE) que van ser legitimats pel Consens de Washington.[43] La signatura d'aquest document va constituir la condició prèvia per a la concessió de préstecs destinats a «modernitzar» les infraestructures i crear les condicions adequades perquè les multinacionals del Nord global es poguessin instal·lar amb èxit als països del Sud. Els programes d'ajust van exigir, d'una banda, una reducció dràstica –si no l'eliminació– dels recursos públics dedicats a la sanitat, a l'educació, al foment de petits productors locals, etc. Per l'altra banda, van imposar la privatització de les empreses estatals i de les terres comunals, l'abolició d'aranzels d'importació, l'eliminació de traves per a la inversió estrangera i la creació de garanties legals per als negocis de les multinacionals. Com es pot veure, es tractava de paquets de mesures molt semblants a les que el règim neoliberal aplicaria profusament vint anys més tard en la majoria dels països europeus.

L'aplicació rigorosa d'aquestes mesures econòmiques assassines van desencadenar innombrables protestes i revoltes que van ser durament reprimides per les forces de l'ordre dels Estats afectats. D'altra banda, els recursos financers transmesos a partir del compromís de compliment dels PAE, van servir de font d'enriquiment de les elits i classes mitjanes locals. D'aquesta manera van acabar corrompent una part important del teixit social de les societats recentment industrialitzades o «en vies de desenvolupament». Al mateix temps, van donar ales a les empreses multinacionals del Nord global que es dedicaven a espoliar els recursos naturals dels països afectats pagant salaris de misèria per treballs de merda i obviant mesures de protecció ambiental. El mateix val per als tallers de confecció on milers de dones i nens treballen en condicions de semiesclavitud perquè empreses occidentals com Nike, HM, Inditex, entre d'altres, puguin omplir les seves butxaques a base de sofriments aliens.[44]

---

43 https://es.wikipedia.org/wiki/Consenso_de_Washington

44 Per a més informació, veure: https://elpais.com/planeta-futuro/2023-01-02/la-otra-cara-de-la-industria-textil-me-sangraban-los-dedos-pero-me-obligaban-a-seguir-trabajando.html

Els PAE es continuen aplicant en l'actualitat. En diferents ocasions, les protestes multitudinàries van obligar els governs locals a abolir les mesures d'austeritat imposades per l'FMI i el BM; en uns altres l'FMI, es va veure obligat a llevar els deutes de països a punt d'entrar en fallida. A causa de les protestes i el gran nombre de fallides, el BM ha anat adoptant una postura més moderada, promulgant, entre altres coses, estratègies de «desenvolupament sostenible» per als països més depauperats. D'altra banda, entitats multilaterals com l'Organització Internacional de Treball han llimat algunes violències extremes al que havien recorregut els sequaços del capital internacional per a facilitar la penetració dels seus amos en els teixits socials de la perifèria.[45]

L'Organització Mundial del Comerç (OMC), creada el 1995, és un altre instrument clau de la globalització capitalista. L'OMC no està integrada en el sistema de Bretton Woods. La seva funció és doble: liberalitzar l'entrada dels productes dels països industrialitzats a la perifèria capitalista, d'una banda, i donar facilitats perquè les empreses del Nord puguin establir-se amb «seguretat jurídica» als països del Sud global, per l'altra.

El mateix funcionament intern de l'OMC té institucionalitzats els tractes a favor dels països més rics, en celebrar reunions exclusives en les quals s'estableixen acords previs abans de la seva ratificació formal per l'assemblea plenària. Malgrat la retòrica humanitarista d'aquesta mena d'ens multilaterals, pràcticament tots els acords de l'OMC van en contra dels interessos de les majories socials dels països del Sud. I si no és el cas, els països rics simplement no els apliquen. En canvi, els països del Nord imposen l'eliminació de qualsevol proteccionisme agrícola dels països del Sud, mentre que protegeixen la seva agricultura contra la presumpta competència deslleial del Sud.

No és casual que el moviment antiglobalització irrompés el 1999 en l'escenari internacional, amb protestes contundents contra la conferència anual de l'OMC celebrada a Seattle. Aquesta i altres protestes van augmentar les contradiccions internes a l'OMC i la van obligar a prendre algunes mesures correctores. Aquestes circumstàncies han anat reduint la seva importància inicial a favor de la celebració d'acords

45 Per a fer-se una idea de la situació actual entorn dels PAE, l'FMI i Banc Mundial, veure la web: https://www.brettonwoodsproject.org/es/.

bilaterals entre els països del Nord i del Sud. Convenis bilaterals on, òbviament, tampoc no tenen veu ni vot les persones més afectades per aquests acords, és a dir, les famílies i llogarets que encara practiquen una agricultura de subsistència i les classes populars de les megaciutats.

Als primers anys de la vigència d'aquests acords bilaterals de lliure comerç, els convenis regulaven els acords d'inversió directes d'empreses del país industrialitzat en qüestió que volien traslladar segments de la seva producció al país de la perifèria. Per regla general estaven interessades a col·locar-hi els excedents de la seva producció, tant per al consum local o perquè la seva situació geogràfica resulti estratègica per qüestions logístiques. Sigui com sigui, la tecnologia i el coneixement per a la producció o distribució dels productes es quedaven –i es queden en mans de l'Occident. En canvi, els països del Sud han d'assumir els residus de la producció. Sovint, també van a càrrec seu les despeses necessàries per a la construcció de les infraestructures de distribució.

L'augment de la demanda de recursos minerals per a la indústria digital i les energies renovables ha renovat l'interès de les empreses del Nord en concessions per a l'extracció de matèries primeres, una circumstància que acostuma implicar unes certes prebendes per a les elits i els comerciants locals. En les últimes dècades, aquesta competència creixent per unes matèries primeres cada vegada més escasses està empitjorant els mètodes del neocolonialisme, fins i tot en països que no figuren entre els més pobres del planeta.

És cert que els processos d'industrialització impliquen la creació de llocs de treball i augmenten les possibilitats d'accedir a mercaderies i diners. No obstant això, les dinàmiques de l'intercanvi desigual entre el Nord i el Sud fan que el balanç d'aquests intercanvis sempre sigui favorable per als primers. En la mesura que està augmentant el consumisme, s'està estenent la toxicitat del sistema en conjunt, a la població dels «països socis» del Sud els toca gestionar els residus i altres externalitats del capitalisme global: escombriaires, mètodes especialment agressius d'explotació de recursos, acaparaments de terres fèrtils, megaprojectes hídrics que impliquen el desplaçament forçós de milers de persones, etc. Com que les normes creditícies de la globalització neoliberal només beneficien als rics, per a les classes populars queden com a molt els grumolls. Les condicions laborals continuen sent deplorables i els salaris miserables. Les taxes de treball informal continuen sent molt elevades,

especialment entre les dones. De la disciplina laboral s'encarreguen capatassos locals que solen lluir–se amb comportaments autoritaris, si no directament dictatorials.

L'èxode rural massiu que acompanya la proliferació de fàbriques, mines i plantacions agroindustrials ha generat unes societats desintegrades que tenen un elevat grau de violència, àmplies capes de la població aculturada, embrutida per les condicions inhumanes de la seva existència i víctima fàcil de demagogs autoritaris. A més, els crèdits injectats per les institucions de la globalització i les pautes culturals que comporten, provoquen unes transformacions extremadament veloces que donen com a resultat la creació d'illes d'innovacions tecnològiques i consumisme per a uns pocs i focus d'expulsió i segregació per a molts.

Els pobles originaris i les tribus estan especialment afectats per aquesta modernització desigual. Gran part d'aquestes agressions es donen entorn de pràctiques extractivistes en paratges naturals habitats des de fa milers d'anys per pobles i tribus que fins ara havien viscut en harmonia amb la Terra. L'equip de recerca, cofundat per Joan Martinez–Alier[46], va documentar fins el 2019 centenars d'aquestes agressions comeses per les transnacionals occidentals i les ha visualitzat en El Mapa Mundial de Justícia Ambiental[47].

El conflicte entorn d'una mina de coure de la multinacional Rio Tinto en Panguna (Papua–Nova Guinea) va ser un cas molt conegut en el seu moment, en part perquè va derivar en un conflicte armat contra la multinacional espanyola, famosa per les seves pràctiques ecocides.[48] Rio Tinto va perdre sobre el terreny, però trenta–cinc anys després del seu tancament, el conflicte continua viu als tribunals, ja que

46 Per a qui no li conegui: Joan Martinez–Alier és l'eminència grisa de l'ecologia política catalana i espanyola. Autor de nombrosos llibres, el més conegut dels quals és *El ecologismo de los pobres. Conflictos ambientales y lenguajes de valoración,* Icaria, Barcelona.

47 https://ejatlas.org/?translate= es

48 https://elblogdemiguelfernandez.wordpress.com/2015/04/11/panguna–la–mina–que–provoco–una–guerra–civil–el–conflicto–de–bougainville–papua–nueva–guinea/ y https://ipsnoticias.net/2015/05/bougainville–no–olvida–la–guerra–que–causo–la–mineria/ y https://www.ocmal.org/el–largo–camino–de–indigenas–de–papua–nueva–guinea–para–obtener–reparacion–de–gigante–minero/

la multinacional espanyola es va negar a compensar econòmicament els immensos danys ambientals causats per la seva mina imposada a sang i foc.

L'ascens dels països recentment industrialitzats

Durant les últimes quatre dècades, les elits de països del sud-est asiàtic com Filipines, Tailàndia, Vietnam, Indonèsia, Corea del Sud i dels BRICS (Brasil, Rússia, l'Índia, la Xina i Sud-àfrica) han aprofitar per a benefici propi l'avantatge competitiu dels salaris baixos nacionals. Han creat un entramat industrial capaç de fabricar marques pròpies, siguin cotxes, equips informàtics, electrodomèstics o altres mercaderies que es comercialitzen tant en els mercats nacionals com en els del Nord global. Aquestes inversions han estat tan reeixides que en l'actualitat estan en condicions de constituir un contrapès real al poder econòmic dels EUA.

La Xina està a punt de superar als EUA com a primera potència econòmica del món. L'Índia no sols és el tercer mercat automobilístic més gran amb uns 4,3 milions de turismes i autobusos venuts el 2024, també té un creixement econòmic tan elevat que aviat superarà Alemanya com la tercera economia més gran del món. Aquestes xifres no diuen res sobre la distribució de la riquesa: tant la Xina com l'Índia tenen uns índexs de pobresa molt elevats.

El salt de productivitat dels països recentment industrialitzats, no sols va incrementar el consum local, també va generalitzar l'explotació de la mà d'obra autòctona que treballa en la seva gran majoria en condicions precàries, sense contractes ni seguretat social. Segons estimacions de l'Organització Internacional de Treball (OIT), el 2022 uns 2.000 milions de persones van treballar en el sector informal, és a dir el 58 % de les persones ocupades a escala mundial; a Àfrica aquest percentatge s'eleva al 85 %, a Àsia i el Pacífic se situa en el 66 %.[49]

La llista dels salaris mitjans publicats per Association européenne du commerce extérieur[50] donen una idea dels beneficis que obtenen tant les grans transnacionals com les elits locals exportant les mercaderies

49 https://ilostat.ilo.org/es/data/snapshots/informal-employment-rate/

50 https://bdeex.com/es/

produïdes per les classes treballadores dels països d'industrialització recent. Per exemple, el 2024 el salari mitjà mensual a les Filipines equival a 190 €, a Indonèsia a 550 €, al Marroc a 450 €, a l'Índia a 110 €, al Pakistan a 200 € i al Sudan a 41 €. Cal tenir en compte que es tracta d'ingressos mitjans i que el capitalisme globalitzat ha augmentat les diferències socials a tot el món amb un balanç desfavorable per a la gent més pobra. Per tant, és de suposar que els ingressos mitjans de les majories socials que treballen en l'economia informal són inferiors. Sense parlar dels salaris de les dones i nens en llocs com els tallers de confecció de roba de Bangladesh o les mines de cobalt del Congo. De les últimes se sap que els nens guanyen 1 € al dia per un treball extremadament dur i malsà.

Tradicionalment, l'economia informal es desenvolupava en el marc d'una economia de subsistència basada en regles de reciprocitat i adaptades a les característiques locals. En canvi, l'èxode rural sobtat cap a les megaciutats i l'eliminació de terres comunals han degradat les condicions de vida, potenciant fenòmens com el narcotràfic, una gran varietat de comportaments addictius i altres manifestacions de vides alienades.

Pel que fa a l'organització sindical als països d'industrialització recent, aquesta sol enfrontar-se a una dura repressió empresarial, sovint orquestrada pel poder caciquil i executada tant per la policia com per forces paramilitars. Una repressió que s'acarnissa amb molta violència contra els partits i sindicats comunistes nacionals, que solen ser els únics que fan costat a les persones que treballen en els tallers de misèria de l'economia global.

No obstant això, en els últims anys va haver–hi –i hi ha– nombroses conflictes laborals que han aconseguit millorar les condicions de vida de les classes treballadores. Per exemple, a la Xina no passa setmana sense vagues, que en la seva immensa majoria són silenciades per la fèrria censura del règim. El mateix val per a les lluites de les poblacions locals contra un projecte hidroelèctric, la instal·lació d'una fàbrica contaminant o l'expropiació de les seves terres per a crear plantacions de soia, oli de palma o altres monocultius agroindustrials, en general destinats a l'exportació al Nord global i a les dictadures petrolieres.

Després d'anys d'unes taxes de creixement molt elevades, també les economies dels països d'industrialització recent estan alentint el seu creixement. La raó principal és una crisi de sobreproducció, en part

causada pel repartiment molt desigual de la riquesa social i la corrupció generalitzada. En la segona meitat de 2025, aquestes circumstàncies van provocar a una onada de revoltes en diferents continents protagonitzades per l'anomenada Generació Z[51] i la dura repressió per part de la policia. Aquest va ser el cas de les revoltes insurreccionals en Bangladesh, a principis d'agost de 2025[52] que van servir d'exemple a l'esclat d'ira a Indonèsia al final del mateix mes[53] i van animar el poble rebel del Nepal a fer caure el govern del seu país el 10 de setembre.[54] Esperem que aquests moviments siguin el principi d'una eclosió insurreccional decidida a canviar el rumb nefast imposat per les elits globals, nacionals i locals.

El capitalisme financer i la seva economia

La financerització de l'economia és l'últim component destacable de la «gran transformació neoliberal». Va paral·lel a l'augment del sector de serveis en les antigues societats industrials i descriu una economia les activitats de la qual venen determinades en gran manera pel sector financer i els seus serveis auxiliars. La financerització es va articular a través de la liberalització del funcionament de les borses i de les entitats financeres (sobretot respecte a les exigències mínimes de fons propis). Aquesta liberalització va consistir –i consisteix– bàsicament a facilitar operacions de grans riscos financers, així com la conversió de deutes (préstecs, hipoteques, etc.) en actius financers que cotitzen en borsa (els anomenats derivats financers).

51 https://www.elsaltodiario.com/comic/bandera-pirata-serie-manga-anime-one-piece-simbolo-protestas-generacion-z-peru-nepal-marruecos?&utm_medium=social&utm_campaign=web&utm_source=telegram

52 https://www.france24.com/es/asia-pac%C3%ADfico/20240806-revueltas-en-bangladesh-las-razones-que-desataron-la-ira-en-las-calles

53 https://www.vilaweb.cat/noticies/indonesia-protestes-govern-repartidor-crisi

54 https://cnnespanol.cnn.com/2025/09/10/mundo/nepal-protestas-mortales-razones-trax

La possibilitat de convertir els deutes en actius financers va ser una condició vital per a un sistema en crisis. Aporta els recursos necessaris per a continuar expandint el capitalisme a la resta del món, al mateix temps que permet convertir qualsevol producte de treball o servei en un instrument financer intercanviable. Un fet que ha fomentat una concentració inèdita de capital. A més, serveix per a promoure el consumisme en unes societats afectades per les mesures d'austeritat neoliberals. D'aquesta manera, els mecanismes d'hipotecar la vida s'han anat ampliant a límits desconeguts: hipoteques immobiliàries, préstecs per a estudiar, compres a terminis, deutes de consum, hipoteques sobre hipoteques, hipoteques inverses... El resultat ha estat un augment de les desigualtats socials entre unes classes privilegiades que es beneficien de les facilitats d'inversió i unes classes populars afectades per la creixent inseguretat vital, cada dia més endeutades, disposades a fer hores extres sense fi i acceptar qualsevol mena de treball per a poder comprar el *gadget* d'última generació que els permet sentir–se integrades en la gran roda de la distracció consumista.[55]

La desregulació del sistema financer global, també va llençar el seu ham a les classes mitjanes fomentant l'anomenat capitalisme popular que permet que qualsevol persona amb un mínim d'estalvis pugui invertir en la borsa –sigui assessorada pel banc o pel seu propi compte. Tot això acompanyat d'un gran desplegament propagandístic de beneficis fabulosos. Expectatives que acaben per esvair–se en els freqüents esclats de bombolles borsàries provocats sovint per operacions especulatives dels grans taurons del ram.

La conversió dels mercats borsaris en una espècie de casino mundial va desplegar tot el seu potencial a la fi de la dècada de 1990 quan el desenvolupament de la informàtica i les telecomunicacions van permetre operacions instantànies de punta a punta del planeta (les anomenades vendes en curt). Va ser l'inici de l'edat d'or dels *brokers* dels grans bancs, les operacions efectuades dels quals a partir d'informacions privilegiades solen donar beneficis milionaris, però, a vegades, també produeixen unes pèrdues igual de grans.

55 Per a més informació sobre la problemàtica general, veure, per exemple, Ramón Fernández Durán: *Capitalismo (financiero global) y guerra permanente*, Virus, 2003.

L'última mesura a destacar en aquest entramat de desregulacions financeres va ser el pas a finançar els Estats a través de bons emesos per ells mateixos i negociables en els mercats secundaris de deute públic. D'aquesta manera, es van alliberar els recursos dels bancs per a negocis més lucratius, mentre que se sotmetia els estats als vaivens dels mercats, que els obligava a seguir les mesures d'austeritat dictades per les estructures transnacionals del capitalisme global. En el cas contrari, els baixen el seu ràting creditici. L'exemple més clar d'aquesta dictadura financera va ser Grècia quan –estant afectada pel deute sobirà de 2009– el seu govern s'oposava a les mesures d'austeritat dictades per Europa i va intentar establir uns pressupostos més acorde amb les necessitats reals de la població del país.

L'especulació borsària desbocada també està en l'origen de la crisi financera més gran del capitalisme globalitzat. El *crac* de 2008 provocat per les hipoteques porqueria emesos per un dels majors bancs d'inversió dels EUA, els Lehman Brothers, va anar molt més enllà de les borses. L'enfonsament dels actius del banc va afectar a totes les economies del Nord global, especialment a les seves regions perifèriques com Grècia, Espanya o Portugal. Va ser el detonant de l'esclat de la bombolla immobiliària de l'Estat espanyol de 2009 i va provocar un empobriment important de desenes de milers de persones que, en haver–se cregut les promeses dels bancs, s'havien endeutat més enllà de les seves possibilitats.

Com de costum, l'Estat espanyol va complir rigorosament les consignes emeses per les institucions supranacionals de salvar, costes el que costes, el sistema bancari com a tal, introduint algunes nímies reformes. De manera que el govern «socialista» de Zapatero, en comptes de socialitzar (o convertir en habitatge social) els pisos invendibles a causa de l'enfonsament dels preus, va compensar amb diners públics les males pràctiques dels bancs espanyols. Amb l'objectiu de sanejar els seus balanços comercials el govern va crear el «banc dolent», la Societat de Gestió d'Actius Procedents de la Reestructuració Bancària (Sareb), perquè hi poguessin dipositar els seus anomenats actius tòxics. La Sareb, per part seva, es dedicava –i es dedica encara– a vendre aquests pisos i finques a preu de saldo,

preferentment a fons d'inversió i a les Societats Anònimes Cotitzades d'Inversió Immobiliària (Socimis)[56].

Per a arrodonir l'assumpte, pràcticament tots els pisos traspassats a la Sareb estaven habitats per gent de la classe treballadora, en molts casos famílies migrades, que s'havien deixat la pell per a pagar les seves hipoteques inflades amb l'objectiu d'accedir a un sostre i poder proporcionar un mínim de seguretat vital als seus descendents. La gravetat de la situació, i la gestió antisocial de la crisi, va portar a l'explosió del malestar social del 15 de maig de 2011 donant peu a un gran moviment social, primer contra l'expulsió de les persones hipotecades, ampliat en l'última dècada a la lluita contra l'expulsió dels i les llogateres.

Encara que hagin passat més de quinze anys des del *crac* borsari de 2009, el capitalisme continua sense recuperar-se d'aquella gran crisi del sistema neoliberal. Les tímides reformes del sistema financer no han eliminat el risc sistèmic. L'economia continua estant estancada, l'endeutament dels estats i de les llars continua sent molt elevat, mentre que el capital no sap on invertir per a treure rèdits de la seva acumulació. Tal com va apuntar David Graeber en una entrevista l'abril de 2018: «Les empreses de cotxes guanyen més diners finançant les seves vendes que amb la venda del cotxe en si». Els únics sectors que registren taxes de creixements elevades són les grans entitats financeres, la cúpula de la indústria digital i les principals empreses armamentístiques.

La cúpula financera del món i les seves inquietuds

Els grans consorcis empresarials globals, les anomenades empreses transnacionals, són un altre resultat de la concentració accelerada de capitals provocada per la liberalització de les borses i de la terciarització de l'economia. Aquestes macroestructures solen tenir les seves seus centrals en el món occidental (si no en un paradís fiscal), però el seu capital i les seves capacitats productives i comercials estan re-

56 És tracta d'un model de societat d'inversions creada per Zapatero el 2009 per a «revitalitzar» el mercat immobiliari. Una de les seves característiques era un tipus reduït de l'impost de societats, un tipus que Rajoy va reduir a l'1 % quan va assumir el poder.

partits entre diferents països del planeta. Internament, comparteixen nombrosos recursos, la qual cosa els permet diversificar els seus negocis, reduir els seus costos operatius i optimitzar les seves economies d'escala.

Un grup de recerca de l'Escola Politècnica Federal de Zuric, que el 2011 va investigar la titularitat de les accions de les 43.000 empreses transnacionals del món, va detectar una interconnexió entre els accionistes de 1.318 d'aquestes companyies. Tal com explica Peter Phillips[57], el grup de recerca, continuant les seves perquisicions, va descobrir que aquestes 1.318 corporacions transnacionals apuntaven a una «superentitat» de 147 companyies interrelacionades de forma encara més estreta. Aquestes companyies representaven només l'1 % dels accionistes, que controlaven el 40 % del valor total de les accions globals. Els 50 accionistes més importants eren fons d'inversió com Blackrock, Vanguard Group i les entitats financeres globals més grans com JPMorgan Chase, Barclays, Goldman Sachs, Credit Suisse[58]...

Phillips va identificar una cúpula de 17 companyies (11 de les quals dels EUA) que gestionaven un total d'actius d'un valor de 41,1 bilions de dòlars.[59] Són dirigides per 199 directors que formarien part de la cúpula de la classe capitalista transnacional que, en total, abastaria a 389 persones. Les majors participacions d'aquestes entitats –a part de les inversions entre elles– recaien en les mateixes empreses dels mateixos àmbits d'activitat empresarial: en el primer lloc se situaven els gegants de la indústria digital (Amazon, Apple, Microsoft, Google, Facebook). Al seu darrere es trobaven el sector sanitari (com Pfizer i Johnson & Johnson), assegurances i entitats financeres menors, seguits per Berkshire Hathaway, uns dels majors hòldings dels EUA.[60]

57 Peter Phillips, *Megacapitalistas: la élite que domina el dinero y el mundo*, 2019, Roca Editorial de Libros, p. 37.

58 Íbid, , p. 65–70.

59 En 2012, els sis bancs més grans dels EUA tenien 9,3 bilions de dòlars d'actius, una quantitat que equival al 65 % del PIB del país; ibíd. p. 56.

60 El hòlding és propietat de Warren Buf fet, un dels homes més rics del món, íntim de Bill Gates, propietari del 44 % d'Apple i autor de l'honesta sentència pronunciada el 2011: «Clar que hi ha una lluita de classes, però és la

Un detall curiós: totes les transnacionals d'origen estatunidenc tenen participacions destacades en Philip Morris, la tabacalera més gran del món que, després d'haver estat condemnada a unes indemnitzacions milionàries per la nocivitat dels seus productes, va passar a diversificar el seu negoci. D'una banda, es va estendre als antics països del bloc soviètic, per una altra, i de cara a l'oest, va ampliar el seu negoci «cap a un futur lliure de fum», és a dir, cap a la producció de cigarrets electrònics. Les transnacionals financeres, majoritàriament liderades per WASP (blancs, anglosaxons i protestants), així mateix tenen una predilecció especial per Coca–Cola les begudes ensucrades de la qual són les (co–)responsables de 184.000 morts anuals.[61]

L'auge del capital financer no sols ha aguditzat la diferència entre rics i pobres, també l'ha estès a tot el planeta, en arrasar les economies de subsistència mil·lenàries en el seu perpetu moviment expansiu. Des de fa dècades, aquesta tendència està molt present en les megaciutats del Sud. En els últims anys s'està fent visible també en els barris i pobles depauperats del Nord global. Segons William I. Robinson[62] el desplegament del capitalisme financer globalitzat ha dividit la població mundial en 1 % de superrics, acompanyats per un 20 % de persones pertanyents a les classes mitjanes més o menys acomodades. Mentre que la resta de la humanitat està dividida entre persones que tenen dificultats per a arribar al final del mes i les poblacions més empobrides que es moren de fam o malalties curables en les bosses de pobresa del capitalisme global.

L'increment de la digitalització i de l'ús de robots augmentarà la proporció de la humanitat excedent. Seguint l'anàlisi de Robinson, les elits globals son plenament conscients que els pàries del món es puguin rebel·lar en qualsevol moment, la qual cosa és un dels seus majors malsons. A això s'afegeix la creixent rivalitat per l'accés a uns recursos naturals cada dia més escassos i cars, entre el capital occidental i els capitalismes d'Estat de la Xina i Rússia. La combinació de

---

meva classe, la classe dels rics, la que està lliurant aquesta guerra. I l'estem guanyant».

61 Més informació, ibíd. 39.

62 William I Robinson, *Mano Dura. El Estado policial global, los nuevos fascismos y el capitalismo del siglo XXI*, errata naturea editors; 2023, p. 16.

tots dos factors, així com el fet que la indústria militar és –gràcies a les subvencions milionàries estatals– uns dels sectors econòmics més lucratius, fa que la militarització i la guerra estan adquirint un nou protagonisme.

Entre 2001 i 2023, la despesa militar mundial es va duplicar fins a arribar a uns 2,44 bilions de dòlars, amb una tendència creixent en els últims anys, a causa de la guerra entre Rússia i Ucraïna. D'acord amb les dades de l'Institut Internacional d'Estocolm per a la Recerca de la Pau (SIPRI)[63], els Estats Units continuen sent el líder destacat de despeses militars, triplicant l'import anual del segon del rànquing, la Xina, i superant nou vegades la despesa anual del tercer, Rússia. L'Estat Espanyol ocupa el lloc 17 amb un augment interanual de gairebé el 10 %. El 2025, la Comissió Europea liderada per la sang blava alemanya, Von der Leyen, va crear el fons ReArm Europe dotat amb la suma de 800.000 milions d'euros per a rearmar Europa. Segons les dades, de SIPRI, la Unió Europea ha destinat de quatre a sis vegades més en la despesa militar que Rússia en els últims 20 anys.[64]

D'acord amb les recerques de Peter Phillips, el grup dels megacapitalistes va invertir el 2017 uns 130.000 milions de dòlars en els tres majors consorcis de «defensa i seguretat»: Lookheed Martin Corporation, Northrop Grumman Corporation i Boeing Company. No hi ha dades actuals d'aquestes inversions, però veient els augments substancials de cotització en borsa que han experimentat les accions de Northrop[65] (+ 72 %) i Boeing (+37 %) entre 2020 i 2025, indiquen que el negoci va a tota màquina.

Segons l'acadèmic estatunidenc Michael Klare[66], els tres gegants històrics del complex–militar– industrial estatunidenc estan enfron-

63 https://www.sipri.org/sites/default/files/2024-04/2404_fs_milex_2023.pdf

64 Més informació en el resum anual d'*El Salto*: https://www.elsaltodiario.com/estados-unidos/mundo-2026-temas-marcaran-agenda-internacional?&utm_medium=social&utm_campaign=web&utm_source=telegram

65 https://es.investing.com/equities/northrop-grumman

66 http://www.cubadebate.cu/especiales/2025/04/28/el-nuevo-complejo-militar-industrial-de-estados-unidos/

tant una competència creixent, nascuda al voltant de Silicon Valley i especialitzada en el desenvolupament de drons i altres dispositius digitals d'ús policíac–militar. Una mostra d'aquesta tendència, és l'ascens meteòric de l'empresa emergent Anduril Industries, gràcies al suport financer de figures destacades del Silicon Valley, com Peter Thiel, multifacètic inversor en tecnologies «de seguretat i control» que canalitza aquesta mena d'inversions a través del seu anomenat «accelerador de start–ups» Y Combinator.

El puixant sector de la seguretat privada és un altre àmbit de vital interès per a l'elit capitalista global. El mateix val per a les companyies militars privades a l'estil de l'extinta Blackwater[67] fundada per un tal Eric Prince.[68] En l'actualitat, aquest paramilitar resideix als Emirats Àrabs Units[69], des d'on s'encarrega de fer els treballs bruts per a les elits del capitalisme global. En els últims temps, destaquen les seves activitats a favor dels interessos dels acaparadors de terra a Àfrica.

Altres objectes predilectes d'inversió dels Blackrock, Vanguard, Morgan Stanley, etcètera, són els grans conglomerats mediàtics que es dediquen a propagar les meravelles del capitalisme i ofereixen diversió les 24 hores al dia. Cada any inverteixen centenars de milions de dòlars en el bon funcionament de companyies transnacionals com Comcast Corporation, Disney, Time Warner, 21 Century Fox o Bertelsmann. Tradicionalment, les grans corporacions del sector estan en mans de clans reaccionaris, com els Murdoch, Disney o Berlusconi. D'acord amb les dades recopilades per Gerardo Delval, en l'última dècada aquest il·lustre grup s'ha ampliat amb empreses propietat dels gegants de la indústria digital com Microsoft, Oracle o Yahoo.[70] Pel que fa als mitjans escrits, destaca la presència de Bezos com a propietari de *The Washington Post*.

67 Els casos escandalosos d'assassinats i tortures comesos per la seva banda de legionaris va aconsellar la seva dissolució i substitució per altres entitats de la mateixa envergadura moral.

68 https://es.wikipedia.org/wiki/Erik_Prince

69 https://www.elsaltodiario.com/sidecar/emiratos–arabes–unidos–capital?&utm_medium=social&utm_campaign=web&utm_source=telegram

70 L'article de Gerardo Delval especifica qui és qui en aquest sector tan elemental per al manteniment del sistema: https://gerardodelval.com/2026/02/06/

Els fòrums de les elits del capital

El grup de megacapitalistes estudiat per Peter Phillips, als quals caldria sumar la resta dels integrants de la llista Forbes dels homes més rics del món, no sols es cuiden d'amassar les seves fortunes, també tenen una necessitat vital que la política econòmica global vagi conforme als seus interessos. Per aquesta raó participen de manera directa o indirecta en fòrums multilaterals del sistema món.[71] Aquests fòrums no són òrgans decisoris, ni un govern mundial a l'ombra, però sí són llocs que es presten per a consensuar diagnòstics i estratègies entre ells i amb determinats representants polítics, acadèmics i militars.[72]

Segons Phillips, el fòrum més important és el **G30** (Grup dels 30), ja que reuneix en la seva junta directiva «a trenta–dues de les persones més poderoses del planeta. Bàsicament, són el comitè executiu de l'elit del poder global per al capitalisme transnacional.»[73] Fundat per la Rockefeller Foundation, el G30 rep nombroses donacions i s'encarrega de la redacció d'informes les recomanacions els quals solen tenir un ampli reconeixement i una elevada implementació. El 2017, el comitè executiu estava integrat, entre altres, pels banquers Jaime Caruana, Mario Draghi, Jean–Claude Trichet, Paul A. Volcker, el vicepresident de Blackrock, Philipp Hildebrand,

---

la–oligarquia–de–los–medios–digitales–quien–es–dueno–de–las–noticias–en–linea/

71 Terme encunyat, entre d'altres, per Imanuel Wallerstein. El sistema món està constituït per una sèrie de mecanismes que redistribueixen els recursos des de la perifèria al centre de l'imperi capitalista.

72 Phillips especifica en el llibre citat els fòrums que compten amb una representació destacada d'aquestes elits del capital i detalla els noms, els múltiples càrrecs actuals i passats, així com el patrimoni i/o ingressos coneguts dels integrants dels seus comitès executius. Llàstima que no tinguem dades sobre la situació actual, ja que l'eclosió de la indústria digital ha canviat la composició detallada per Phillips.

73 Ibíd. p. 154.

el Premi Nobel d'Economia 2008, Paul Krugman així com Ernesto Zedillo.[74]

El 2025 continuen manant els banquers (en bastants casos presidents de bancs centrals) i representants de fons d'inversió. També continuen sent presents Jean–Claude Trichet i Philipp Hildebrand, un antic director de la JPMorgan Chase International i dos banquers mexicans. Crida l'atenció la representació més gran de banquers i empresaris de regions asiàtiques, així com la presència d'algunes dones.[75]

La funció declarada del Fòrum Econòmic Mundial és la generació de sintonies entre les elits de la classe capitalista transnacional a través de conferències i actes festius impregnats d'exclusivitat en un «entorn natural privilegiat». Els i les assistents paguen uns 25.000 dòlars per a assistir a les conferències i debats. El 2017 hi van acudir unes tres mil persones, el 80 % eren empleats de companyies transnacionals. L'esdeveniment de Davos, se sol envoltar de grans mesures de seguretat per a blindar–lo front les protestes: el 2025 es van gastar uns 10 milions de dòlars en aquest concepte. La novetat d'aquesta edició va ser la mobilització d'uns 4.000 efectius de l'exèrcit suís per un import desconegut.[76] La marca de la casa és la difusió de retòriques aparentment progressistes, amb un accent particular en els presumptes desenvolupaments sostenibles al voltant de la digitalització, la vacunació generalitzades de la població, la 4a revolució industrial, la robotització i invents de geoenginyeneria per al canvi climàtic. El màxim d'hipocresia de l'esdeveniment arriba quan Oxfam Intermon hi presenta el seu informe anual sobre les desigualtats en el món.

La trobada de 2025 estava dedicada la «Col·laboració per a l'era intel·ligent», terme amb el qual els organitzadors feien referència a

---

74 Expresident de Mèxic i agent actual de la globalització capitalista, responsable de la imposició del Tractat de Lliure Comerç d'Amèrica del Nord, que va ser tombat per l'ona de protestes provocada per la rebel·lió zapatista de 1994.

75 Els informes, recomanacions i esdeveniments entorn del G30 es poden consultar en el seu web oficial: www.group30.org

76 https://connuestraamerica.blogspot.com/2025/01/davos–foro–de–los–ricos–frente–la.html

la intel·ligència artificial. De manera que les sessions es dedicaven a propagar les bondats d'aquest nou salt tecnològic, sense oblidar-se dels seus «riscos» i de la necessitat d'introduir algunes regulacions en les seves aplicacions. El 2023, figures destacades de Silicon Valley com l'ex CEO de Google, Eric Schmidt, o el CEO de ChatGPT, Sam Altman, ja havien expressat les mateixes «inquietuds». Que els grans promotors i beneficiaris d'aquesta tecnologia siguin els primers que volen regular un mercat en ple procés de monopolització té bastant sentit perquè donaria garanties jurídiques i econòmiques als seus protagonistes, restringiria les possibilitats del *newcomer* o *outsider* i, sobretot, requeriria la col·laboració dels mateixos creadors de la IA enfront d'uns reguladors que no estan a la seva altura tecnològica.

La pretensió «integradora»[77] d'aquest esdeveniment publicoprivat es reflecteix en la composició de la Junta de fideïcomissaris. En data 24 d'agost de 2025, la codirigeixen el CEO de Blackrock, Laurence Fink, i el vicedirector de la multinacional farmacèutica Roche Holding AG. A més, formen part de la Junta el president del Banc Mundial, la directora de l'FMI i la de l'OMC, la directora de l'Organització Europea per a la Recerca Nuclear (CERN)[78], la directora del Programa Mundial d'Aliments, així com la gestora incombustible del neoliberalisme financer i directora actual del Banc Central Europeu, Christine Lagarde. A més de l'elevada quota de dones a la junta –que gairebé arriba a la paritat– destaca la presència d'alguns membres de l'elit d'Àfrica i d'Àsia que comparteixen els llocs de la Junta amb financers i tecnòcrates blancs de la cúpula del Nord global, com el vice CEO de Blackrock, el director de l'asseguradora transnacional AXA, Al Gore, dos directors de Siemens, etc. La hipocresia profunda de l'esdeveniment queda reflectida en les nombroses denúncies per assetjament sexual que, segons sembla, impliquen també el fundador de l'espectacle, Klaus Schwab.

---

77 Dins de la lògica capitalista, s'entén.

78 Podria sorprendre la seva presència entre els fideïcomissaris, però coneixent l'interès vital de la indústria digital en el foment de l'energia nuclear es dissipa la sorpresa i ens posa en alerta.

El Grup Bilderberg és el fòrum més exclusiu de la cúpula del capitalisme global i potser el punt de trobada principal per als sectors més totalitaris de les seves elits. Va ser creat en 1954 amb fons de la Rockefeller Foundation com a lloc de confluència de les elits d'EUA i Europa per a crear consensos entorn dels problemes més urgents de la seva classe (que fins a la caiguda del bloc soviètic estaven personificats en el perill del «comunisme internacional»). Als *meetings* anuals solen assistir unes 150 persones convidades nominalment. Es tracta de reunions privades celebrades en *ressorts* exclusius, a les quals la premsa no té accés.

En el comitè directiu del Grup Bilderberg es reuneixen els directors de bancs com Deutsche Bank, agències financeres de capital de risc com a CVC Capital Partner, *think tanks* reaccionaris de llarga tradició com l'Hudson Institute, grans corporacions mediàtiques com el Warner Bros. Discovery International i capçaleres econòmiques com *The Economist*. Al seu costat se senten geoestrategues i membres de serveis secrets com John Sawers, representants de la Comissió Trilateral i el Forum Econòmic Mundial, càrrecs d'entitats supranacionals com la Unió Europea[79]. Entre els últims figuren l'expresident de Portugal i de la Comissió Europea i actual CEO de Goldmann Sachs, José M. Durâo Borrós. De l'Estat espanyol participa la presidenta del Banc Santander, Ana Botín.

La tramoia està presidida per Henri de Castriers (descendent d'una estirp de comtes i militars francesos ultracatòlics), entre 2000 i 2016 director executiu d'AXA i des de 2015 president del *think tank* neoliberal Institut Montaigne i deixeble de Claude Bébéary, considerat el padrí del capitalisme francès contemporani. També crida l'atenció la nodrida presència de la indústria digital en el comitè directiu. El 2025, a part del CEO de Microsoft hi havia tres representants destacats dels actuals sectors capdavanters d'aquesta indústria arrelada en el Silicon Valley. Es tracta d'Eric Schmidt, Peter Thiel (Thiel Capital, etc.) i Alex Karp (Palantir Technologies).[80]

---

79 https://www.bilderbergmeetings.org/background/steering–committee/steering–committee

80 Per la seva importància, els tractarem específicament en l'apartat sobre la deriva totalitària de la indústria digital.

La representació espanyola en la reunió de 2025 del Club Bilderberg, consistia en Ana Botín, l'actual presidenta del Banc Europeu d'Inversions, Nadia Calviño, Diego de l'Alcázar Benjumea, director executiu de la Universidad Internacional de Excelencia Académica (i destacat defensor de l'ús de la IA a les aules), Pablo Hernández de Cos, exgovernador del Banc d'Espanya i director general de Banc de Pagaments Internacionals, així com Pablo Isla Álvarez de Tejera, exdirector executiu d'Inditex i actual vicepresident de Nestlé. Per a desprendre's del tuf conspiracionista, l'organització ha passat a fer pública la llista dels participants de les seves reunions anuals.[81]

Estretament relacionada amb el Grup Bilderberg, la **Comissió Trilateral** va ser fundada el 1973 per David Rockefeller i Zbigniew Brzezinski (que entre 1977 i 1981 ocuparia el càrrec de conseller de Seguretat Nacional dels EUA). Al principi concebuda com a fòrum per a promoure el consens i les possibilitats de negoci entre els EUA, Europa i el Japó, es va donar a conèixer en les dècades de 1970 i 1980 com a lloc de debats estratègics per a combatre el bloc soviètic, la Xina i les lluites antiimperialistes de l'època. En l'actualitat té 375 membres de 40 països diferents.

Tal com explica Peter Phillips: «Cada país té el seu contingent i pot nominar candidats a mesura que sorgeixen vacants. Els membres que assumeixen un càrrec oficial en el govern del seu país estan obligats a deixar el seu lloc en la comissió perquè uns altres puguin incorporar-se»[82]. D'aquesta manera, es pretén que regeixin criteris professionals i acadèmics en l'elecció dels seus membres. La Comissió publica regularment informes detallats sobre temes d'interès vital per al capitalisme global, per exemple, com mantenir la seguretat energètica en el context global.

El seu comitè directiu es divideix en tres seccions: l'europeu, nord-americà, asiàtic-pacífic. Cada secció celebra tres reunions a l'any i el conjunt dels membres es reuneix en una assemblea anual. En l'actualitat, la secció europea està presidida pel banquer alemany

81 https://www.bilderbergmeetings.org/meetings/meeting-2025/participants-2025

82 Philips, op. cit. p 173.

Axel A. Weber que també és membre del G30, la nord–americana la lidera una representant del sector dur en temes de seguretat i l'asiàtica el CEO del fabricant més gran de begudes del Japó. Entre la resta del comitè directiu destaca la presidenta de la televisió pública italiana, un ex primer ministre suec, un executiu d'Amazon especialitzat en «innovació financera i recursos digitals», el CEO d'un *think tank* nord–americà en temes de seguretat, i dos banquers i polítics veterans com Mario Monti i Jean Claude Trichet, l'últim també present en el G30[83].

83 Més informació en: https://www.trilateral.org/

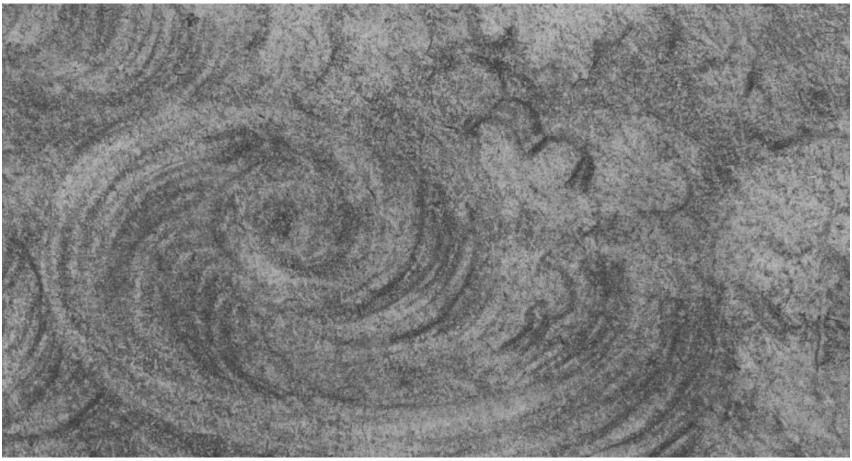

BLOC 3

Algunes peces claus de l’ecocidi global

La força motriu: el petroli

El petroli ja es coneixia en l'antiguitat, però va jugar un paper marginal fins que, a mitjan segle XIX, es van desenvolupar les maneres de refinar–lo. Les seves possibilitats de comercialització es van multiplicar amb el descobriment de nombrosos jaciments als Estats Units. La producció va passar de 2.000 barrils anuals el 1859 a 126 milions de barrils el 1906. En l'actualitat, la seva extracció global supera la xifra de 100 milions de barrils diaris[84] i continua anant en augment, malgrat les evidències del canvi climàtic.

El petroli és un recurs natural de gran densitat energètica i fàcil de transportar. Les aplicacions industrials dels seus derivats són gairebé infinites. A part del seu ús com a combustible fòssil, serveix per a la producció de plàstics, fertilitzants, lubrificants, PVC, pneumàtics, quitrà, asfalt, roba i altres productes petroquímics. La interrelació entre el capitalisme industrial i els derivats de petroli és tan estreta que aquest no s'hauria pogut desenvolupar sense aquest recurs natural.

Els jaciments de petroli es concentren en unes zones determinades del món, de manera que només deu països produeixen les dues terceres parts de la producció mundial. Els EUA continuen sent el productor principal del món, encara que des de l'arribada del pic de petroli en 2018 han de recórrer a la tècnica de fracking[85] per a mantenir els seus ritmes d'extracció. No obstant això, als EUA el consum de petroli i dels seus de derivats és tan elevat que han d'importar gairebé la mateixa quantitat que produeixen, tant per a cobrir el seu estil de vida com per a fins d'exportació.

Aquesta dependència és una de les raons per la qual –els EUA i els seus aliats occidentals[86]– tenen aliances estratègiques amb les dictadures petrolieres de la zona del golf pèrsic, especialment amb l'Aràbia Saudita, el tercer productor del món i principal creditor d'Estat Units

84 https://www.eleconomista.es/energia/noticias/12884512/06/24/el–consumo–mundial–de–petróleo–bate–record–y–supera–los–100–millones–de–barriles–diarios.html

85 Una tecnologia altament contaminant i cara que només es pot sostenir a base de subvencions estatals.

86 Per exemple, en l'Estat espanyol l'extracció del petroli representa a penes el 0,10 % del petroli importat.

(el segon creditor és, curiosament, la Xina). El segon productor més important és Rússia que, a més, alberga les majors reserves en les parts del seu territori coberts per gel o el permagel.[87]

Davant el fet que els productors més grans de petroli estan a punt d'arribar al pic d'explotació –si no l'han superat ja– diverses empreses estatunidenques i russes, finançades pels principals bancs i fons d'inversió, han iniciat una carrera de perforacions a l'Àrtic. Per suposat, no són de la seva incumbència els riscos climàtics ingents que suposaria la generalització d'aquestes explotacions.[88] Per més informació, sobre la problemàtica, podeu informar–vos per exemple, en el llibre *Petrocalipsis* d'Antonio Turiel.[89]

És de domini públic que la combustió de petroli i dels seus derivats és el responsable principal de les emissions mundials de CO_2, seguit del carbó, l'ús del qual com a combustible es limita principalment a centrals tèrmiques i fàbriques. Les dades històriques de les emissions de CO_2 evidencien la interrelació entre la combustió de petroli i de carbó i l'expansió del capitalisme industrial en gairebé tots els racons del món. Tal com es pot veure gràficament en la Base de dades i gràfiques de l'Agència Europa Express[90]: el 1846 les emissions de CO_2 es van xifrar en unes 157 milions de tones anuals, cent anys més tard havien augmentat a 4.629 milions. En els vint–i–cinc anys entre 1946 i 1972 gairebé es van quadruplicar, arribant a 16.116 milions de tones anuals, mentre que el 2020 s'havien multiplicat arribant a unes emissions de CO_2 de 40.600 de milions de tones.

Malgrat la situació climàtica més que preocupant, la indústria petroliera animada per Trump & Co. està preparant un nou salt quantitatiu

87 El nom permagel designa les zones subàrtiques els sòls de les quals estan permanentment congelats. La seva capa de gel solidifica quantitats ingents de diòxid de carboni i metà. La seva possible descongelació significaria un alliberament tan important d'aquests gasos que el canvi climàtic podria entrar en un bucle sense retorn.

88 https://www.climaterra.org/post/la–producci %C3 %B3n–de–petr %C3 %B3leo–y–gas–en–el– %C3 %A1rtico–estar %C3 %ADa–en–auge–a–pesar–de–la–preocupaci %C3 %B3n–por–el–clima

89 Antonio Turiel, *Petrocalipsis, Crisis energética global i como (no) la vamos a solucionar,* Alfabeto Editorial, 2020.

90 https://www.epdata.es/datos/cambio–climatico–datos–graficos/447

d'extracció de petroli a través de les anomenades bombes de carboni. Es tracta d'«instal·lacions que al llarg de la seva vida útil expulsaran més d'una gigatona (GtCO2) de CO_2»[91]. La seva posada en marxa seria el cop de gràcia a les expectatives de poder mantenir l'augment de les temperatures en uns marges manejables. El segrest del president veneçolà Nicolas Maduro i l'anunci de l'apropiació de les instal·lacions petrolieres del país, van en la mateixa direcció i mostren amb tota claredat el menyspreu de Trump & Co. al dret internacional. A la nota al peu hi ha dues valoracions que van una mica més enllà de la simple consideració que només els interessa disposar de més petroli.[92] En canvi, l'atac a l'Iran acompanyat de l'assassinat del seu president en plena negociació del programa nuclear, desperta la sospita molt inquietant que la bogeria curtterminista del feixista instal·lada a la Casa Blanca no té límits. L'entrevista d'*El Crític* a l'expert de geopolítica Rafael Poch, realitzada el de 2 de març de 2026, revela una sèrie d'incògnites importants.[93]

Veient la deriva bèl·lica de Trump & Co., és possible que les seves ànsies de disposar de quantitats immenses de petroli barat es deuen a l'ingent consum de petroli de la maquinària militar. D'acord amb la recerca de Amitav Ghosh, el Pentàgon és el consumidor més gran d'energia dels EUA. Per exemple, un portaavions no nuclear consumeix en una hora tant de combustible com una petita ciutat americana durant tot el dia. Un caça F–16 pot arribar a consumir 2,5 vegades més combustible per hora que un portaavions, uns 54.509 litres. Les forces aèries dels EUA posseeixen uns mil caces d'aquest tipus que, al seu torn, només són una petita part de la seva flota aèria. A això caldria afegir els tancs i altres vehicles motoritzats. Les paranoies militaristes dels

91 https://www.elsaltodiario.com/cambio–climatico/bombas–carbono–planes–industria–rebasan–limite–seguridad–planeta?&utm_medium=social&utm_campaign=web&utm_source=telegram

92 Article publicat en *el Salto*: https://www.elsaltodiario.com/venezuela/no–solo–petroleo–desdolarizacion–china–petrodolar–golpe–estado–trump; article d'Antonio Turiel en el seu blog: https://crashoil.blogspot.com/2026/01/venezuela–y–la–crisis–del–modelo.html

93 https://www.elcritic.cat/entrevistes/rafael–poch–hi–ha–un–risc–de–guerra–regional–molt–serios–i–els–que–han–iniciat–atac–a–iran–tambe–poden–sortir–escaldats–263246

Estats Unides li surten molt cares a la Terra i la resta del món[94]. Tal com explica Amitav Ghosh, quan el 1997 es van negociar les condicions del Protocol de Kyoto, els EUA van aconseguir que s'excloguessin les emissions de Gasos amb efecte d'hivernacle produïdes per les activitats militars.[95]

No és el moment ni el lloc d'encetar el meló de la influència de les dictadures petrolieres del Golf Pèrsic, molt especialment de l'Aràbia Saudita i la Unió dels Emirats Àrabs, la influència mundial dels quals augmenta en la mesura en que comença a escassejar l'«or negre».

Els residus del consumisme occidental: plàstics i deixalles electròniques

La falta de biodegradabilitat constitueix el segon gran problema ambiental dels derivats de petroli. El cas més conegut d'aquesta problemàtica és la falta de descomposició de les bosses de plàstic. Segons un informe del Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient de 2021, el plàstic representa el 85 % dels residus que arriben als oceans.[96] L'estudi adverteix que, en cas de continuar la tendència actual, els volums d'aquest material s'hauran gairebé triplicat en 2040. A més constata que el reciclatge no solucionarà el problema i adverteix de la bomba de rellotgeria que els microplàstics suposen per a la salut dels éssers humans i per a la vida de la fauna i flora marina. Crida l'atenció que l'informe no esmenta l'augment de residus per la reducció de la vida útil dels dispositius electrònics i digitals, especialment a causa de l'obsolescència programada i l'ús de materials de baixa qualitat.

Encara que els informes de l'ONU relacionats amb temes ambientals i socials solen posar el dit a la nafra i demanar mesures aparentment radicals, en realitat són pura cosmètica, ja que les solucions reals i socialment justes passen –com en el cas dels plàstics– per una reducció radical de la seva producció i consum. Però tal reducció radical entraria

94 Ghosh, op.cit., p.156.

95 Ghosh, op.cit. p. 185.

96 https://www.unep.org/es/noticias-y-reportajes/comunicado-de-prensa/informe-de-la-onu-sobre-contaminacion-por-plasticos

en contradicció frontal amb la lògica capitalista del màxim benefici i del creixement econòmic continu. Una lògica que tampoc podria admetre que el preu de mercat del plàstic incorpori tant la petjada ecològica de la seva fabricació com la compensació pels danys produïts en el medi ambient i als éssers vius. El preu real i socialment just seria tan car que s'enfonsaria la producció de plàstics. És per aquesta raó, que en cas de problemàtiques que entren en contradicció amb les necessitats d'acumulació de capital de sectors claus, les dependències de l'Estat solen desviar l'atenció als presumptes mals usos dels usuaris finals.

Un exemple paradigmàtic d'aquesta estratègia és el tractament «sostenible» de les immenses quantitats de residus que produeix el consumisme. L'administració aprova a so de bombo i platerets una llei que prohibeix la gratuïtat de bosses de plàstic en els supermercats amb la justificació de protegir el medi ambient, però no pren cap mesura dirigida a prohibir-les. Encara menys es plantegen restriccions per a l'ús massiu dels envasos de plàstic en els supermercats i per part de les grans distribuïdores d'aliments. Un altre fet significatiu d'aquesta espècie d'esquizofrènia institucionalitzada és l'invent de recollida de residus «porta a porta», amb l'objectiu de fomentar una separació adequada de les escombraries domèstiques i sancionar els infractors. La veritat és que aquest nou sistema de recollida ha augmentat significativament la recollida separada, però també és cert que l'empresa Ecoemebes SA, encarregada del seu reciclatge, només recicla al voltant del 30 % dels plàstics correctament separats. En l'article «Ecoemebes: molt d'envàs, poc medi ambient»[97] Ecologistes en Acció explica com se les gasta aquesta «societat anònima sense ànim de lucre» creada per la indústria de l'envàs d'un sol ús i de la distribució de productes envasats.

Eliminar de la manera més barata possible les «externalitats ambientals» dels seus negocis és un dels elements claus en què es basa la riquesa del Nord global. Els acords bilaterals entre el centre i la perifèria capitalista han estat –i són– el dispositiu perfecte perquè les economies del Nord puguin enviar els milions de tones anuals dels seus residus de plàstic i altres deixalles del seu consumisme desbocat a països d'Àsia

97 https://www.ecologistasenaccion.org/210796/ecoembes-mucho-envase-poco-medioambiente/

i Àfrica.[98] Durant anys, la Xina va ser el destí principal dels plàstics europeus fins que el 2018 el seu govern va tancar l'aixeta del negoci; poc després li van seguir Malàisia, Vietnam i Indonèsia.[99] A partir d'aquest moment, els traficants de residus van derivar els seus vaixells cap als països africans més empobrits del món, com Ghana, que des de feia anys ja havia estat un destí preferent per a abocar les escombraries electròniques en creixement gairebé exponencial.

Aquest canvi de rumb dels vaixells de contenidors de residus ha contribuït al fet que Àfrica s'hagi convertit en el segon continent més contaminat del món, sent amb diferència el més pobre. Evidentment, cap país africà està en condicions de disposar d'uns abocadors a l'estil europeu, per la qual cosa una part important dels residus plàstics s'aboquen de qualsevol manera, amb la conseqüència que les pluges poden arrossegar-los als rius i d'aquí als oceans.

Ja hem esmentat que les deixalles dels dispositius digitals són una altra font important de contaminació ambiental que els estats rics externalitzen als països més empobrits. D'acord amb les dades reproduïdes en l'Informe sobre l'economia digital[100], editat per la Conferència de les Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament, els telèfons intel·ligents, ordinadors portàtils, pantalles i altres dispositius electrònics rebutjats van augmentar un 30 % entre 2010 i 2022, sumant 10,5 milions de tones a tot el món. Els països industrialitzats van generar una mitjana de 3,25 kg de residus electrònics per habitant, els més empobrits no van arribar a 210 g, la major part segurament reciclat d'algun abocador gegant.

98 Pàgina molt il·lustrativa d'una ONG internacional especialitzada en la denúncia del trànsit de residus de plàstic: https://www.breakfreefromplastic.org/es/waste-trade/

99 https://gestoresderesiduos.org/noticias/asia-dice-no-a-los-residuos-plasticos-de-los-paises-desarrollados

100 https://unctad.org/system/files/official-document/der2024_overview_es.pdf, p. 10.

L'agroindústria

Si el petroli va posar en marxa el capitalisme industrial, l'agroindústria és imprescindible perquè es mantingui a flotació. L'agricultura moderna va néixer el 1917, quan el primer tractor de combustió interna va sortir d'una de les cadenes de muntatge d'Henry Ford. A partir d'aquest moment, els tractors i l'altra maquinària agrícola motoritzada es van estendre primer pels EUA i, poc temps després, per la resta dels països industrialitzats.

La mecanització dels treballs del camp suposava un augment de la producció agrícola i una reducció del nombre de persones ocupades en el primer sector. De manera paral·lela, s'estaven desenvolupant les indústries de fertilitzants, herbicides i pesticides, que eren imprescindibles per al bon funcionament de l'agricultura mecanitzada, ja que la intensitat d'explotació deixava –i deixa– els sòls esgotats al cap de poc temps.

L'anomenada Revolució Verda promoguda per la Fundació Rockefeller a finals dels 1950, va marcar el naixement de l'agroindústria global. A partir d'aquest moment es va expandir per tot el món la mecanització, els regadius, la producció i distribució industrial de llavors, fertilitzants i pesticides, així com la generalització de grans camps de monocultius. Pel que fa la seva expansió pel «Tercer Món» –com es deien llavors els països del Sud global– la Fundació Rockefeller comptava amb el suport financer de les institucions de Bretton Woods, per crear centres de recerca a tot el món per a estudiar les aplicacions concretes en cada país. Mentre que les agències de desenvolupament actuaven com a ponts per a l'establiment de les empreses del sector, en la seva immensa majoria estatunidenques, l'FMI obria línies de crèdit per a la compra massiva de la maquinària i altres inputs necessaris per a dur a terme la dita revolució.

Si bé és cert que l'expansió de l'agricultura mecanitzada facilitava el treball agrícola i multiplicava els rendiments de la seva producció, l'articulació d'aquest nou model d'agricultura, d'acord amb la lògica capitalista de la maximització de beneficis, va comportar unes conse-

qüències molt adverses per a la majoria dels habitants del Sud.[101] Els alts costos d'inversió no sols van significar un endeutament significatiu dels països del Sud, també va causar el declivi de l'ancestral economia de subsistència local. Les millors terres van passar a les mans dels cacics locals i de les multinacionals. L'ús massiu de fertilitzants i pesticides han contaminat les aigües superficials i freàtiques causant greus problemes de salut a la població local. Mentre que la industrialització de la producció agrícola i de la seva comercialització va desmantellar els circuits de distribució local i regional.

En resum, on s'instal·la l'agroindústria, la majoria dels habitants deixen de ser homes i dones autosuficients integrats en les seves comunitats i es veuen obligats a fugir a les (mega)ciutats més pròximes. Allí engrosseixen les files dels i les pàries, sobretot si ja tenen una certa edat. La immensa majoria de les persones considerades, en l'actualitat, població excedent pels estrategs del capital són descendents dels i les pageses que van ser expulsades de les seves terres que havien conreat d'acord amb les regles de l'economia de subsistència mil·lenària. Una economia de subsistència que estava perfectament adaptada a les condicions locals i que, en l'actualitat, està greument ferida per les ingerències de l'agroindústria occidental.

Forma part integral de l'ecosistema de l'agroindústria implantada al Sud global que els fruits dels camps conreats de manera industrial es destinen a l'exportació. A causa de les altes taxes de rendibilitat que ofereix la producció de monocultius a gran escala, els fons d'inversió i instruments financers semblants, han intensificat en les últimes dècades la compra massiva de terres cultivables i les han convertit en grans plantacions de monocultius.

El Sudan és un exemple especialment terrorífic d'aquesta pràctica. Es tracta d'un país fèrtil, sacsejat des de 2023 per una cruenta guerra entre les forces armades del Sudan i un grup rebel islamista recolzat per la dictadura petroliera dels Emirats Àrabs Units (EAU). Els EAU controlen la producció agrícola del país fins a l'extrem que han construït un port propi des d'on transporten els productes de l'agroindústria direc-

101 Els efectes adversos que l'agroindústria té al Nord es tractaran més endavant.

tament al seu país desèrtic, mentre que la població del Sudan pereix en les fams.[102]

El cas del Sudan és extrem, però no deixa de ser la regla. Els excessos consumistes de les societats occidentals es paguen amb la devastació de les terres agrícoles d'altres parts del món. Això és especialment cert pel que fa a la ingent demanda de soja per a la ramaderia industrial hipertrofiada del Nord global. Les extensions de monocultius de soja més grans es donen als països «d'ingressos mitjans», plenament integrats en el capitalisme globalitzat. Les gegantines plantacions de l'Argentina i el Brasil són els exemples més coneguts. En l'última dècada, l'Argentina va arribar a ocupar més del 50 % de les seves terres agrícoles amb el monocultiu de soja per a l'exportació. Però la sobreexplotació va esgotar els camps de tal manera que ara l'agroindústria local es veu obligada a diversificar els cultius industrials per a poder recuperar les terres de cultiu.[103] A Brasil, desprès d'una època molt violenta marcada per la presidència de Bolsonaro, torna a augmentar la resistència popular contra la talla d'ingents masses forestals de la Amazònia.[104] La població en lluita necessita suport urgent per a poder impedir que l'avarícia de l'agroindústria local i dels seus aliats porti la desforestació de la selva amazònica a un punt sense retorn.

El complex agroindustrial està en mans d'un grup molt reduït d'empreses transnacionals, però que tenen la capacitat suficient para determinar les polítiques agropecuàries nacionals i internacionals. Tenen noms propis que comencen a sonar amb una certa freqüència, com BASF, Bayer/Monsanto, Cargill, Nestle... Solen aprofitar el seu poder per a imposar llavors genèticament modificades, pesticides i altres inputs que augmenten la rendibilitat de les seves mercaderies. Per a més informació us remetem a la revista *Grain* que va publicar, el juliol de 2025, un informe titulat «Els deu gegants dels agronegocis:

102 Més informació en l'excel·lent article « Emirates Árabes Unidos: del control de petroleo al control agrícola»: https://www.soberaniaalimentaria.info/otros-documentos/debates/1164-emiratos-arabes-unidos-del-control-del-petroleo-al-control-agricola

103 https://dialogue.earth/es/alimentos/44411-se-acabo-el-boom-de-la-soja-en-argentina/

104 https://www.salvalaselva.org/exitos-y-noticias/13136/resistencia-popular-a-la-industria-de-la-soja-en-brasil

la concentració corporativa en l'alimentació i en l'agricultura»[105], que detalla qui és qui en el sector.

L'aparició dels supermercats i de les grans cadenes de distribució a la dècada de 1970 va provocar una eclosió del consum de productes alimentaris, tant de carn i productes carnis processats com de fruites i verdures exòtiques. Les necessitats logístiques causades per aquests salts de producció van donar un poder inèdit a les grans cadenes de distribució. En l'actualitat dominen el sector i treuen beneficis milionaris dictant preus irrisoris als productors.

A més, la globalització del mercat d'aliments ha ocasionat un excés brutal d'oferta de productes frescos en els supermercats del Nord, que, al cap de pocs dies, es converteixen en deixalles. Al mateix temps, una gran quantitat de persones dels països d'on procedeixen estan sofrint les conseqüències de la falta d'aliments adequats, morint-se de fam o de malalties curables.[106] En els últims temps hi ha una demanda creixent de grans supermercats entre les classes mitjanes i les elits del Sud. Per exemple, Nestle experimenta un augment constant de la seva facturació en els «mercats emergents», que el 2024 van suposar el 40 % de la facturació global de la transnacional.

A tot això cal afegir que l'acaparament de terres s'ha convertit en un negoci molt lucratiu per a l'agroindústria, especialment des del *crac* borsari de 2008. Segons càlculs propis de Robinson, a partir de diverses fonts, «entre 2006 i 2018 unes quantes corporacions transnacionals finançades per bancs globals van invertir diversos centenars de milers de milions de dòlars en 78 països de tots els continents per a comprar més de 200 milions d'hectàrees de terres de cultiu.»[107] D'aquesta manera un nombre desconegut d'antigues terres comunals van passar a les mans de l'agroindústria i van deixar d'alimentar a la població local, per a omplir les prestatgeries dels supermercats del Nord i les seves dictadures petrolieres. Segons dades publicades pel World Wildlife Fund

105 https://grain.org/es/article/7288-los-diez-gigantes-de-los-agronegocios-la-concentracion-corporativa-en-la-alimentacion-y-en-la-agricultura#

106 Segons estimacions d'UNICEF, el 2017 van morir uns 8.500 nens al dia per aquestes causes, és a dir, cada cinc segons un.

107 Robinson, op.cit. p.126.

(WWF), només a la UE es malgasta cada any la tercera part del menjar, l'equivalent a 88 milions de tones d'aliments.[108]

Però BASF & Co. també devasten les terres agrícoles del Nord global amb els seus pesticides i altres productes «fitosanitaris». El que no se sabia, eren els danys extremadament grans que causen els seus productes en els agricultors que les han aplicat durant anys. El 17 de novembre de 2025, unes 500 persones acompanyades per tractors, van trencar aquest silenci ocupant una factoria de BASF (situada en una petita localitat de Normandia) i bloquejant la fabricació de pesticides. L'acció va ser organitzada per Soulèvements de la Terre, la Confédération Paysanne i el col·lectiu de suport a les persones afectades. Com a colofó de l'acció, les organitzadores van publicar un vídeo de l'acció i un mapa de totes les factories de pesticides de França.[109]

La ramaderia industrial

La ramaderia industrial s'ha convertit en una branca especialment nociva de l'agroindústria. En canvi, la pràctica ancestral de criar uns pocs porcs o vaques per a la subsistència o l'economia local era un exemple perfecte d'una economia circular. La cosa va canviar en els primers temps de la Revolució Verda, quan la superproducció de cereals va induir als grans fabricants estatunidencs de pinso a desenvolupar l'« integració vertical de la cria de bestiar». En aquest sistema, les grans empreses del sector posen el pinso, els animals nounats, les cures veterinàries i es queden amb el bestiar encebat per a sacrificar i comercialitzar-ho. El treball dels ramaders es redueix a criar el bestiar i a desfer-se dels purins, cadàvers i altres residus. Amb l'expansió dels super i hipermercats, aquest sistema s'ha anat convertint en el mode dominant de ramaderia als països industrialitzats. En l'actualitat, la ramaderia industrial és un dels responsables principals de l'emissió massiva de CO_2 i metà. L'Estat espanyol, amb gairebé quatre mil macrogranges a tot el seu territori, és líder europeu en aquest negoci anacrònic en posseir el 16 % del total europeu d'aquestes fàbriques de la mort, els porcs de les quals tenen

108 https://www.wwf.es/?55442/La-tercera-parte-de-todos-los-alimentos-producidos-se-desperdicia

109 https://www.youtube.com/watch?v=WXD_CX9cXQ4

una vida útil de tot just 4,5 mesos. El gener de 2024, *El Crític* va crear un mapa amb la distribució de les macrogranges a Catalunya, arrel de l'emissió del documental *Porca misèria* a TV3[110].

Aquestes macrogranges de fins a 10.000 porcs consumeixen unes quantitats ingents d'aigua i són la causa principal de la contaminació dels rius i capes freàtiques amb nitrats a Catalunya i altres regions de l'Estat espanyol. Tal com passa en totes les activitats industrials, la gran competència i la creixent tecnificació ha ocasionat un procés de monopolització que ha acabat amb els petits ramaders i està assetjant amb deutes als mitjans. Des de fa anys, l'Organització Mundial de la Salut adverteix dels greus problemes de salut que pot implicar el consum diari de carn, molt especialment de carn vermella (porc, vaca i xai). Per aquesta raó, va aconsellar fa pocs anys que es reduís el seu consum a una ració setmanal. Les reaccions airejades i campanyes difamatòries del lobby del sector van ser de pel·lícula. Els riscos per a la salut s'incrementen amb el consum de carns processades que, a part de contenir més ingredients cancerígens, són un dels factors principals de l'obesitat, que s'ha convertit en un tret dels pobres del Nord global.[111]

La ramaderia industrial catalana mereix una atenció especial. Articulada entorn de les tres grans empreses integradores Vall & Companys, Àrea de Guissona i Casa Tarradellas, està tan hipertrofiada que segresta per al seu ús exclusiu el 80 % de les terres de cultiu de Catalunya, amb el que es converteix en el factor principal que impedeix la sobirania alimentària del país. Per si no fos prou, necessita importar la mateixa quantitat de pinso de l'Argentina i el Brasil –principalment soja procedent dels terrenys desforestats de l'Amazònia. Al voltant de 60 % de la carn industrial produïda a Catalunya es destina a l'exportació: els seus clients principals són mercats asiàtics com la Xina i Corea, amb el que la indústria càrnia catalana es converteix en el principal sector exportador del país.

110 https://www.elcritic.cat/investigacio/aquestes-son-les-macrogranges-que-mes-contaminen-de-catalunya-188408 / https://www.3cat.cat/3catinfo/porca-miseria-aviat-a-sense-ficcio/noticia/3266642/

111 Per a més informació, veureu: https://redalimentaccion.org/recurso-educativo/informe-carne-de-canon-2/

L'article «Aranzels xinesos al porc europeu: la factura d'un model suïcida»[112], del director de Justícia Alimentària, Javier Guzmán, ofereix informació complementària i diversos enllaços relacionats amb el tema. Arran del brot de la pesta porcina africana el desembre de 2025, el mateix autor va publicar un altre article recomanable, titulat «La pesta porcina no és l'amenaça, és el símptoma», en el qual se centra en els problemes inherents al monocultiu.[113]

112 https://www.elsaltodiario.com/analisis/aranceles-chinos-al-cerdo-europeo-factura-un-modelo-suicida

113 https://www.elsaltodiario.com/tribuna/peste-porcina-amenaza-sintoma?&utm_medium=social&utm_campaign=web&utm_source=telegram

BLOC 4

La indústria digital

La transició digital i els seus paranys

A la fi de 2019 es van acumular els indicis d'un estancament de l'economia global. Els països del Nord ja portaven anys sense recuperar les seves taxes de creixement anteriors al *crac* de 2008. La novetat va ser que els països del sud–est asiàtic i els BRICS també experimentaven una baixada dels seus índexs de creixement. Com a causa principal es va identificar la típica crisi conjuntural produïda per la simultaneïtat d'una crisi de sobreproducció i la falta de consum.

L'esclat de la pandèmia, la paralització de les activitats econòmiques no essencials i les polítiques de foment de la demanda van pal·liar temporalment els efectes de la crisi. La UE va posar en marxa la màquina d'imprimir bitllets per a crear els anomenats fons Next Generation, dotats d'uns 750.000 milions d'euros. A part de reduir els impactes econòmics de la gestió de la pandèmia, tenien com a objectiu «donar suport a les transicions ecològiques i digitals». El suport a la transició ecològica es reduïa bàsicament a finançar macroprojectes d'energia eòlica i fotovoltaica, sovint promoguts per empreses participades per les multinacionals del sector energètic. El 2021, l'Observatori del Deute de la Globalització va publicar el dossier «Guia Next Generation EU: más sombras que luces»[114], que aporta més informació sobre la problemàtica i la poca incidència real de l'anomenada transició energètica.

En canvi, els suports financers i polítics a la transició digital sí que van tenir una repercussió estructural. Els canvis estructurals solen venir acompanyats de salts tecnològics que reconfiguren el teixit productiu i social. Normalment, es tracta d'innovacions tecnològiques que ja estaven presents en la societat, però no eren hegemòniques en la seva estructura econòmica i social. Des de feia temps, els gegants tecnològics Amazon, Alphabet (Google, etc.), Meta (Facebook, WhatsApp, Instagram, etc.), Microsoft, Apple, Nvidia, etc. tenien una importància ascendent. No obstant això, la gestió de la pandèmia va proporcionar l'excepcionalitat necessària per a accelerar i generalitzar la gestió digital de les administracions públiques i d'una part important del sector dels serveis. A més, va potenciar l'ús dels telèfons mòbils de tal manera que

114 Per a més informació veureu: https://odg.cat/wp–content/uploads/2021/03/Guia–NextGenerationEU_CAST_web_DEF_compressed.pdf

la seva possessió es fes imprescindible per a gran part de les gestions quotidianes, fossin aquestes voluntàries o obligades.

Ja se sap que una de les característiques principals dels gegants tecnològics és el seu poder de captació, gestió i control de les enormes quantitats de dades personals que alimenten els seus núvols telemàtics i centres de dades. Dades i informacions que –a més de l'ús intern dels negocis molt diversificats d'aquests conglomerats empresarials– són venuts a altres companyies, sigui per a fins de publicitat (oberta o camuflada), per a estudis de mercat, per a finalitats cibernètiques (predicció i condicionament de comportaments, etc.) o per a l'entrenament dels seus dispositius d'intel·ligència artificial.

L'ús pràcticament generalitzat dels telèfons intel·ligents i les xarxes socials imposats durant la pandèmia s'ha demostrat extremadament útil per a aquests fins. Els smartphones permeten penetrar a fons en els costums, necessitats i desitjos dels seus usuaris, personalitzant encara més la incitació al consum, la qual cosa és especialment cert en aplicacions com WhatsApp, TikTok, Instagram, o Facebook. El poder extrem de Google es deu a la posició hegemònica del seu programa Android.

Pel que fa a les formes d'acumulació de riquesa d'aquestes empreses, William I. Robinson afirma: «L'abril de 2012, Facebook va comprar (la *start–up*) Instagram per 1.000 milions de dòlars, l'empresa tenia trenta empleats, la qual cosa equival, més o menys a un valor de 77 milions per treballador.»[115] Segons la mateixa font, Zuckerberg va comprar dos anys més tard WhatsApp pel mòdic preu de 19.000 milions de dòlars. No se sap si els cinquanta–cinc treballadors de la missatgeria instantània es van incorporar a l'empori de Zuckerberg i, si és així, amb quines condicions. Per a disposar d'uns 19.000 milions de dòlars en dos anys, Zuckerberg comptava amb el suport de determinats correligionaris de Silicon Valley, com per exemple, el seu guru ideològic, Peter Thiel.

Aquestes xifres astronòmiques donen una vaga idea de les grans quantitats de diners que mou la publicitat digital personalitzada, de la brutal necessitat de les empreses de trobar compradors per als seus fabulosos productes, així com de l'ingent marge de beneficis que ha de produir la seva fabricació externalitzada. Per a optimitzar aquest negoci cal tenir els usuaris ben ensinistrats. En la seva excel·lent guia pels

---

115 Robinson, op.cit. pàg. 122.

laberints de l'economia de l'atenció *El enemigo conoce el sistema*, Marta Peirano explica «Durant almenys una setmana en 2012, Facebook va fer que centenars de milers d'usuaris llegissin exclusivament males notícies, i que l'altra meitat va tenir la mateixa experiència, però al revés: només els arribaven bones notícies. L'empresa va manipular el seu algoritme de recomanació de notícies... per a veure què els lligava més a la plataforma i què generava més interacció. Ho sabem perquè ho va explicar Facebook, que compartia la seva recerca amb la premsa.»[116] La confessió va collir prou reaccions airejades pel que Zuckerberg deixés de publicitar els seus experiments. D'altra banda, sabem gràcies a William I. Robinson, que a Filipines hi ha unes 100.000 persones subcontractades que guanyen uns pocs centenars de dòlars al mes rastrejant el contingut de les xarxes socials i els seus núvols a la recerca d'imatges ofensives. Així va ser en temps de la correcció política com a política d'Estat; és probable que Zuckerberg s'hagi estalviat aquests costos addicionals, per a estar a l'altura de les preferències de Trump & Co.

Segons la llista Forbes de setembre de 2025 (que ha passat a publicar–se mensualment, a major glòria dels superrics), el cap d'Amazon, Jeff Bezos, que durant anys va ser l'home més ric del món, havia estat desplaçat de nou pel psicòpata Elon Musk. Zuckerberg continuava alternant entre 3t i 4t lloc, mentre que el cap d'Oracle, Larry Ellison, havia avançat als caps de Google i Microsoft gràcies al seu negoci amb la IA. Per regla general, nou dels deu homes més rics del món procedeixen de la indústria digital i viuen als Estats Units. Fins a la primera dècada d'aquest segle, aquesta llista encara estava dominada per grans banquers, directors d'empreses com Standard–Oil i magnats ultrareaccionaris com els germans Koch, propietaris de Koch Industries.

No obstant això, i tal com assenyala Emmanuel Rodríguez López: «El capitalisme tecnològic continua sent més una economia d'expectatives i promeses, la qual cosa la torna propensa i funcional a les bombolles financeres, i menys una forma renovada del vell capitalisme industrial.»[117] Rodríguez basa aquestes afirmacions en la gran diferèn-

---

116 *El enemigo conoce el sistema*, de Marta Peirano, Debate, 2019, p.42

117 Emanuel Rodríquez, «La lenta caída de las sociedades del Norte global», publicat en els *Cuadernos de estrategia 2*; Traficantes de Sueños. Ja hem vist

cia entre la cotització en borsa de l'oligarquia de la indústria digital i la seva facturació. En 2023, el rànquing de les deu empreses més cotitzades en borsa estava dominat pels gegants tecnològics. En canvi, la llista d'empreses de més facturació estava liderada per la corporació de venda al detall Walmart, seguida per empreses de la indústria de combustibles fòssils com la gegantina empresa estatal Saudi Aramco. Fins i tot els grans consorcis automobilístics tenien una facturació superior a la de la cúpula del tecnocapitalisme.[118]

Les figures destacades de la indústria digital han amassat una part important de la seva riquesa amb operacions especulatives de compravenda de determinades start–ups. Últimament, les seves inversions estan centrades en el sector de la IA i en la creació de programes i dispositius per al complex policíac–militar. Deixant de costat la riquesa obscena d'aquests truans, les xifres demostren que la creació de riquesa de la indústria digital està deslligada de la creació d'ocupació. D'altra banda, l'estructura de les ocupacions relacionades amb la indústria digital reflecteix fins a un cert punt la distribució de la riquesa en el món: una cúpula reduïda amb uns ingressos estratosfèrics, seguida per una capa més àmplia de gestors, tècnics i comerciants que es guanyen bé la vida, mentre que la resta de les ocupacions solen ser precaris i mal pagats.

Les promeses lligades a l'anomenada 4a revolució industrial ofereixen un panorama semblant. L'augment de la productivitat a través de l'automatització seguirà el patró habitual pel que fa a l'estructura d'ocupació, com està passant en els grans magatzems logístics, on les persones han estat substituïdes per robots. El futur de la robotització ja s'està perfilant en les grans cadenes de muntatges de cotxes, els operaris dels quals semblen empleats d'hospitals amb els seus uniformes i guants impol·luts: els robots faran els treballs més sofisticats mentre que els pocs humans que queden seran relegats a executar les maniobres més simples. Pel que fa al sector de serveis, en l'últim quinquenni ha quedat demostrat que la digitalització dels treballs administratius

més amunt la predilecció de la cúpula financera mundial per la indústria digital.

118 Veureu l'apartat d'aquest llibre: «La cúpula financera del món i les seves inquietuds».

destrueix nombrosos llocs de treball a canvi d'una pitjor atenció a la gent necessitada i un caos considerable que sempre va en detriment de les necessitats de les «usuàries». Totes i tots tenim múltiples i desesperants experiències en aquest tema.

Des de fa anys s'està anunciant l'arribada de la 4a revolució industrial basada en la digitalització que portaria a la creació de «ciutats intel·ligents», vehicles autònoms i a la Internet de les Coses. En aquests moments resulta dubtós que aquestes innovacions tecnològiques siguin capaces d'empènyer un nou cicle de creixement econòmic, tret que s'inventin aplicacions de la IA que augmentin el seu atractiu.

En tot cas, és gairebé impossible que la transició digital pugui treure al capitalisme occidental del seu marasme productiu, mentre que la immensa part de la producció material d'equips i components claus de la indústria digital estiguin en mans de la Xina, Taiwan, l'Índia, Vietnam i altres països del sud–est–asiàtic. Ja veurem en què quedarà la tan tal·larejada reindustrialització del capitalisme occidental que reclamen alguns polítics, mentre que una part important de la revaloració del capital del Nord global passa per la financerització de les necessitats bàsiques dels seus habitants com són l'alimentació, l'educació, l'assistència sanitària i l'habitatge.

L'evolució de les últimes dècades, marcades per la globalització i el predomini del capital financer, apunta a un horitzó d'augment de les desigualtats socials, d'una devastació més gran de la naturalesa i una major artificialització i deshumanització de la vida quotidiana. Després de més de 40 anys de neoliberalisme, les diferències socials s'han aguditzat fins a extrems insospitats, al mateix ritme que els avanços tecnològics de la indústria digital estan augmentant la centralització del poder i la proporció de la humanitat excedent.

La deriva totalitària dels mil–milionaris de la indústria digital

Silicon Valley alberga la flor i nata de l'enginyeria digital–financera. L'ascens meteòric de la regió va començar en la dècada de 1970, de mà d'uns *freaks* de la informàtica més aviat progressistes, que van desenvolupar els primers ordinadors de sobretaula i programes informàtics,

aprofitant la invenció dels microxips. Segons la llegenda, aquests fets transcendentals es van produir en un garatge atrotinat del Valley on els uns van ajudar als altres. Els que continuen vius de la primera generació ronden els 70 anys i la majoria s'ha fet obscenament rics.

El més famós és Bill Gates, que es va retirar el 2006 de la primera línia del negoci per a cultivar la seva imatge de benefactor de la humanitat, invertint, a través de la seva fundació, en el desenvolupament i la comercialització de vacunes, tècniques de modificació genètica (inclús en éssers humans), geoenginyeria contra l'escalfament global, etc. Sembla que les seves activitats filantròpiques no li van gens malament a les seves butxaques, ja que des de fa anys ocupa llocs capdavanters en les llistes dels homes més rics del planeta.[119]

Qui sí que segueix en la bretxa és el seu coetani Eric Schmidt[120], un dels 50 homes més rics del planeta, antic CEO de Google i actual director executiu d'una companyia que promou vols espacials privats. Defensor prominent de les vel·leïtats totalitàries i militaristes de la cúpula del Valley, ha destacat en els últims anys com a assessor de l'exèrcit estatunidenc i impulsor de start–ups de desenvolupament de drons kamikaze. Amb els fons de la seva fundació va crear el 2021 el *think tank* Special Competitive Studies Project que, segons les seves declaracions, pretén contribuir de manera decisiva al fet que els Estats Units guanyin «la competència tecno–econòmica entre ara i 2030 amb la Xina». No té manies al desenvolupament de la IA per a fins militars i va fer gala de la seva filosofia tecnocràtica, quan en un debat sobre la privacitat de les dades que circulen per Internet va etzibar la frase: «Si tens alguna cosa que no vols que ningú sàpiga, no hauries de continuar fent–ho».

Schmidt comparteix la seva preocupació pel lideratge dels Estats Units i les preferències per la indústria militar nord–americana amb destacats representants de la segona generació d'informàtics–financers del Silicon Valley, que en l'actualitat tenen entre 40 i 60 anys. Entre ells ressalten figures com Elon Musk i Peter Thiel. El tecnofeixista excèntric Elon Musk ja ha mostrat àmpliament les seves credencials. El seu

119 Per a saber més sobre les activitats de la fundació de Gates: https://elcapitalolavida.net/bill–gates–el–filantrocapitalisme–i–la–conspiracio–mundial–entorn–de–la–covid–19/

120 https://es.wikipedia.org/wiki/Eric_Schmidt

correligionari Peter Thiel, en canvi, és menys conegut, però potser més perillós políticament.

Peter A. Thiel[121] té un patrimoni calculat en 16.300 milions de dòlars. Cofundador de Paypal al costat de Musk, antic accionista principal dels primers anys de Facebook i promotor del cap d'Open AI i del ChatGPT de Sam Altman, és considerat el «líder espiritual» de la deriva totalitària del Silicon Valley. Es deu aquest honor no sols perquè és l'únic dels seus milmilionaris que va estudiar filosofia, sinó perquè està molt actiu política i ideològicament. El «llibertari» il·lustrat fa anys que fa costat a Trump, és mentor de l'actual vicepresident JD Vance, ferm promotor de Milei i d'altres figures del mateix encuny. Fidel a l'estil «disruptiu» de Silicon Valley considera que la xarxa d'espionatge Echelon[122], «hauria de substituir l'ONU com a via decisiva per a aconseguir una Pax Americana veritablement mundial»[123]. En l'article «The education of a libertarian»[124] de 2009, va postular: «Ja no crec que la llibertat i la democràcia siguin compatibles», i va afegir: «m'oposo als impostos confiscatoris, als col·lectius totalitaris i a la ideologia de la mort inevitable d'un individu». Al mateix temps expressa la seva preocupació per *l'estancament* de la tecnologia. Unes afirmacions que s'han d'interpretar com una crida a eliminar tots els límits que dificultin el camí cap al transhumanisme.

Aquests postfeixista, d'origen alemany i criat a Sud–àfrica, és un inversor destacat en start–ups de tecnologies de control i seguretat. Juntament amb el seu amic Alex Karp[125] va fundar el 2003 Palantir

---

121 Versió espanyola en wikipedia: https://es.wikipedia.org/wiki/peter_thiel. En la versió anglesa es pot veure les seves múltiples activitats d'inversor. La seva entrada en wikipedia –igual que la d'uns altres peixos grossos de Silicon Valley– sembla haver estat escrit per el mateix, o a partir de les seves indicacions.

122 Mes informació en: https://es.wikipedia.org/wiki/ECHELON

123 Frase pronunciada en un assaig titulat «The Straussian Moment», que Thiel va llegir en la conferència Politics & Apocalypse, organitzada per ell mateix el 2004.

124 Publicat el 2009, en la pàgina web reaccionària: https://www.cato–unbound.org

125 https://es.wikipedia.org/wiki/Alex_Karp

Technologies INC[126], amb una aportació de trenta milions de dòlars per part de Thiel i dos milions injectats per In–Q–Tel, la sucursal de capital de risc de la CIA.[127] Palantir està especialitzada en el desenvolupament de aplicacions de vigilància i seguretat basades en la IA. L'empresa té contractes multimilionaris amb les agències militars, policials i de migració dels EUA. D'acord amb un article de la investigadora Francesca Bria[128], a la fi de juliol de 2025, la cúpula de l'exèrcit estatunidenc va tancar un contracte de 10.000 milions de dòlars amb Palantir. Es va tractar d'un dels majors contractes adjudicats pel Ministeri de Defensa dels EUA, batejat recentment per Trump de «Ministeri de Guerra».

En virtut d'aquest contracte –tancat amb l'excusa de reduir l'aparell burocràtic– el programari de Palantir s'ha convertit en el sistema operatiu estàndard d'una part important dels departaments del ministeri. A partir d'ara és una empresa privada qui gestiona les atribucions principals del ministeri. Aquest fet implica que les decisions estratègiques de l'exèrcit dels EUA es prendran a través dels algorismes de la IA de Palantir, controlats per la direcció de l'empresa en benefici dels seus accionistes. El contracte és un exemple típic de l'anomenat «trumpisme sense Trump», l'estratègia dels assessors de Trump de crear fets consumats, més enllà de la segona legislatura del tirà octogenari. L'objectiu de Thiel i dels seus camarades ideològics ja esmentats consisteix a desarticular la «sobirania estatal» per a convertir els seus atributs en un negoci privat com si fos una simple empresa. Des de mitjan 2025, Palantir està estenent els seus tentacles a països europeus, com Itàlia, Alemanya, Gran Bretanya o Dinamarca, on intenta col·locar els seus programes informàtics en dependències militars i sanitàries, així com en ministeris d'interior. La pàgina web esmentada ofereix una informació molt completa sobre els nombrosos vincles de les figures destacades de la indústria digital amb les estructures militars, tant de EUA com d'Europa; el seu contingut també està disponible en espanyol.

126 A la saga d'*El Senyor dels Anells*, Palantir és el nom de la pedra vident a través de la qual Sauron vigila els seus enemics i detecta quan algú utilitza el seu anell.

127 Més informació en: Peirano, op.cit., p. 121 s.

128 L'economista ha creat la plataforma https://authoritarian–stack.info/ que es dedica a investigar les activitats dels milmilionaris de la indústria digital.

El valor de les accions de Palantir s'havia mogut durant 10 anys en la franja baixa, però es va multiplicar dels 16,09 $ per acció registrats el 31/01/2024 als 202,71 € per acció que va cotitzar el 29/08/2025. Gràcies a això, el patrimoni de Karp es va duplicar a 16.000 $ en els vuit primers mesos de 2025[129]. Ignorem la repercussió en el patrimoni de Thiel[130]. L'increment del valor de l'empresa, es deu també al fet que, des de l'atac d'Hamàs a l'octubre de 2024, Palantir s'havia perfilat com a defensor destacat de la guerra de genocidi de l'exèrcit de Israel[131], per al qual va desenvolupar –i desenvolupa– programes de vigilància i control de la població. No sabem què poden sentir aquests tipus quan segueixen l'augment de la seva riquesa al ritme de les massacres televisades de desenes de milers de civils palestins. Potser no poden sentir una altra cosa que el seu propi autobombo individualista contemplant–se en el mirall a través de les seves ulleres de realitat augmentada.

Karp, en una altra mostra de la cosmovisió «disruptiva» dels elements dinàmics de Silicon Valley, va afirmar en una entrevista que els estudiants que protestaven contra les massacres a Gaza s'haurien de deportar a Corea del Nord. Al mateix temps, va defensar que l'«Occident és una forma superior de viure». Segur que Karp, Thiel & Co. ja es veuen traient profit d'una Franja de Gaza «netejada» de palestins. Salta a la vista que els plutòcrates actuals no tenen res a envejar de l'avarícia, crueltat i hipocresia dels patriarques financers de les albors del capitalisme industrial. Les principals diferències dels espècimens moderns és el seu poder global sobre la vida de la humanitat en el seu conjunt. Un poder global que pretenen ampliar a l'infinit a través de les tecnologies basades en la intel·ligència artificial.

---

129 https://www.billionaires.africa/2025/08/14/alex–karp–richest–black–person–us–16–billion–2025/

130 Per a més informacions sobre aquest personatge, veureu l'article «El capitalista militante», de Marco D'Eramo: https://www.elsaltodiario.com/sidecar/peter–thiel–capitalista–militante?&utm_medium=social&utm_campaign=web&utm_source=telegramde

131 Fins a l'extrem de celebrar la seva junta anual d'accionistes de 2024 a Tel Aviv.

La intel·ligència artificial

«La intel·ligència artificial és l'habilitat d'una màquina de presentar les mateixes capacitats que els éssers humans, com el raonament, l'aprenentatge, la creativitat i la capacitat de planejar.» Així resa la definició de la intel·ligència artificial que ofereix la pàgina web del Parlament Europeu, en una redacció de 2022.[132] Sorprèn la lleugeresa amb la qual els representants de la ciutadania europea equiparen les facultats humanes amb màquines basades en codis binaris. La idea del possible desenvolupament d'una intel·ligència artificial que pogués suplantar els éssers humans es remunta als anys 50 del segle passat, quan, arran del desenvolupament de les primeres computadores, es va elaborar la teoria del control de sistemes complexos, més coneguda pel nom cibernètica. La problemàtica va passar dels llibres de ciència–ficció a la pantalla gran en pel·lícules distòpiques com *2001: Una odissea de l'espai* (1968), *Blade Runner* (1982), *El xou de Truman* (1998) o *Matrix* (1999).

L'evolució de la IA està lligada al desenvolupament de les tecnologies de la informació i comunicació (TIC). Com més s'estén el seu ús econòmic i social, tant més capacitats es transfereixen a aplicacions automatitzades. En aquest sentit, la IA és la màxima expressió de l'explotació privada dels esforços intel·lectuals col·lectius. Així i tot, durant dècades el seu ús no anava molt més enllà d'automatitzar determinades activitats repetitives, com, per exemple, el desenvolupament de programes de traducció o de correctors ortogràfics.

El salt qualitatiu es va produir amb el desenvolupament de la intel·ligència artificial generativa. Així es denomina, la capacitat de les màquines d'interactuar amb els usuaris del programa en el procés de generar textos i imatges, sigui mitjançant la veu, comandos transmesos pel teclat o material gràfic transferit. Aquesta innovació tecnològica ha estat possibilitada, d'una banda, per l'important desenvolupament de les capacitats de processament i emmagatzematge dels microxips i, estretament relacionat amb això, per la generalització de l'ús de telèfons intel·ligents. Finalment, la gestió de la pandèmia del COVID–19, i el salt en la digitalització de la vida social que implicava, va proporcionar una

132 https://www.europarl.europa.eu/topics/es/article/20200827STO85804/que-es-la-inteligencia-artificial-y-como-se-usa

quantitat de dades suficients per a poder desenvolupar algoritmes de decisió automatitzada en àmbits com la sanitat, educació, comerç, etc. Per a saber més sobre la incidència d'aquests algoritmes a Catalunya, es pot consultar el document «Intel·ligència artificial Decisions Automatitzades a Catalunya», publicat per l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades[133].

La biomedicina i la manipulació genètica són altres camps preferits d'aplicació de la IA. Aquest fet té una repercussió especial en Barcelona que es promociona internacionalment com HUB per a la instal·lació de start–ups en aquestes tecnologies. Forma part d'aquesta promoció el finançament d'infraestructures per al seu desenvolupament i les *joint ventures* (aliances d'empreses) entre universitats públiques i empreses privades. La creació d'un entorn social favorable per a aquesta mena de recerques és una altra mesura de promoció clau. Per això, en els mitjans de comunicació catalans abunden notícies propagandístiques sobre les bondats de la IA. Un exemple d'això és la nota de premsa publicada en 3Catinfo que proclama «La IA dissenya proteïnes més eficients que la natura per combatre malalties».[134] Autor d'aquesta notícia espectacular que, en quatre paràgrafs, certifica l'obsolescència de la natura enfront de la màquina, és un consorci públic–privat especialitzat en la manipulació genètica. En comptes d'apostar per experiments de superació de les presumptes deficiències de la naturalesa, les institucions públiques podrien haver dedicat els seus recursos per a millorar la sanitat pública molt tocada per les nombroses retallades que –aquests sí– han tingut efectes adversos sobre la salut de les persones afectades. Però la cosa no va de la salut dels pacients de la sanitat pública, sinó d'impulsar el desenvolupament subvencionat d'una tecnologia que promet diners, exclusivitat i la supervivència dels privilegiats d'un sistema mesquí.

L'ús de la IA generativa no es va popularitzar fins a la comercialització del «model extens de llenguatge» del ChatGPT, a partir de la start–up d'Open–AI fundada el 2015 per Musk, Thiel, Altman i co-

133 https://www.academia.edu/42032869/INTEL_LIG%C3%88NCIA_ARTIFICIAL_Decisions_Automatitzades_a_Catalunya?email_work_card=title

134 https://www.3cat.cat/3catinfo/la-IA-dissenya-proteines-mes-eficients-que-la-natura-per-combatre-malalties/noticia/3372640/

finançada, entre altres, per Microsoft. Només dos mesos després del seu llançament el gener de 2023, ChatGPT ja va comptar amb 100 milions usuaris i una inversió addicional per Microsoft d'uns 10.000 milions de dòlars. El maig de 2025 va figurar entre les cinc pàgines web més visitades del món. A partir del ChatGPT i d'altres models de creació de textos, imatges i música com Alexa i Perplexity, la IA ha perdut les seves connotacions negatives. Les seves prestacions gaudeixen d'una gran acceptació que frega l'entusiasme en persones que han de redactar textos, mentre que la manipulació d'imatges generades pels seus bots[135] s'expandeixen per les xarxes socials. Això és, per exemple, el cas de l'aplicació Sora/Sora 2, desenvolupada recentment per Open AI, que permet crear vídeos a partir de textos escrits. No fa falta tenir molta fantasia per a intuir les possibilitats de difamació, assetjament i violència de tota mena que obre aquesta aplicació. La seva segona edició, a més, permet crear una versió sintètica de les cares dels usuaris que després poden modificar al seu gust. Fins ara, l'aplicació està prohibida a la UE gràcies a una protecció més gran de dades personals que als EUA.[136] No obstant això, al novembre de 2025, la UE va cedir a les pressions dels EUA i va retardar un altre any més l'entrada en vigor de la normativa de protecció de dades personals contra aplicacions molt invasives de la IA.[137]

En el moment de redactar aquestes línies vivim un autèntic boom d'aplicacions de la IA. Per exemple, ja no hi ha cercador d'internet que no tingui la seva pròpia versió de la IA. L'educació és un dels àmbits on més impacte té la IA, de manera que molts treballs dels estudiants universitaris s'estan redactant amb el ChatGPT i programes semblants. La IA també ha entrat amb força en el sector empresarial on, per exemple, està automatitzant comunicacions repetitives dels seus departaments administratius, amb les conseqüències previsibles per als seus empleats.

135 Per a més informació, veureu: https://es.wikipedia.org/wiki/Bot

136 Veureu també: https://www.vilaweb.cat/noticies/sora-aplicacio-video-openai-realitat-distopia

137 https://www.elsaltodiario.com/derechos-digitales/comision-cede-trump-lanza-mayor-ataque-derechos-digitales-historia-ue?&utm_medium=social&utm_campaign=web&utm_source=telegram

Malgrat la seva gran acceptació, els models extensos de llenguatge i aplicacions semblants de la IA tenen una sèrie de problemes inherents, en part molt preocupants:

- D'entrada, la intel·ligència artificial no té res d'intel·ligent, ja que les seves aplicacions no es basen en un coneixement del tema en qüestió o en un maneig «intel·ligent» de determinats conceptes. Les seves respostes es componen exclusivament a base de probabilitats estadístiques a partir dels rastrejos de les informacions dipositades a internet dins de cadascuna de les categories indicades. És a dir, per al ChatGPT i els seus iguals el significat de les paraules i les seves seqüències no és una altra cosa que la freqüència del registre estadístic en el context en què apareguin. D'aquesta manera, els programes d'IA es limiten a indicar les opinions i informacions més repetides, que no tenen per què tenir cap relació amb la veritat, com pot veure's en el cas de les *fake news* més difoses.

- Els programes d'IA només reprodueixen les dades introduïdes durant els seus «entrenaments» i les que s'han anat incorporant en les seves pròpies interaccions amb els seus usuaris, la qual cosa augmenta la possibilitat que propaguin tota mena de biaixos ideològics. Mentre que les cerques per Internet admeten diferències de valoració i anàlisi en un gran ventall de temes, l'arquitectura de la IA ignora l'existència de contradiccions, dificultant d'aquesta manera l'elaboració de reflexions pròpies per part dels seus usuaris.

- És obvi que un programa com ChatGPT pot ser molt útil en la redacció de documents normalitzats com a escrits oficials, informes, currículums per a buscar treball, etc. No obstant això, el seu ús descontrolat en l'àmbit de l'ensenyament resulta extremadament nociu. Per la simple raó que la generació automàtica de textos va en detriment de les capacitats d'elaboració i articulació de problemàtiques complexes per part dels estudiants, amb el que

es provoca la minva de facultats cognitives i memorístiques dins les institucions creades precisament per a desenvolupar–les.[138]

- En la mesura que la IA dels cercadors de Google, Microsoft, etc. jerarquitzen els seus resultats de cerca en funció de les suposades preferències dels seus usuaris, es converteixen en dispositius de creació de bombolles d'opinions afins. D'aquesta manera, Internet deixarà de ser la World Wide Web que posa a disposició el patrimoni dels coneixements humans que ajuden en la cerca d'informacions veraces i contrastades. En canvi, passarà a augmentar el volum de soroll produït per les tendències dominants de les xarxes socials, on la majoria d'usuaris només freqüenten els xats que expressen les seves opinions i s'informen per més falses i paranoiques que siguin les fonts.

- Aquesta falta d'esforç de reflexió i el desconeixement de fets i contextos objectius incrementa la intolerància i la supèrbia pròpia dels qui no volen saber. D'altra banda, les limitacions comunicatives intrínseques al món virtual, com són la falta de contacte sensorial amb els interlocutors i les matèries en qüestió, així com les dificultats d'interacció directa fan que les divergències d'opinió derivin ràpidament en insults i desqualificacions.

- Ja s'està perfilant una internet de futur, dominada per blogs i pàgines webs íntegrament generades per la IA que no són més que espots publicitaris camuflats, determinats pels interessos comercials i ideològics dels seus promotors. La generalització d'aquestes tendències acabaran per desdibuixar, ja no sols les diferències entre veritat i mentida, sinó que convertiran la mateixa idea de la veritat –i la seva cerca– d'un element central de l'emancipació dels éssers humans en una variable tangencial dissolta en l'omnipresència d'un cinisme interessat en la creació de notícies falses tocant quatre tecles de comandos informàtics.

138 Aquest petit estudi reforça aquesta hipòtesi: https://www.3cat.cat/3catinfo/chatgpt–afecta–el–cervell–dels–estudiants–que–es–el–deute–cognitiu/noticia/3368180/

- Mentre la màquina incrementa les seves capacitats intel·lectuals –i la velocitat de la seva realització–, nosaltres correm el perill de convertir–nos en cretins sense eines intel·lectuals ni força de voluntat per a captar i afrontar problemàtiques complexes. Això sí, impulsats pel ritme de la màquina guanyarem en velocitat i capacitat d'execució de multitasques que capten constantment la nostra atenció, tal com ja l'estan fent els telèfons intel·ligents i les seves múltiples aplicacions automatitzades.

- La penetració de les aplicacions de la IA en cada vegada més àmbits de les nostres vides augmenta les seves capacitats de predicció de les nostres accions i reaccions, amb la qual cosa s'obre, de bat a bat, la porta al control cibernètic integral de les persones atrapades en les seves xarxes.

És imprescindible que ens plantegem la pregunta; qui utilitza la IA, amb quins objectius i si els resultats són desitjables social i culturalment? Per als promotors del boom de la IA no hi ha dubtes. Continuaran acumulant dades personals de tots els usuaris de les seves aplicacions que retroalimenten els seus centres de dades amb informació vendible, al mateix temps que alimenten els bases de dades de la seva IA, amb l'objectiu que els ajudin a dominar la vida futura.

Les perspectives de la intel·ligència artificial general (IAG)

La IAG caracteritza la capacitat dels dispositius d'intel·ligència artificial de produir, per si mateixos, robots millors que els existents. Aquest moment hipotètic es diu «singularitat» en l'argot del sector. En l'actualitat, aquesta possibilitat encara se situa en el terreny de la ciència–ficció, però la seva realització marcaria un punt sense retorn en el desenvolupament tecnològic. Seria l'inici de l'era de l'autonomia de les màquines enfront dels seus constructors i permetria convertir en realitat el vell somni patriarcal de crear vida a partir de la fusió de l'home amb la màquina.

Arribar a aquest punt i –segons les seves pròpies afirmacions– controlar al mateix temps les seves més que perilloses conseqüències seria l'anhel compartit de l'oligarquia de Silicon Valley: de Google, Facebook, Elon Musk, Peter Thiel, Sam Altman, Alex Karp, Marc Andreessen, etcètera. Com que els sobra diners a tots aquests demiürgs, estan finançant una infinitat de start–ups que experimenten amb nous enfocaments per a aconseguir aquest objectiu. També hi ha els que funden ells mateixos, com Musk –que té molta ascendència en aquests cercles– amb la seva empresa Neuralink.

També compten amb enginyers–filòsofs a l'estil de Ray Kurzweil o Nick Bostrom que produeixen idees per a fer volar la imaginació dels milmilionaris implicats: homes blancs de mitjana edat units per l'afany de superar la naturalesa i els límits de l'ésser humà. I, evidentment, tots volen ser els primers a formar part de la futura raça d'immortals. Aquesta només podrà ser alguna forma d'híbrid entre robot i ésser humà, tret que la bio i nanotecnologia obrin noves possibilitats sobre aquest tema. Dues tecnologies en les quals també inverteixen amb assiduïtat i en abundància.

Els filòsofs especulatius de la IAG –i també de la *Superinteligencia*– han enginyat diferents corrents, cadascuna amb el seu enfocament particular, però reagrupades a partir de les seves inicials en el nom TESCREAL, que equival als termes transhumanisme, extropianisme, singularitarisme, cosmisme (modern), racionalisme, altruisme eficaç i longtermisme. A Wikipedia hi ha entrades sobre cadascun d'aquests ítems, cadascun més al·lucinant que l'altre. La recerca «The TESCREAL bundle: Eugenics and the promise of utopia through artificial general intelligence»[139] ofereix informacions detallades sobre els diferents corrents i les seves implicacions des d'una perspectiva crítica. Els autors identifiquen als promotors de la IAG com els ideòlegs d'un eugenisme de nou encuny que deixa enrere les utopies supremacistes de la millora dels trets hereditaris (blancs, aris, etc.) per a apostar per la supremacia a través de diferents formes de fusió entre els éssers humans i les màquines.

139 https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/13636/11606 «El complejo Tescreal: La eugenesia y la promesa de utopía a través de la inteligencia artificial general. Traducció de l'article al castellà en: https://elcapitalolavida.net/

Al gener de 2026, Musk, s'avançà als seus companys anunciant la seva intenció d'enviar un milió de satèl·lits a l'òrbita per alimentar els seus dispositius de la IA amb la energia solar de l'univers. Veient aquestes inversions gegantines es torna a imposar la pregunta de quines son les finalitats d'aquesta tecnologia. És possible que, en part, siguin resultat d'una pressió alcista a causa de la competència –pel que sembla bastant amistosa– entre uns oligarques digitals tan immensament rics que els importa un rave perdre desenes de milions de dòlars en una operació fallida. Però també es possible que aquest salt gegantí de les seves capacitats de processament es degui a la voluntat de ser el primer en produir la «singularitat» i obrir-se d'aquesta manera la porta a la seva vida eterna.

En octubre de 2025, Altman, un altre promotor de la singularitat que està convençut que no falta molt per a conquistar-la, va aconseguir comprar de cop –mitjançant dos contractes secrets– el 80 % de la producció mundial de les Random Access Memory (DRAM). L'acaparament d'aquesta memòria Ram, molt demanada en els centres de dades, n'ha provocat un augment espectacular del preu. També aquí queda el dubte si Altman vol assegurar la posició líder d'Open AI en el mercat de la intel·ligència artificial o si vol assegurar-se prou capacitats de memòria per poder fer el salt «final». No està clar quina de les dues opcions és més esgarrifosa. Sigui com sigui, a l'hora de redactar aquestes línies augmenten les sospites que el boom de la IA s'està convertint en una bombolla que pot petar en qualsevol moment.

El més aberrant i perillós d'aquestes al·lucinacions és el fet que les defensin els tipus més rics del món que, al seu torn, manegen unes quantitats ingents de dades personals dels éssers humans. No hi ha dubte, si hi ha futur, aquest esdevindrà en el món analògic!

Els límits materials i els impactes ambientals de la indústria digital

Fins ara, la indústria digital i els seus productes han pogut cultivar la imatge de ser una indústria neta i respectuosa amb el medi ambient. Però tot just el contrari és cert. En la mesura en què es generalitza el seu ús, les seves aplicacions i les seves capacitats tecnològiques provo-

caran un augment constant de l'extracció de recursos minerals per a la seva fabricació i per a cobrir les necessitats de l'ampliació de les infraestructures necessàries per al seu funcionament[140]. A més, requeriran cada vegada més energia elèctrica i aigua per a poder refrigerar els seus centres de dades. I per últim, la indústria digital és un dels grans causants de les deixalles electròniques, a causa de l'elevada ràtio de renovació dels dispositius digitals i la pràctica estesa de l'obsolescència programada.

No hi ha dades exactes sobre l'impacte ambiental de la indústria digital, tant per la gran varietat de fonts i metodologies de mesurament, com pel creixement gairebé exponencial de sectors claus com la IA. Per exemple, l'«Informe sobre l'Economia digital de 2024»[141] elaborat per la Conferència de les Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament encara no reflecteix el gran salt del consum d'electricitat i aigua a causa del boom de la IA, a partir de la comercialització de ChatGPT el 2023.

Els minerals necessaris per al funcionament dels equips i instal·lacions digitals estan concentrats en molt poques regions del món. Aquesta circumstància augmenta les tensions geopolítiques entre els països més industrialitzats i intensifica la brutalitat de l'espoli neocolonial en països com el Congo o Gabon, així com la violència contra els pobles indígenes a Amèrica Latina.[142] Les agressions es cometen en totes les regions on es troben els materials preciosos i altres recursos minerals necessaris per erigir els mons virtuals. Igual que en el passat, la intensificació de les activitats mineres implica unes condicions de treball molt nocives, la degradació ambiental dels entorns,

---

140 Fibra òptica, capacitats de processament i emmagatzematge de dades, centres de dades, etc.

141 https://unctad.org/system/files/official-document/der2024_overview_es.pdf

142 Més informació sobre els nombrosos conflictes ambientals a Amèrica Latina relacionats amb l'extractivisme: https://www.pressenza.com/es/2025/11/chile-las-luchas-acalladas-por-la-violencia/

així com l'expulsió i/o l'explotació de les comunitats locals, els seus infants inclosos.[143]

D'acord amb l'esmentat informe de l'ONU, el 2022 els recursos minerals per a cobrir les necessitats d'indústria digital es van distribuir entre molt pocs països: la República Democràtica del Congo (el 68 % del cobalt mundial), Austràlia i Xile (el 77 % del liti del món), Gabon i Sud-àfrica (el 59 % del manganès). Pel que fa a la Xina, el gegant asiàtic «concentra el 65 % de la producció mundial de grafit natural, el 78 % de la producció de metall de silici i el 70 % de la producció de terres rares». A més a més, ocupa una posició destacada en el processament d'aquests materials que en cas del manganès i les terres rares arriba al 90 % i gairebé al 100 % en el cas del grafit natural.[144] A més, resulta que les energies renovables requereixen gairebé les mateixes matèries primeres que la indústria digital.

L'informe de l'ONU cita un estudi del Banc Mundial que anuncia increments exponencials de la demanda d'aquests minerals que en el cas de liti i de cobalt podria augmentar un 500 % entre 2025 i 2050. I l'Agència Internacional de l'Energia (AIE) va calcular que el consum de minerals del grup del platí podria ser 120 vegades més elevat el 2050 que el 2022. Els autors reconeixen que aquestes tendències poden topar-se amb els límits de la disponibilitat de minerals. A més, cal extreure grans quantitats de matèries primeres per a fabricar un dispositiu digital. Per exemple, la producció d'un sol ordinador de 2 kg de pes requereix l'extracció d'una quantitat total de 800 kg de matèries primeres![145] Costa imaginar-se les muntanyes de pedres i terra contaminada que produeix aquesta indústria tan neta.

La indústria digital també té una dependència vital de les capacitats dels microxips i de la seva disponibilitat. Tal com vam veure durant la pandèmia, una economia basada en la indústria digital està

---

143 Veureu, per exemple: https://www.amnesty.org/es/latest/news/2023/09/drc-cobalt-and-copper-mining-for-batteries-leading-to-human-rights-abuses/ i: https://thinklandscape.globallandscapesforum.org/es/73739/los-mineros-congolenos-pagan-el-precio-de-la-transicion-ecologica/

144 Uncat, op.cit. p. 16.

145 Ibid., p.16.

condemnada al col·lapse si no disposa d'una logística que garanteixi prou quantitats de microxips i semiconductors de qualitat. L'assumpte s'agreuja pel fet que el 90 % dels microxips s'estan fabricant a Taiwan. Una part important d'aquests xips es dissenyen a la transnacional californiana Nvidia, líder mundial en la fabricació de hardware i software d'IA. Els models més potents de Nvidia –dissenyats per a operar en els centres de dades– a part de ser cars, consumeixen unes quantitats ingents d'energia i de recursos minerals. El director executiu de la transnacional, Jensen Huang, és un altre defensor destacat de la creació d'«humans digitals»

Des de finals dels anys 1990 s'estan succeint augments constants de les velocitats i capacitats de processament dels microxips, la qual cosa provoca que més o menys cada dos anys es substitueixin els vells microxips per nous. No sorprèn que el nombre d'unitats fabricades es quadrupliqués entre 2001 i 2022. El boom de la IA i dels seus centres de dades ha suposat un altre augment important de fabricació de nous microxips encara més potents.

L'altre gran limitant de la indústria digital i, especialment de la IA, són les capacitats de processament i emmagatzematge dels anomenats centres de dades. Els centres de dades són les llars materials dels núvols informàtics i els llocs vitals per al funcionament de la intel·ligència artificial. No sols emmagatzemen tota la informació per al processament de les dades, també serveixen com a centres d'entrenament. Hi ha tal concentració d'energia en aquests centres que necessiten potents sistemes de refrigeració perquè no explotin[146]. D'acord amb les dades recopilades en la web de promoció d'energies renovables Biodisol[147], les necessitats d'energia elèctrica dels centres de dades arriben a l'extrem que els gegants tecnològics consumeixen més electricitat que països sencers. Per exemple, el 2023, Google, va

146 Per això també el seu gran consum d'aigua.

147 https://www.biodisol.com/desarrollo-sostenible/consumo-energetico-de-las-grandes-tecnologicas/#metodologia-utilizada-por-best-brokers

consumir el mateix que Nova Zelanda o Portugal i, Microsoft, va superar el consum energètic d'Hongria o Suïssa.[148]

A causa del boom de la IA i la competència feroç entre el capital global, cadascun dels gegants tecnològics preveia invertir el 2025 entre 65 i 80 milions de dòlars en la construcció de nous centres de dades a tot el món, per a poder augmentar les capacitats de computació dels seus models d'IA. Segons del que es desprèn de l'informe anual de l'Agència Internacional de l'Energia, molt optimista pel que fa al desenvolupament de les energies renovables, es preveia que la inversió mundial en centres de dades arribaria a 580.000 milions de dòlars el 2025.»[149]

Més exemples del boom actual de la IA: qui, sinó Elon Musk, està construint el centre de dades més gran del món –el Colossus– que ja compta amb uns 200.000 processadors de molt alt rendiment dissenyats per Nvidia. Gràcies al boom de la IA, el CEO d'Oracle, Lawrence Ellison –que fins a 2022 va ser soci de Musk a Tesla– es va convertir a la segona meitat de 2025 en el segon home més ric del món amb una fortuna calculada entorn de 344.000 milions de dòlars. Ellison és el primer del clan que ha aconseguit el permís per a la construcció de tres «reactors modulars petits» amb la finalitat de produir energia nuclear per a cobrir les demandes energètiques dels seus centres de dades. Microsoft, Google, Amazon, ChatGPT, Meta, etc. tenen previst construir centrals nuclears semblants.

Una cerca per Internet en anglès dóna bastanta informació sobre els consums i impactes ambientals de les tecnologies basades en la IA. Per regla general, aquestes informacions venen acompanyades de promeses de futurs augments d'eficiència d'una tecnologia –d'altra banda– tan positiva per a la humanitat. L'article dedicat a la petjada de carboni del desenvolupament dels models de llenguatge publicat

148 El comerç amb criptomonedes com Bitcoin és una altra activitat digital que consumeix ingents quantitats d'energia. D'acord amb les dades recopilades pel Cambridge Center for Alternative Finance, el consum mundial durant els processos de transferència de Bitcoins, es va multiplicar per 34 entre 2015 i 2023, per a arribar a una xifra estimada de 89 Twh (terawatts/hora).

149 https://www.elsaltodiario.com/cop30/era-electricidad-aqui-demanda-fosil-seguira-creciendo-2050

en el blog Bioscore és un bon exemple d'això.[150] Els informes de l'ONU reprodueixen el mateix relat. Tant els uns com els altres estan obviant la provada «paradoxa de Jevons», segons la qual l'augment d'eficiència d'una tecnologia comporta un augment del seu ús que acabarà per anul·lar els beneficis aconseguits per la millora de l'eficiència. El típic exemple d'aquesta paradoxa és el fet que la reducció del consum de combustibles dels cotxes no comporta una protecció més gran del medi ambient, perquè provoca un augment de l'ús de l'automòbil, amb el que se'n va en orris la seva presumpta sostenibilitat ambiental.

L'immens consum elèctric causat pel boom de la IA i les monedes virtuals estan provocant talls i caigudes cada vegada més freqüents de les xarxes elèctriques i un funcionament deficient de les xarxes telemàtiques al Nord global. Aquesta tendència exigeix l'ampliació i l'enfortiment d'aquestes xarxes, ja de per si portades al seu límit per la generalització de la tecnologia 5G i altres innovacions de les TIC. Als EUA ja estan apostant obertament per l'energia nuclear. És molt probable que els seus socis comercials europeus ja tinguin projectes similars preparats als seus calaixos.

Les magnituds de consum d'electricitat i aigua han impedit en més d'una ocasió la realització de projectes de construcció de centre de dades. Després d'uns intents infructuosos als Països Baixos, els constructors d'aquestes instal·lacions han posat l'Estat espanyol al punt de mira. Es tracta d'un Estat occidental semi-perifèric, que sol donar moltes facilitats fiscals i mediambientals per a la implementació d'infraestructures tecnològiques. A més, té molt sòl i és un partidari destacat del tecnooptimisme. De manera que hi ha nombrosos projectes de construcció de centres de dades en curs.[151]

Dependrà de les capacitats de resistència de les veïnes afectades i dels moviments de base si aquests projectes es convertiran en realitat o no. Hem d'estar atentes al que passa als nostres entorns. Al blog «Tu nube seca mi rio» (https://tunubesecamirio.com/) hi ha bastanta informació sobre la problemàtica dels (projectes) de centres de

150 ttps://bioscore.com/blog/the-hidden-carbon-footprint-of-ai-understanding-and-addressing-the-environmental-impact-o

151 https://www.ecologistasenaccion.org/343492/apuntes-ecologistas-contra-los-centros-de-datos/

dades a l'Estat espanyol i del seu funcionament. A més, hem d'estar molt vigilants davant els més que probables intents de provocar el ressorgiment de l'energia nuclear.

Primeres conclusions

A hores d'ara ja és clar que la IA representa un salt tecnològic que transformarà l'economia i la vida en el planeta. Després de l'exposat, sembla una broma de pèssim gust defensar la «transició» digital i la seva IA com a tecnologies netes. No obstant això, la seva toxicitat va molt més enllà de la petjada de carboni. Estem assistint a la marxa triomfal d'una nova tecnologia els centres de dades privats de la qual ja estan emmagatzemant pràcticament tots els fruits dels esforços intel·lectuals de la humanitat. L'ús que se'ls doni depèn únicament de la bona o mala voluntat dels seus propietaris, és a dir, dels homes més rics del món i dels seus correligionaris.

Ens trobem davant un nou salt de la biopolítica capitalista, executat per una oligarquia digital en la seva desbocada carrera per a sotmetre la vida i la naturalesa al seu dictat d'acumulació infinita de capital. En aquest cas, el capital que volen acumular és el màxim d'informació possible sobre els éssers humans i la seva naturalesa. No sols per a vendre els nostres desitjos, inquietuds i pors al millor postor, sinó –i sobretot– per a convertir les nostres existències en rèpliques experimentals, amb l'esperança de descobrir d'aquesta manera els «algoritmes» de la vida i assegurar-los a ells mateixos una vida sense mort, sigui a la Terra o en un altre planeta.

Tot i que aquesta esperança encara es mou en el terreny de la ficció, la intencionalitat dels Thiel, Altman i Musk és aquesta. A més, tenen pressa per arribar-hi. Per això van treure a la llum el ChatGPT a l'estil del flautista de Hamelín, ja que, a més de multiplicar els diners invertits, es tracta d'atreure a la gent desprevinguda i crear confiança en les bondats de la nova tecnologia. Tampoc és casual que els primers grups «target» del ChatGPT haguessin sigut estudiants universitaris. Lewis Mumford, el gran crític de la història de les tecnologies i les seves interrelacions amb el poder, observa en la seva obra *El Mite de la màquina*: «Com succeeix sovint, hi ha una certa claredat en les primeres demostracions, claredat que es va perdre quan la megamàquina es va

difondre i diversificar en els models més complexos usats per les societats posteriors».[152]

És un fet, demostrat al llarg de la història de la humanitat, que una innovació tecnològica canvia la relació amb el món. Els coetanis d'aquest canvi el solen percebre amb sorpresa –i fins i tot el sofreixen, com l'escriptor romàntic Heinrich Heine, quan va pujar la primera vegada a un tren–, mentre les generacions posteriors ho tenen completament naturalitzat. El desplegament de la IA s'ha naturalitzat ràpidament perquè la seva aplicació ha ampliat les possibilitats d'uns dispositius digitals que, en els últims deu anys, ja s'havien convertit en un element central de les nostres vides. A més a més, ha simplificat el seu ús i ha augmentat les possibilitats de generació de realitats virtuals, amb la qual cosa ha multiplicat la fascinació popular.

No obstant això, la generalització de l'ús de la IA en una infinitat de camps diferents ens posa en una situació, l'envergadura i l'abast de la qual no som capaços de captar. Potser per això abunden tantes aplicacions de la IA que conviden a fer bromes i petites falsificacions que fan riure. Es tracta d'una estratègia provada que serveix per a normalitzar el que és superior a les nostres possibilitats de comprensió.

Marshall McLuhan, el pensador sobre la influència dels mitjans, ja va comparar, en els anys 70 del segle passat, l'aparició d'una nova tecnologia que sembla substituir una activitat humana amb una amputació. La seva cicatrització comporta una dessensibilització narcòtica contra el dolor que ens impedeix comprendre com la nova tecnologia canvia la vida social i la relació amb el cos humà[153]. Una cosa semblant ja ens va passar amb l'aparició d'unes «xarxes socials» que multipliquen les possibilitats de comunicació, al mateix temps que ens allunyen de la interacció física amb els altres. L'augment de la destresa en l'ús de les xarxes informàtiques ha anat en paral·lel al minvament de les nostres capacitats de comunicar–nos amb el nostre entorn i de la nostra presència física als carrers i altres llocs públics. Estar connectat tot el dia a una màquina que no para d'emetre senyals, és extremadament cansat.

---

152 Lewis Mumford, *El mito de la máquina*, Pepitas de calabaza, 2017, p.321.

153 Extret i traduït de:Frederic Neyrat, *Traumachine. Intelligence Artifcielle et Tecno–feixisme*, Éditions MF, 2025, p. 24.

Salta a la vista que la generalització de l'ús de la IA ens ha posat davant un nou paradigma, no sols pel que fa a la creació de textos i imatges, sinó en la nostra relació amb el món i amb les altres. Què ens passa quan interactuem amb una màquina que dialoga amb nosaltres com si fos un ésser humà? Tal com va afirmar Franco Berardi «Bifo» en relació amb l'aparició d'Internet: «L'objecte emocional no és ja un altre ésser viu, sinó un estímul com tants altres. Un estímul que és elaborat ràpidament, cada vegada més ràpidament.»[154] Unes poques línies més endavant, Bifo es remet a Paul Virilio, un altre crític de la societat mediàtica que, ja en els anys 1990, va observar que l'acceleració produeix un empobriment de l'experiència, mentre que la virtualització de la mateixa acabaria per provocar «una dissolució de l'alteritat».

Tenint en compte la incidència de les xarxes socials en l'actual gir totalitari a escala mundial, és crucial d'obrir un debat en profunditat sobre els avantatges i inconvenients d'aquest nou salt tecnològic, abans que es normalitzi el seu ús, tant entre nosaltres, com en relació amb els nostres entorns socials. Per a començar, ens hauríem de preguntar: qui utilitza la IA?, per a quina finalitat?, els resultats del seu ús són desitjables social, cultural i ecològicament? Si veiem que no ho són, haurem d'articular estratègies i pràctiques d'autodefensa que bloquegin i desactivin les seves toxicitats. Ja que, sense una resistència massiva, l'oligarquia del Silicon Valley i els seus adeptes ens portaran directament al tecnofeixisme, màxima expressió de la fi dels temps que ens ha tocat viure.

154 Franco Berardi «Bifo», *La fábrica de la infelicidad*, Traficantes de Sueños, 2ª edició, 2015, p. 44.

BLOC 5

La cursa cap al col·lapse

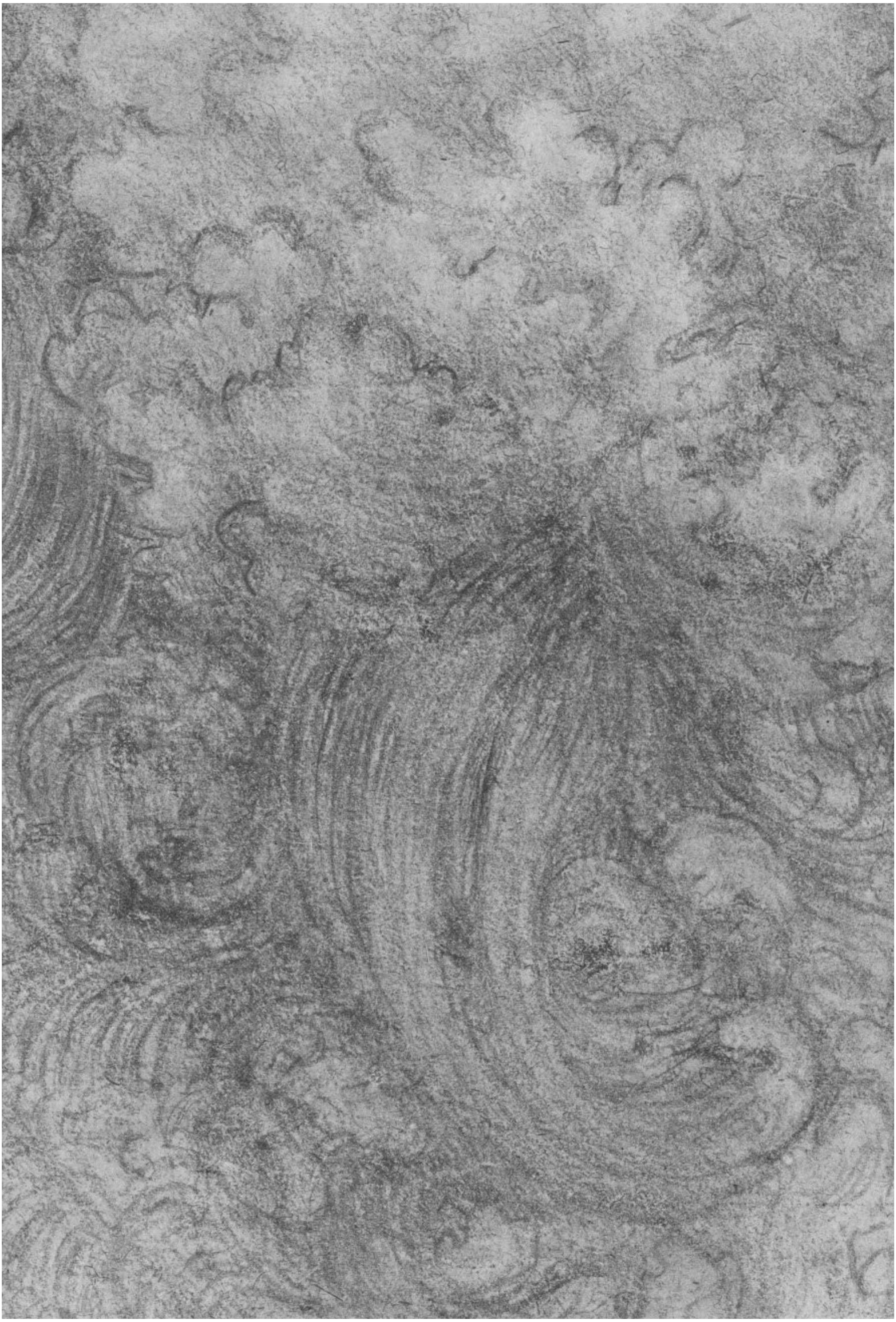

El capitalisme pintat de verd

Abans de la irrupció de la gran onada reaccionària actual en la figura de Trump, l'anomenat desenvolupament sostenible de l'economia capitalista semblava un enfocament compartit entre els cercles del poder mundial. Els corrents més retrògrads pronunciaven el terme amb la boca petita, mentre que l'esquerra institucionalitzada i els sectors liberals l'onejaven com l'estendard per a calmar les preocupacions socials creixents sobre les conseqüències ecològiques i socials del canvi climàtic. La irrupció de moviments com *Fridays for future* i *Extinction Rebellion* van contribuir a augmentar la sensibilitat social sobre la multicrisi, la incidència de la qual s'havia multiplicat en els més de 30 anys de capitalisme globalitzat.

Promoure el «desenvolupament sostenible» ja havia estat la preocupació principal de les grans conferències de l'ONU sobre el Medi Ambient i Desenvolupament[155], convocades davant el creixent malestar per la insostenibilitat ambiental d'un capitalisme cada vegada més desbocat per l'ofensiva neoliberal. La primera conferència pel «desenvolupament sostenible» es va celebrar 1992 a Rio de Janeiro, a instàncies dels països del Sud global. Els seus resultats van ser la ratificació del terme com el marc central de les relacions econòmiques entre el Nord i el Sud i el reconeixement de les grans ONG com a actors en les qüestions relacionades amb els països denominats «en via de desenvolupament». Després d'haver–se convocat el 2002 una altra conferència a Johannesburg per a avançar en la problemàtica, el 2012 es van tornar a reunir a Rio de Janeiro amb el nom de Rio+20.

Les conferències de l'ONU segueixen el mateix patró: l'organització s'encarrega de reunir –sovint en col·laboració amb les ONG internacionals– abundant documentació sobre la situació desastrosa del món, en general, i dels països del Sud, en particular. A continuació, es celebren reunions amb els representants polítics de la «comunitat internacional» per a intentar crear consensos sobre possibles solucions «sostenibles», que es porten com a propostes a la conferència.

Les conferències –organitzades amb un gran desplegament de recursos, debats i expectació pública– solen concloure amb l'aprovació de plans d'acció prometedors, però sense concreció de continguts ni

155 També conegudes pel nom «Cimeres per la Terra».

terminis de compliment vinculants. Si fossin vinculants, les nacions més industrialitzades estarien obligades a introduir modificacions essencials en les seves polítiques econòmiques i corregir la seva relació neocolonialista amb el Sud global. La mateixa dinàmica va portar a les aprovacions grandiloqüents dels Objectius del Mil·lenni de l'ONU fixats i ratificats pels 189 països membres l'any 2000, en plena expansió del moviment antiglobalització, que el 2015 van ser substituïts pels Objectius de Desenvolupament Sostenible, més coneguts pel nom d'Agenda 2030.[156]

Malgrat la creixent gravetat de la crisi climàtica i ecològica, l'Agenda 2030 continua fomentant la rondalla neoliberal que les solucions han de passar per la bona voluntat de tots els implicats: estats, el «sector privat» i la societat civil. D'aquesta manera es pretén aconseguir per a 2030 el compliment dels seus 17 objectius, gràcies als quals es posaria fi a la pobresa, la fam, les desigualtats socials, la crisi climàtica... en el món. Per a subratllar la gravetat de la situació, l'Agenda 2030 ofereix una gran quantitat de dades preocupants que, en el fons, només demostren l'incompliment de les promeses de les seves versions anteriors. Al mateix temps, insisteix en la màxima neoliberal segons la qual cal promoure les activitats de les empreses privades per a crear riquesa i equitat en el món, és a dir, el vell conte segons el qual la creació de sinergies entre interessos antagònics produeix una solució satisfactòria per tots els implicats, que anomenen solucions win–win.

Els objectius de l'Agenda s'aconseguirien a través d'una economia verda que giraria al voltant de les energies renovables, els cotxes elèctrics, la indústria digital i altres activitats econòmiques que proporcionarien un creixement econòmic desacoblat del consum dels recursos naturals. Conceptes com a acumulació de riquesa, capitalisme, espoli, racisme o neocolonialisme brillen per absència en aquestes interpretacions de la conjuntura mundial, la profunditat analítica de la qual se situa a l'altura d'una carta pastoral.

Les Conferències de les Parts de la Convenció de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic (COP) s'han mogut entre unes coordenades semblants. Un dels fets més ressenyables de les seves reunions anuals és el menyspreu que, des de fa anys, van demostrant els representants del

156 https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/development–agenda/

Nord global enfront de les aspiracions de justícia climàtica dels països del Sud. Que serveixi a tall d'exemple la reunió de Copenhaguen de 2009 que va estar envoltada de protestes massives durament reprimides. Potser per això «es va acordar que els països rics dedicarien uns 100.000 milions de dòlars a l'any a favor de les nacions més pobres per a ajudar–les a fer front a les conseqüències del canvi climàtic.»[157] Però el Fons Verd creat per a l'ocasió no va aconseguir recaptar mai les sumes promeses.[158]

Els acords de París de 2015 semblaven constituir un punt d'inflexió en determinar límits i accions concretes per a reduir l'escalfament global a 1,5 °C, tal com ho estaven reclamant des de feia anys els moviments per la justícia climàtica en les seves mobilitzacions entorn de les reunions de la COP. Però, també en aquesta ocasió, l'aliança entre els Estats Units i les dictadures petrolieres del Golf Pèrsic, així com la inactivitat interessada de la resta de les potències mundials, van acabar amb les esperances d'un canvi real de la situació.

Una de les activitats centrals de les COP (que tot just es comenten en els grans mitjans de comunicació) consisteix en la regulació dels anomenats mercats de carboni. Es tracta d'un comerç amb bons que possibiliten que les empreses transnacionals puguin continuar contaminant la Terra mentre financin determinats projectes de captació de CO_2 al Sud (una altra vegada, la fabula del win–win). Que el sistema estigui dissenyat per a permetre a empreses ecocides com a Rio Tinto o Total a seguir amb el seu brut negoci com si no res, és una altra mostra de la impotència de les agències de l'ONU enfront dels promotors del neoliberalisme. A més, l'adjudicació dels bons està configurada de tal manera que permet el frau sistemàtic, tal com explica detalladament el text «Crèdits de carboni: un resum d'abús frau i corrupció al Congo i Àfrica».[159] El document «Agricultura de carboni: vendre fum no refredarà al planeta»[160] publicat el 6 de març de 2025, a la revista *Grain*

157 Ghosh, op.cit., 158.

158 https://es.wikipedia.org/wiki/Fondo_Verde_del_Clima

159 https://kaosenlared.net/creditos–de–carbono–un–resumen–de–abusos–fraude–y–corrupcion–en–el–congo–y–africa/

160 https://grain.org/es/article/7254–agricultura–de–carbono–vender–humo–no–enfriara–al–planeta

aporta més informació sobre aquest tema. Mentre que l'article d'*El Salto* del 20 d'octubre de 2025, «La nova colonització de l'Amazònia sota la bandera del canvi climàtic»[161], mostra algunes de les aplicacions més perverses d'aquest sistema en un territori tan vital i tan maltractat com la selva amazònica.

Evidentment, el comerç dels bons porta l'etiqueta de sostenible. De fet, allò sostenible i natural han enviat a un segon terme el tòtem del «progrés» que, durant dècades va ser la justificació universal per a qualsevol barbaritat ecològica i social. Aquest canvi semàntic pretén contrarestar la percepció estesa que tot està anant a pitjor, i no solament l'emergència climàtica. Potser és per desviar l'atenció d'aquestes circumstàncies, que en els comunicats des de la COP abunden les queixes dels països del Nord per la falta de compromís mediambiental dels BRICS i dels països d'industrialització recent. Si no fos tan trist, seria per riure que els Estats rics –que han externalitzat la seva producció industrial contaminant als països pobres i que estan impulsant la desforestació de l'Amazònia a través de la seva agroindustria–, es queixin de la contaminació exagerada per part d'aquells països.

Pel que fa a l'emissió de gasos d'efecte hivernacle (GEH), l'entrada exprés al capitalisme industrial de regions tan poblades com les del sud–est–asiàtic, i l'explosió del consumisme que la va acompanyar, van significar un altre augment exponencial dels GEH. Un augment addicional causat pel creixement puixant de la indústria –especialment l'automobilística–, la construcció d'infraestructures i cases, l'expansió de l'agroindústria, així com per la proliferació del transport marítim, aeri i per carretera. Aquest desplaçament de la producció industrial a l'antiga perifèria capitalista ha multiplicat la importància del transport marítim. Es tracta d'una forma de transport especialment contaminant, tant perquè el 90 % del transport mercantil global es realitza amb vaixell, com per les seves emissions de GEH, que són els responsables principals de l'acidificació dels oceans.

161 https://www.elsaltodiario.com/colombia/nueva–colonizacion–amazonia–bandera–del–cambio–climatico – l'article conté un enllaç a un text interessant de James Moore titulat: «La crisi climática no es un fracaso humano sino un éxito del capitalisme».

A partir de 1984 (i després d'una lleugera baixada entre 1978 i 1984)[162], les emissions dels GEH van reiniciar la mateixa pujada vertiginosa iniciada el 1946, augmentant des dels 19.486,76 milions de tones el 1984 a 36.643 el 2022, després d'haver baixat durant la pandèmia a 34.456 milions de tones a l'any.[163] Coincidint amb la COP30 celebrada al Brasil, el Global Carbon Project va publicar el seu informe anual en el qual va arribar a la conclusió que les emissions del CO_2 el 2025 pujarien un altre 1,1 % enfront de 2024 arribant a uns 38.100 milions de tones. Aquestes xifres van certificar la mort definitiva de l'objectiu de limitar l'augment de les temperatures globals a 1,5 °C de cara a 2030.[164] De fet, en la costa mediterrània, el 2025, ja s'havien registrat per primera vegada augments de temperatura de més de 3 °C de mitjana.

Que aquestes dades evidencien la nul·la incidència de 30 anys de reunions de la COP no és necessàriament la culpa dels organitzadors de les conferències, ja que els principals contaminadors no solen fer els seus deures i, a vegades, ni tan sols assisteixen a les reunions. En l'edició de 2025, aquest va ser el cas dels emissors més grans del CO_2 del món: Xina, EUA, l'Índia i Rússia. Els que sí que solen assistir en gran nombre a les reunions de la COP és el lobby de la indústria fòssil. En la COP30 s'havien acreditat 1.600 exemplars d'aquesta espècie que conspiraven sense parar per a impedir acords significatius en defensa de la Terra i del seu clima.

Potser, l'únic aspecte positiu de l'edició de 2025 va ser el fet que després de quatre edicions celebrades en territoris enemics com els Emirats Àrabs Units que ni tan sols van permetre la típica manifestació lúdica–reivindicativa, la del Brasil va donar lloc a la Cúpula dos Povos (Cimera dels Pobles). La Cimera va servir com a punt de trobada d'un miler d'organitzacions de diversos punts del món pertanyents a moviments socials, organitzacions indígenes, camperols, ecologistes i de defensa de la terra. Mitjans de comunicació alternatius com *El Salto* i *La Directa* van informar àmpliament sobre les activitats, preocupacions

162 Causats per la crisi capitalista estructural que va donar lloc a la creació del neoliberalisme.

163 https://www.epdata.es/datos/cambio–climatico–datos–graficos/447

164 https://www.elsaltodiario.com/cop30/prevision–emisiones–2025–refleja–peores–augurios–15oc–plausibles

i demandes dels i les participants de la contracimera i d'algunes barbaritats del neocolonialisme, que s'hi van denunciar.[165]

El fet que l'ONU i les seves agències continuïn defensant la idea d'un desenvolupament sostenible, les ha convertit en objecte d'ira i burla de Trump, Netanjahu & Co. Possiblement l'ONU actuaria amb més determinació si fos realment el govern global que se suposa que és. Però la mateixa arquitectura de l'organització redueix el seu radi d'acció a meres recomanacions i expressions de bona fe. Aquesta feblesa ve determinada per la seva pròpia arquitectura que preveu un dret de veto dels cinc membres permanents del Consell de Seguretat (els EUA, la Xina, Rússia, França i el Regne Unit). Un dret de veto que impedeix qualsevol decisió que vagi en contra dels interessos d'una d'aquestes potències mundials. Entre moltes altres coses aquesta circumstància impedeix l'aprovació d'uns pressupostos que podrien fomentar la justícia climàtica global. El 2020, el pressupost de l'ONU era de 3.000 milions de dòlars, als EUA els tocava pagar el 22 %, a la Xina el 12 % i al Japó el 8,6 %. Per a fer-se una idea de l'atròfia financera de l'ONU: a finals d'octubre de 2025 la fortuna de Musk va arribar a la xifra de 500.000 milions de dòlars. La precarietat econòmica de l'ONU s'agreuja pel fet que hi ha uns quants països que paguen tard i no sempre tot. D'acord amb les dades de l'ONU, el febrer de 2026 els EUA devien 2.200 milions de dòlars a aquesta organització, un fet que la situa al caire del col·lapse financer. A principis del gener de 2026, Trump & Co. havien retirat els EUA d'una trentena d'agències de l'ONU que es van sumar d'aquesta manera a la UNESCO, l'Organització Mundial de la Salut i del Consell dels Drets Humans de l'ONU, de les quals ja havien sortit en 2025.[166]

165 https://www.elsaltodiario.com/cop30/cinco-gritos-corazon-crisis-vimos-inmersos-cambio-climatico / https://www.elsaltodiario.com/cop30/paradoja-sur-global-pagara-millones-deuda-2025-financiacion

166 https://www.nytimes.com/es/2026/02/01/espanol/mundo/onu-deuda-colapso-financiero.html

La transició energètica sostenible per a les elits

L'experiència de la pandèmia va donar un nou impuls a l'anomenada transició energètica, aportant subvencions multimilionàries per al seu desenvolupament. Com hem vist, una part important d'aquestes subvencions van beneficiar a les empreses transnacionals del sector i als fons d'inversió. D'aquesta manera gens sorprenent, la cúpula política europea, en plena consonància amb els poderosos *lobbies* del sector energètic, va malgastar una oportunitat d'or per a crear estructures energètiques descentralitzades i encaminades a la sobirania energètica dels pobles i ciutats dels països europeus. En comptes d'això, van continuar –i continuen– reproduint la lògica capitalista de crear megaprojectes en les zones més apartades i menyspreades dels territoris respectius. Megaprojectes fotovoltaics i eòlics que són menys eficients i més costosos que instal·lacions descentralitzades, ja que una part notable de l'energia produïda es perd al llarg del trajecte als seus llocs de consum.[167] La centralització de la generació d'energies renovables és encara menys comprensible en l'Estat espanyol, un país amb tantes hores de sol que permetria cobrir les teulades de les cases per un preu raonable, si la política no estigués subordinada a l'economia.

La mateixa lògica segregadora de convertir els territoris infravalorats en zones de sacrifici està darrere del boom de les plantes de biogàs, que assola les terres més castigades per la ramaderia industrial de Catalunya (molt especialment les del Ponent[168]), Aragó i Castella–la Manxa. Les empreses promotores d'aquesta tecnologia pretenen convertir en gas metà els residus ramaders, agrícoles, cadàvers d'animals i altres residus. Per a això, compten amb el suport proactiu de les administracions públiques que veuen aquestes plantes com una excel·lent oportunitat per a fer desaparèixer els residus d'una indústria tan hipertrofiada com la ramaderia industrial. Per a donar–li l'obligatori toc de sostenibilitat, venen aquestes plantes al públic com a exemple d'una economia circular, oblidant–se, no cal dir–ho, de tots els seus inconvenients. En

167 https://www.elcritic.cat/entrevistes/sergi–saladie–barcelona–te–vent–per–posar–hi–parcs–eolics–i–ha–dassumir–les–propies–reponsabilitats–90535

168 https://www.instagram.com/pobles_vius/p/DPolYSojFI8/

aquest vídeo[169], l'investigador científic Antonio Turiel explica els problemes inherents a aquest nou atac a determinades zones rurals, que els responsables polítics estan convertint en abocadors. L'únic desenvolupament sostenible seria una reducció radical de la cabanya porcina i la promoció de mesures que permetin rehabitar el món rural. D'aquesta manera, es fomentaria el reequilibri territorial de Catalunya i d'altres regions «buidades» de l'Estat espanyol, tan necessari per a la recuperació de l'agricultura camperola i el foment de la sobirania alimentària. Però els responsables polítics no van per feina perquè, al cap i a la fi, no es mossega la mà que et dona de menjar.

Però l'autèntica estrella en l'horitzó de la transició energètica és el cotxe elèctric. Els seus grans progressos quant a l'augment d'eficiència i autonomia i altres meravelles tecnològiques d'última generació, omplen les pàgines de diaris digitals i els xats de tecnòfils. Mentrestant, l'estat concedeix subvencions generoses a tots aquells que es comprin un fetitxe tipus Tesla o els últims models importats de la Xina o l'Índia.

No obstant això, aquests prodigis del progrés tecnològic tenen una sèrie de problemes que no apareixen als grans mitjans de comunicació. Per a començar, la seva producció i «reciclatge» comporten una elevada despesa ambiental. A més a més, tal com s'explica en un document d'Ecologistes en Acció de 2019, els vehicles elèctrics suposen tot just una reducció d'entre el 17 al 30 % de les emissions dels gasos d'efecte hivernacle, encara que els autors afirmen que aquestes xifres «es poden anar millorant a mesura que s'utilitzi una proporció més gran d'energies renovables en el mix elèctric i s'incorporin avanços tecnològics.»[170] Així i tot, les renovables no sols constitueixen un problema ecològic a causa de la seva concentració en llocs determinats, sinó també per el seu elevat consum de recursos minerals. D'altra banda, la generalització de cotxes elèctrics exigiria una ampliació important de les capacitats d'aquestes fonts d'energia i de les seves infraestructures. I tot això en

169 https://www.youtube.com/watch?v=rpmNE6sc5TE

170 https://www.ecologistasenaccion.org/wp-content/uploads/2019/11/posicionamiento-vehiculo_electrico_2019.pdf

ple boom de la IA i de les criptomonedes que ja estan posant al límit les capacitats de les xarxes elèctriques.[171]

Si bé és cert que els cotxes elèctrics reduirien de manera important la contaminació atmosfèrica a les ciutats. Però respecte a altres aspectes del trànsit individual privat, causen els mateixos problemes que els vehicles propulsats per combustibles fòssils. És a dir, suposen una despesa energètica desproporcionada en ser utilitzats per una sola persona, produeixen una ocupació desmesurada dels espais urbans i molts accidents de trànsit, requereixen l'ampliació i el manteniment de carreteres i autopistes amb un consum molt elevat de derivats de petroli (com l'asfalt) i contribueixen de manera important a la contaminació per microplàstics (només superada pel sector de la confecció).[172] La creació d'un sistema de transport públic de qualitat tindria una petjada ecològica considerablement menor que la de la fabricació a tort i a dret de cotxes elèctrics. Però, de nou, la cosa no va d'ecologia sinó d'economia, i aquesta exigeix que la màquina vagi el més ràpid possible per a mantenir viu el sistema del «lliure mercat».

En els seus pocs anys d'existència, l'anomenada transició energètica ja ha provocat un augment important de l'extracció dels recursos del Sud, com són el liti, el cobalt i les terres rares. Veient les ànsies del món occidental per conservar les seves prerrogatives i privilegis, queda fora de dubte que els països amb jaciments de minerals vitals per a aquesta nova etapa del capitalisme es veuran exposats a pressions neocolonialistes creixents. Com si no bastés amb el fet que, de per si, ja són les víctimes principals del canvi climàtic i dels desastres ecològics.

Però la fabricació dels components dels cotxes elèctrics no sols causa estralls a Àfrica: els promotors del capitalisme verd tampoc tenen inconvenient a instal·lar-se en les zones empobrides de Catalunya. Això és el cas d'una macrofàbrica de bateries de cotxes elèctrics que pretén instal·lar un fabricador coreà a Mont-roig del Camp, al sud de Tarragona. Aquesta mena de fàbriques es caracteritzen pel fet de consumir quantitats ingents d'aigua i retornar-les contaminades a la canalització o directament a la mar. El poble de Mont-roig –igual que

171 Es tracta d'un altre indici que apunta a un ressorgiment de l'energia nuclear.

172 Ecologistas en acción, op.cit.

la resta de la província de Tarragona– no destaca precisament per la seva abundància de recursos hídrics. Es tracta d'un recurs natural imprescindible per a la supervivència dels agricultors locals i l'economia rural.

A principis de maig de 2025, les companyes de Revoltes de la Terra[173] es van presentar en societat amb una acampada–trobada i una plantada col·lectiva d'arbres en el terreny on es pretén instal·lar la fàbrica. Volien transmetre la necessitat de defensar l'agricultura camperola i el territori en general amb accions que fossin més enllà de les típiques manifestacions dominicals.[174] Entre altres coses, els organitzadors de la trobada havien instal·lat un mapa dels Països Catalans on la gent acampada i els visitants van poder assenyalar els conflictes ambientals que els afectaven. Resultà que la gran majoria dels conflictes estaven directament relacionats amb projectes del capitalisme verd.

Revoltes de la Terra va rebre algunes crítiques per haver triat per a la seva primera acció un projecte avalat per l'anomenada transició energètica. Seria posar pals a les rodes de les forces favorables a una transformació ecològica de la societat, van dir uns, uns altres temien que es tirava llenya al foc atiat pels negacionistes i la ultradreta. No obstant això, pensem que van encertar l'objectiu, ja que van deixar clar amb la seva decisió que la línia divisòria no transcorre entre el capitalisme verd i els negacionistes del canvi climàtic, sinó entre diferents versions del capitalisme extractivista, per una banda, i la defensa de la vida i de la terra que ens alimenta, per l'altre. El col·lectiu es va pronunciar a la fi de 2025 sobre la problemàtica del capitalisme verd en aquest document.[175]

L'acció de Revoltes va suposar un reforç important per als opositors del projecte. Tal com s'explica en un article de *La Directa*[176], el juny de 2025, la Unió de Pagesos, l'entitat naturalista GEPEC i una associa-

173 https://www.revoltesdelaterra.cat/

174 Sense menysteniment d'aquestes com va demostrar la potent manifestació organitzada per Pobles Vius el diumenge 5 d'octubre del mateix any a Lleida, convocada contra la plaga de plantes de biogàs en el territori català.

175 file:///C:/Users/jdura/Downloads/Fanzine_CapitalismeVerd.pdf

176 https://directa.cat/veinat-de-mont-roig-promou-una-consulta-popular-sobre-la-installacio-de-lotte-energy-a-lespera-de-la-resolucio-judicial/

ció veïnal van emprendre la via judicial per a anul·lar el projecte de la fàbrica per defectes de forma. Mentre s'esperava la sentència judicial, la plataforma local «Salvem Mont–roig» va iniciar una campanya per a aconseguir que l'ajuntament de la població organitzés una consulta popular. Al mateix temps, una recerca realitzada per l'Observatori del Deute de la Globalització (OdG) va donar a conèixer el llarg historial delictiu del promotor de la fàbrica, Lotte Energy Materials, participada per fons d'inversió com Goldman Sachs i Vanguard. Per a arrodonir l'assumpte, l'empresa va rebre més de 60 milions d'euros de subvencions públiques: dos milions de la Generalitat de Catalunya i la resta del fons PERTE gestionat pel govern central.

El cas de Mont–roig potser és emblemàtic, però ni molt menys és únic. Fa gairebé una dècada que assistim a un gran ventall de mesures presumptament «sostenibles» ordenades des de diferents esferes del poder. Sovint giren entorn del fetitxe número 1 del capitalisme: el cotxe privat. A més de les mesures de foment comentades a dalt, les administracions de l'Estat espanyol van donar i donen subvencions per a la compra d'uns cotxes el valor de mercat dels models medians ronda els 40.000 €. També donen una prima especial si el comprador desballesta el seu cotxe antic encara que funcioni perfectament. Així i tot, el mercat de cotxes elèctrics no acaba d'arrencar. Al mateix temps, el lobby automobilístic va aconseguir que la Comissió Europea ajornessin el final de la fabricació de cotxes propulsats per combustibles fòssils previst per a 2035.

Com hem vist, l'anomenat capitalisme verd és perfectament compatible amb l'explotació de la terra i dels éssers humans, sobretot de pell fosca. Té el mateix biaix classista, patriarcal i racista que les versions del capitalisme del passat. L'extrema brutalitat de la dreta del capital fa que pugui aparèixer com una variant més lleugera, tot i que només sigui en les formes i no en el contingut de les seves polítiques. Per a desenganyar–se, només cal mirar qui està darrere de la promoció de les plantes de biogàs o del Clúster d'energies renovables del Maestrazgo[177]. El propietari de Mercadona no es converteix en millor persona per incorporar productes «bios» a la seva cadena de supermercats, i Musk

177 Més informació en: https://es.greenpeace.org/es/wp–content/uploads/sites/3/2025/10/maestrazgo.pdf

és el exemple perfecte que es pot tenir simpaties pels nazis i fabricar cotxes elèctrics a preu fet.

Davant la gravetat de la crisi climàtica, ambiental i civilitzatòria, les instàncies del poder polític han de simular de fer alguna cosa per a contrarestar la seva pèrdua de legitimitat. I tenint en compte la facilitat del capitalisme per a apropiar-se de qualsevol idea o desig per a convertir-lo en el seu contrari, els termes «ecologia» i «desenvolupament sostenible» es podran transformar en els eixos d'un nou règim d'acumulació i repressió si les coses continuen anant a pitjor.

L'ecologia exclusiva

L'augment constant de les temperatures i la intensificació i multiplicació de fenòmens climàtics extrems (que estan afectant de manera creixent també als països del Nord) han evidenciat que les classes populars són les perjudicades principals de la crisi climàtica. Els seus integrants solen estar més exposats a les inclemències del temps, fan els treballs de més esforç físic i les seves cases acostumen a tenir un mal condicionament tèrmic. La majoria té moltes dificultats d'arribar a fi de mes, pel qual unes millores de condicionament tèrmic suposen una càrrega important, i sovint excessiva. Normalment, els barris populars manquen de grans zones verdes i equipaments adequats on protegir-se de la calor.

L'administració sol recórrer a impostos indirectes o recàrrecs fixos per a finançar mesures per a mitigar els efectes del canvi climàtic. Aquest tipus de finançament afecta molt més les classes populars que les acomodades. Un altre exemple del biaix de classe de les mesures ambientals governamentals són les zones de baixes emissions, que afecten únicament els cotxes més vells i més barats. El mateix val per a la reducció dràstica d'aparcaments públics per als veïns, sobretot als barris cèntrics de les grans ciutats. Totes aquestes mesures «verdes» empitjoren les condicions de vida de les classes populars. En canvi, se'ls en pixa a les classes més acomodades, tot i que acostumen a portar un ritme de vida molt més nociu. Com, per exemple, els propietaris de vehicles d'última generació que, diàriament, fan 50 km d'anada i tornada entre els seus xalets o cases unifamiliars i els seus llocs de treball en oficines climatitzades.

Delegar la responsabilitat ambiental de manera indiscriminada en els usuaris finals equival a discriminar la gent amb menor poder adquisitiu, que ja de per si, és la víctima principal de les mesures d'austeritat imposades per les instàncies estatals i supranacionals. Aquesta discriminació es tradueix en un malestar generalitzat entre la població proletaritzada. Un cabreig que augmentarà indefectiblement les tendències autoritàries si no som capaços d'articular un moviment per la justícia climàtica que tingui presents les necessitats de les classes treballadores autòctones i migrades. Desvincular la qüestió social de la qüestió ecològica va ser un error garrafal que va costar car als Comuns de Barcelona i altres formacions semblants.

Mentre que els governants i les seves burocràcies entretenen al públic posant pedaços a un sistema obsolet, els fenòmens climàtics extrems s'estan fent cada vegada més greus i els seus costos econòmics són cada vegada més elevats. D'altra banda, augmenta la freqüència i intensitat de grips aviàries, pestes porcines, etc. Com a resultat de tot plegat, es gasten cada vegada més recursos públics en la gestió i mitigació dels efectes de la multicrisi. Aquestes circumstàncies retroalimentaran la injustícia social i, amb això, el rancor popular. En la mesura en què s'intensifiqui aquesta espiral de depauperació i cataclismes naturals, els barris, pobles i ciutats més pobres s'aniran convertint en zones deteriorades. Si no som capaços d'impulsar dinàmiques d'autoorganització que contrarestin aquest lent deteriorament, però constant de les condicions de vida en els barris populars, aquests corren perill de convertir–se en caldo de cultiu de la ultradreta i d'una repressió policial cada vegada més racista i classista.

Per l'altra banda, el credo del desenvolupament sostenible i la valoració positiva de tot allò que soni a natural i biològic gaudeix d'una acceptació creixent entre les classes acomodades. Gastar–se una mica més en productes que porten aquesta etiqueta s'està convertint en un tret de distinció i classe. L'exemple paradigmàtic d'aquesta tendència són els partits verds europeus, especialment els del nord i centre d'Europa. Una part important dels antics defensors d'una transformació ecològica de la societat, s'han anat consolidant com a partits d'unes classes mitjanes que lliguen les seves aspiracions de benestar personal a l'existència d'uns entorns naturals nets i confortables. En la mesura en

què s'empitjora la crisi climàtica, la seva idea de l'ecologia s'està fent més conservadora i repressiva.

Defensar l'ecologia significa per a ells, comprar en supermercats bio, augmentar la resiliència de les seves cases unifamiliars, comprar roba de teixits naturals i promoure la fabricació de qualsevol producte amb etiqueta verda. A l'àmbit polític estan a favor de lleis i decrets de mà dura contra qualsevol que incompleixi alguna de les múltiples normatives de protecció de medi ambient, encara que aquest fet suposi un gran desplegament d'aplicacions digitals de control, siguin drons de vigilància, càmeres de reconeixement facial o qualsevol mesura orientada a perseguir presumptes violadors de l'ordre establert. De forma que hi ha un perill real que l'ecologia es pot convertir en una paraula de l'ordre i un eix central de la defensa d'un sistema capitalista especialitzat a vendre fum verd. Es tracta de tendències ja molt visibles en les economies dels països europeus acomodats que també es comencen a estendre en l'Estat espanyol.

Aquesta mena de desenvolupament sostenible també és perfectament compatible amb els projectes de geoenginyeria. Per regla general, aquests projectes pretenen manipular la radiació solar o reduir artificialment les emissions de diòxid de carboni. En l'última dècada hi ha hagut un boom d'aquesta mena de projectes a cadascun més gegantí i fantasiós. Fins ara, no han passat de la fase de proves i continua havent–hi temors fundats que poden arribar a ser més nocius que el mateix canvi climàtic.

Recentment, Bill Gates, que havia estat un promotor important de projectes de geoenginyeria, s'ha aliat amb altres figures destacades del Silicon Valley, com Sam Altman o Peter Thiel, per a invertir sumes ingents en l'experimentació amb la fusió nuclear. Pretenen reproduir el funcionament del sol per a «crear energia neta i pràcticament inesgotable».[178] La Xina està seguint els mateixos passos i, com de costum, sembla estar més avançada que l'Occident.[179] A més, un nombre total

---

178 https://computerhoy.20minutos.es/tecnologia/ni–nuclear–ni–renovables–energia–salvara–tierra–ser–humano–bill–gates–sam–altman–1459854

179 https://computerhoy.20minutos.es/ciencia/no–solo–ia–coche–electrico–china–promete–primera–central–fusion–nuclear–historia–2030–1452167

de 135 països (entre ells, tots els Estats europeus i els EUA, Rússia i la Xina) col·laboren en el projecte ITER[180]que persegueix el mateix objectiu. Tots confien que, en un futur no molt llunyà, aconseguiran fer funcionar un reactor d'aquestes característiques que els permetrà salvar la cultura capitalista global.

Hi ha veus divergents sobre les probabilitats d'èxit d'aquesta tecnologia. Els escèptics afirmen que la fusió sempre ha estat a «vint anys de distància». Altres opinen que els grans avanços tecnològics que s'han aconseguit en els últims temps faran més factible la construcció d'aquests reactors de fusió. De tota manera, si fos certa la hipòtesi de l'èxit d'aquest projecte, la seva posada en marxa no farà cap bé a la humanitat. Això és així, perquè aquesta energia es genera de forma centralitzada, amb totes les implicacions ambientals, polítiques i militars que aquest fet comporta. Però sobretot possibilitarà que les elits puguin multiplicar els seus consums energètics i, amb això, accelerar la seva boja carrera cap al desastre.

D'altra banda, la intensificació més que probable de la crisi climàtica, ecològica i social pot portar fàcilment a un escenari autoritari semblant al que la periodista Marta Peirano ha anomenat la «primera dictadura digital»[181]. Amb això es refereix al sistema de crèdit social xinès. Segons el govern, el sistema pretén augmentar l'honestedat de les persones, empreses i organitzacions restant–los punts en cas d'infracció de normes (com travessar el carrer amb el semàfor en vermell, no pagar factures dins dels terminis establerts , etc.). També concedeixen punts positius (per treure bones notes, donar sang, etc.). En la mesura en què els infractors van reduint els seus crèdits perden l'accés a determinats serveis i poden sofrir restriccions per a viatjar. En canvi, un augment de puntuació concedeix privilegis, com una atenció sanitària preferent o descomptes especials. «El sistema depèn de més de quatre–cents milions de càmeres que vigilen permanentment la població, totes connectades a servidors amb sistemes de reconeixement facial en temps real.»[182] La vigilància també abasta els telèfons mòbils i diverses

180 https://es.wikipedia.org/wiki/ITER

181 Marta Peirano, op.cit., p 125 s.

182 Idem.

bases de dades. En l'actualitat hi ha uns 70 projectes pilots en marxa, entre altres a la ciutat de Rongcheng que té més de 700.000 habitants.

Ecofeixisme?

La problemàtica del ecofeixisme és l'última etapa d'aquest recorregut per les versions distòpiques de les transicions energètica i digital. Per ecofeixisme s'entén un règim totalitari que justifica la seva existència per la necessitat de protegir el medi ambient. L'agreujament de la crisi climàtica, ecològica i social podria obrir el camí a un règim d'aquestes característiques, constituït sobre una «economia verda». En la mateixa època del feixisme històric va haver–hi plantejaments ecologistes i ambientalistes supremacistes que estaven en plena sintonia amb moviments feixistes com el nacionalsocialisme alemany. L'eugenèsia com a tècnica de purificació de la raça germànica, la biologia o la zoologia mantenien una relació estreta amb aquesta mena d'ecologisme. La mística nacionalsocialista de «sang i terra» havia estat l'invent d'un escriptor considerat el primer ecologista alemany.[183] El mateix Hitler era vegetarià i estava interessat en la problemàtica ecològica i els problemes de la contaminació industrial del seu imperi alemany.

No ens trobem (encara?) en una situació en que l'ecologisme biologista i el feixisme vagin de bracet. Tampoc es pot comparar l'ecologisme contemporani amb aquests corrents històrics. Però sí que és cert, que partits ultradretans com l'AfD alemanya o el Rassemblement Nacional de França, ja reclamen més mesures de protecció de la naturalesa dels seus països, però, de moment, sense esmentar la paraula ecologia. D'entrada, no té per què haver–hi cap contradicció entre reclamar tenir boscos ben cuidats i nets i rebutjar la presència d'«estrangers bruts i pudents» al país. En l'última dècada, el boom de la recerca genètica ha fomentat un nou auge de la ideologia biologista, que va ser un element constituent del feixisme històric.

Com a últim, i tal com es pot llegir en el capítol sobre la intel·ligència artificial generativa, hi ha un interès renovat en les teories suprema-

183 Per a més informació sobre els vincles entre el pensament ambientalista i el feixisme, en: Janet Biehl y Peter Staudenmaier, *«Ecofascismo. Lecciones sobre la experiencia alemana»*, Virus Editorial, 1999.

cistes i eugèniques entre la cúpula de la indústria digital. Aquest fet incrementa el risc d'una nova fusió entre les tendències totalitàries i l'ecologisme. Aquestes tendències ja estan presents: Musk sempre s'ha mostrat molt preocupat pel canvi climàtic, encara que sigui per qüestions promocionals de Tesla. En canvi, Thiel que no havia tingut molt d'interès en la problemàtica (a part de comprar–se una finca gegantina a Nova Zelanda), va declarar recentment que «un ecologisme radical» podria ser una opció de futur vàlid per a ell.

Tornem sempre al mateix punt de partida: si ningú ni res els obliga al contrari, les elits de tots els colors i poder de comandament no renunciaran als seus privilegis. En canvi, faran tot per a protegir–se a ells mateixos i al seu entorn immediat dels desastres futurs de la multicrisi que estan creant en el present. Entretant, l'«economia verda» produirà un augment addicional de la injustícia social al Nord i de l'espoli al Sud, ja que les seves dinàmiques de creixement, de cap manera, estan desacoblades del consum dels recursos naturals. La versió presumptament ecològica del capitalisme podrà, potser, retardar el col·lapse del sistema, però no el podrà evitar ni mitigar per a la immensa majoria de la població mundial. Els seus beneficis quedaran restringits a les elits i classes mitjanes del Nord global i als petits illots de «benestar» de les del Sud.

Si no som capaços de crear moviments massius que apostin per canvis radicals en la configuració econòmica i social de les nostres societats, l'Estat capitalista serà cada vegada més autoritari. Governar a base de decrets es convertirà en norma, tal com ja està passant amb certa freqüència a França. Si a aquesta potinga afegim la falta de disponibilitat de recursos essencials per a la reproducció social, l'increment de la ingovernabilitat, així com la intensificació dels conflictes geoestratègics, ens trobem davant una situació que intensificarà la descomposició social i la guerra de tots contra tots.

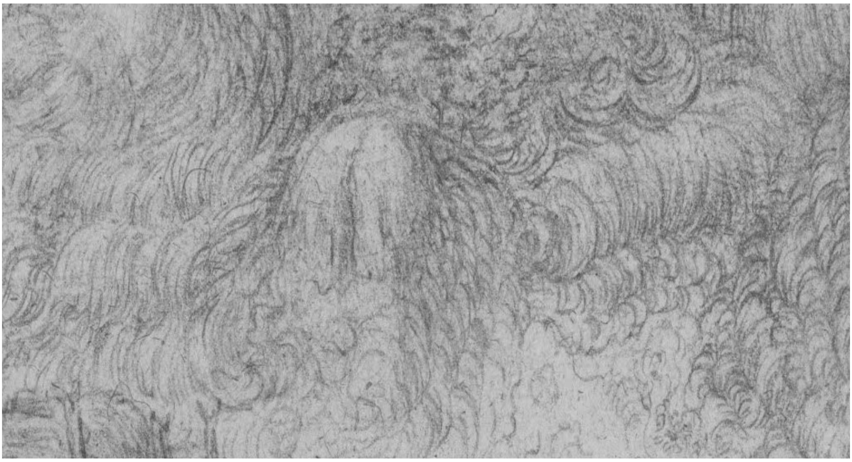

BLOC 6

Una societat malvada en procés de descomposició

La dretanització política i social

És simptomàtic per als temps que corren que una figura com Donald Trump hagi estat elegit per segona vegada president del país més poderós i ric del món. Especulador immobiliari sense escrúpols, egòlatra rancuniós, mascle alfa bramant i racista patològic, Trump ha tornat a ascendir al poder polític gràcies a les donacions de centenars de milions de dòlars per part dels multimilionaris estatunidencs.[184] Els suports financers procedien principalment dels sectors de casinos, finances, combustibles fòssils, així com de membres de l'oligarquia del Silicon Valley com Elon Musk i Peter Thiel, mentre que el 80 % del Valley va votar a la representant de l'elit demòcrata, Harris. La campanya electoral de 2024 va estar marcada per dos (presumptes?) atemptats fallits contra Trump, munts de *fake news* sobre la immigració, promeses violentes de com acabar amb ella i una campanya agressiva i selectiva a les «xarxes socials» coordinada per Musk a partir dels megadades que estaven en el seu poder.[185] La campanya de Musk es va caracteritzar per les difamacions sistemàtiques del partit demòcrata enviades de manera selectiva als votants potencials d'aquest partit a fi de dissuadir-los d'acudir a les urnes. I realment, Trump no va guanyar perquè aconseguís més suports que la candidata demòcrata, sinó que aquesta va tenir menys vots que Biden. Tot i així, Trump només va ser votat pel 30 % dels ciutadans americans amb dret de vot.[186]

Ja se sap que una part important dels vots per Trump, procedien de l'antiga classe obrera blanca, els treballs de la qual s'havien externalitzat a països de la perifèria, així com de zones rurals aïllades del país, igualment depauperades i poblades principalment per antics emigrants catòlics d'Irlanda i Escòcia. Aquests últims se sentien atrets pel tuf religiós del seu paisà, el vicepresident JD Vance. A més,

---

184 https://forbes.es/forbes-ricos/496200/estos-son-los-principales-donantes-multimillonarios-de-trump/

185 Durant la seva breu estada dins del segon govern de Trump, Musk va tenir l'oportunitat d'accedir a les dades «sensibles» de totes les persones que treballaven al sector públic de la EUA, una part important de les quals va fer fora de la seva feina.

186 https://www.jornada.com.mx/noticia/2024/11/12/mundo/el-abstencionismo-verdadero-ganador-en-eleccion-presidencial-de-eu-5272

Trump va guanyar entre homes joves blancs, així com entre homes llatins.

Trump compta en la seva segona legislatura amb el suport material i ideològic del *Libertarian Party*[187] des de 2021 el tercer partit més gran dels Estats Units. El partit és un conglomerat de diferents tendències «llibertàries» que, des d'una perspectiva de defensa a ultrança de la propietat privada, advoquen per la desregulació total de l'economia i la reducció dràstica dels impostos. L' anarcocapitalisme a l'estil de Milei té bastant ascendència en l'agrupació. El llibre *La rebel·lia es va tornar de dretes?*[188] de Pablo Stefanoni és una bona font per a entendre de què van els diferents corrents de la ultradreta i com actuen per a aprofitar el descontentament d'àmplies capes de la població, tant als Estats Units com a la resta del món occidental.

El tercer component central de l'aliança per Trump són corrents agrupades entorn d'una espècie de nacionalcatolicisme, el màxim representant del qual és JD Vance. Defensen el paper central de la família patriarcal com a eix de la vida social, són enemics declarats de la globalització i de la immigració. La «dreta alternativa» és l'últim integrant d'aquesta aliança, encara que només apareix com a tal en moments determinats, com en l'assalt al Capitoli. És la fracció més activa en les xarxes socials on difon les seves proclames supremacistes, xenòfobes, nacionalsocialistes, anticomunistes... Els corrents «llibertaris» i els ultracatòlics tenen clares sinergies amb la «dreta alternativa» que, al seu torn, forma part de la nova confluència internacional dels partits ultradretans que comparteixen els mateixos postulats.

La primera presidència de Trump ja va apuntar a un canvi de cicle de la política dels EUA determinat pel rebuig de la globalització, un nacionalisme exacerbat, el foment de la indústria fòssil, la reducció dels impostos per a les classes acomodades i un odi visceral a la immigració. En el seu segon mandat fa tabula rasa amb les restes de l'Estat de benestar i dels pilars de l'ordre global construït pels antecessors en el seu càrrec després de la Segona Guerra Mundial. A més, Trump

187 Partit Llibertari – a Estats Units, el nom «llibertari» no té res a veure amb el seu significat en la Península Ibèrica i en altres països europeus.

188 Pablo Stefanoni, *¿La rebeldía se volvió de derechas?*, Siglo Ventiuno, 2021.

–i els que l'assessoren– han tirat per la borda les antigues etiquetes polítiques. Evoquen constantment la guerra i la confrontació, com si fossin els genets de l'apocalipsi capitalista. Per al govern de Trump, l'única acció política vàlida és la que llança beneficis econòmics immediats, sigui per als negocis nacionals i internacionals, sigui en forma de l'augment del seu patrimoni personal[189]. Trump i el seu equip han substituït la multilateralitat i les seves institucions pels tractes bilaterals entre ell i els seus socis (comercials) de torn. Els seus plans de «pau» (de cementiri) per a Palestina i les posades en escena de la seva personalitat estrident, signant decrets surrealistes o proferint amenaces violentes contra els seus enemics polítics, exemplifiquen aquest gir polític.

El rerefons de l'espectacle bast de Trump i del sector del capital que li fa suport és la por davant la pèrdua de l'hegemonia global i la crisi profunda del sistema capitalista estatunidenc. En lloc d'afrontar la realitat del canvi climàtic i els seus efectes devastadors, Trump i els seus donen barra lliure a les activitats extractivistes de la indústria fòssil nacional mentre puguin. Al mateix temps subministren armes de destrucció massiva a dictadures petrolieres sagnants com l'Aràbia Saudita. Sent plenament conscients de la superioritat econòmica dels BRICS –i molt especialment de Xina– els estrategues de Trump aposten per reforçar el poder militar dels EUA, per al que compten amb el suport dels sectors més reaccionaris del Silicon Valley. És per aquestes mateixes consideracions que el *trumpisme* vol recuperar el seu domini absolut sobre els dos subcontinents americans.

El segrest de Maduro i els atacs tan absurds com furibunds contra els governs d'Amèrica Llatina que no són de la corda de Trump formen part d'aquesta estratègia. El seu objectiu últim és la destitució (política, econòmica i/o militar) dels governs «indesitjables» i la restitució d'Amèrica Llatina com a pati posterior dels EUA. En canvi,

189 D'acord amb un article de The New Yorker (https://www.newyorker.com/news/a-reporter-at-large/trumps-profiteering-hits-four-billion-dollars), Trump ha acumulat 4.000 milions de dòlars durant la seva presidència. Més informació al respecte en: https://www.elsaltodiario.com/pensamiento/william-i-robinson-guerra-migrantes-es-un-ataque-toda-clase-obrera?&utm_medium=social&utm_campaign=web&utm_source=telegram

l'actitud bastant mansa amb Rússia es deu al poder militar del país més extens del món, que obliga Trump a arribar a enteses amb Putin per a poder accedir a una part dels jaciments de petroli en les zones de l'Àrtic i del Permagel, passi el que passi. El Project 2025 promogut per The Heritage Foundation en ocasió de la segona candidatura de Trump és una clara mostra de l'ideari de les elits més reaccionàries dels EUA[190] que, ben segur, ja estan preparades per a substituir a Trump quan aquest hagi complert el seu paper de crear fets consumats d'acord amb els seus interessos.

Però no tots els habitants dels EUA són vells rondinaires ultrareaccionaris o joves supremacistes. N'hi ha de tots els colors i alguns podrien convertir-se en aliats. Tal com és el cas del nou alcalde de Nova York, Zohran Mamdani, qui, posant-se decididament de costat de les classes populars, va enviar a l'oposició als representants del poder establert. A la nota al peu, podeu accedir al seu discurs de victòria traduït al català, així com algunes reflexions sobre les raons d'aquest triomf tan sorprenent.[191]

El poder disgregador de les missatgeria instantànies i les xarxes socials

El rebuig a la immigració i el reclam de més seguretat són els principals eixos discursius de l'onada reaccionària que recorre el món. El cinisme i la supèrbia dels instigadors nacionals d'aquest discurs arriben a l'extrem que s'arroguen el dret de decidir quina classe d'immigrant pot entrar al seu regne per netejar les seves merdes. L'acceptació social de les seves diatribes contra l'altre es pot interpretar com una reacció virulenta a la desaparició dels llaços comunitaris i una vida cada vegada més solitària i deshumanitzada. A això caldria afegir la depauperació

190 https://es.wikipedia.org/wiki/Proyecto_2025

191 https://telegra.ph/Discurs-de-vict %C3 %B2ria-de-Zohran-Mamdani-alcalde-electe-de-Nova-York-11-05 / https://www.elsaltodiario.com/opinion/cuatro-lecciones-aprender-victoria-nueva-york-zohran-mamdani?&utm_medium=social&utm_campaign=web&utm_source=telegram

creixent de les classes populars autòctones, a causa de la crisi terminal (?) del capitalisme.

Aquesta vivència d'abandó fa aflorar la demanda arcaica de cuidar primer als «de casa» abans que ocupar-se dels que han vingut de fora. Una reivindicació que òbvia que els països del Nord global s'anirien en orris sense les i els immigrants que fan els treballs que molts autòctons no volen fer. A més, passa per alt que els rics es poden sentir a casa en qualsevol lloc del món, mentre que la gent sense diners no sols troba gairebé totes les portes tancades, sinó que té moltes cartes de morir en l'intent d'obrir-les, si ha tingut la mala sort d'haver nascut a Àfrica o en altres regions del Sud global.

El 24 de novembre de 2025 el Centre d'Estudis d'Opinió (CEO)[192] va publicar una enquesta entre 2.000 habitants de Catalunya, més grans de 18 anys. Segons l'estudi, Aliança Catalana (AC) pujaria de 2 a 18/19 diputats al parlament català i Vox passaria de 9 a 13/14, superant al PP, mentre que l'AC disputaria a Junts l'hegemonia del catalanisme de dretes. Els autors de l'estudi es mostraven sorpresos per les nombroses afinitats entre els votants potencials dels dos partits de la ultradreta representats al Parlament de Catalunya. A més del rebuig a la immigració i el reclam de més «seguretat i ordre», comparteixen una desconfiança profunda cap al sistema polític i les seves institucions. Aquesta desconfiança s'estén també a l'economia i les relacions socials: veuen clar que les coses els aniran a pitjor, mentre que els seus tics autoritaris es nodreixen d'una sensació de marginació, possiblement barrejada amb un sentiment d'inferioritat.

Potser la informació més cridanera de l'enquesta és que un 50 % dels votants potencials de la ultradreta treuen les seves informacions exclusivament de les xarxes socials. És a dir, dels innombrables bots, xats de *fake news* i vídeos de youtubers adeptes d'ultradreta. Totes sabem que l'adquisició de Twitter per Musk va convertir aquesta xarxa social en territori enemic per a la publicació de textos i notícies des d'una perspectiva d'esquerra. És probable que l'hegemonia de continguts reaccionaris en les xarxes socials hagi influït en el fet que els joves entre

192 https://www.vilaweb.cat/noticies/dades-auge-extrema-dreta-simpatitzants-ceo/

18 i 24 anys figurin entre els partidaris principals d'AC i Vox, un percentatge que es redueix bastant entre les dones de la mateixa franja d'edat.

Les persones d'entre 18 i 24 anys formen part de la primera generació que s'ha socialitzat amb els telèfons intel·ligents i les seves xarxes socials. La majoria està acostumada des de la seva infància a veure imatges violentes, fer bromes despectives en les seves xarxes d'amistat i tenir més relacions socials virtuals que reals. Sent joves solen tenir una relació especialment simbiòtica amb l'aparell, que els permet treure–li molt de suc i crear meravelles visuals sols tocant uns quants botons. Els dispositius digitals capten tanta atenció que no queda espai mental per a la lectura de llibres o articles d'una certa complexitat. De manera que, les persones joves es converteixen en víctimes fàcils de demagògies reaccionàries, més si comparteixen marques comercials, gustos musicals o esportius amb els seus emissors.

Les tendències detectades en l'enquesta de la CEO no es diferencien substancialment dels altres països del món occidental. Tampoc són noves. La dretanització de les societats ha anat paral·lela a la universalització dels telèfons intel·ligents i les seves xarxes socials. La mateixa arquitectura d'aquestes xarxes incita a la difusió massiva de missatges curts, necessàriament simplistes, com més espectaculars millor i, molt sovint, infestats de publicitat camuflada. Aquestes circumstàncies, unides a la reducció constant de la legitimitat dels partits tradicionals, han facilitat el boom de notícies esbiaixades o directament falses, sovint difoses de manera professional per a aconseguir fins polítics determinats. El sociòleg Giuliano Empoli[193] titlla als professionals de les *fake news* d'»enginyers del caos», en el seu llibre de títol homònim en el qual repassa les tècniques de manipulació d'experts en comunicació i internet com Gianroberto Casaleggio o Steve Bannon. Tots dos havien començat les seves carreres com a bloguers d'Internet, quan la World Wide Web encara es podia concebre com un espai de comunicació horitzontal i oberta. Mentre que Casaleggio va catapultar al comediant Pepe Grillo i el seu Moviment 5 Estrelles al centre del poder polític a Itàlia, l'ultradretà Bannon va fer el mateix en ocasió de la primera candidatura de Trump. En l'actualitat, Bannon continua estant molt

193 Giuliano Empoli, *Los ingenieros del Caos,* Oberon, 2019.

implicat en la creació de sinergies entre la dreta alternativa mundial i els seus diferents corrents.

Els últims 20 anys hem pogut veure la perversió completa de les xarxes socials i el que pretenien ser. Si inicialment eren eines comunitàries pensades per a connectar–nos amb els altres, ara s'han transformat en plataformes parasocials on es consumeix contingut. El que es busca no és mantenir contacte amb l'amic o conegut de l'escola per satisfer la teva curiositat o interès per com ha evolucionat la seva vida, sinó a l'»influencer» o «creador de contingut» que projecta una vida idíl·lica, travessada pel consumisme i la imatge. Ja no es tracta de compartir bilateralment, si no de consumir vídeos o perfils, generats com a aparadors digitalitzats de varietat de productes; des de sofàs, fins a roba, passant per pastilles per aprimar–se i, al final, un estil de vida irreal

Si internet partia com l'alternativa d'oci d'una generació cansada de la televisió, s'ha acabat transformant en un consum de contingut que no en dista gaire. La imposició de quin contingut veure i el biaix de la informació es dilueixen i semblen quedar ocults a les pestanyes «per a tu». Ja no només apareix el contingut de la gent a la que activament seguim, sinó que la pròpia plataforma recomana quin és el contingut que et pot interessar. Ens topem amb el que l'algoritme ha entès que ens interessa, basant–se en el nostre perfil i el contingut que consumim. En funció de quants segons t'ha embadalit un vídeo, escollirà quin és el contingut més atractiu per escopir–te a la cara. Això, juntament amb el format de «scroll infinit», provoca que l'usuari mai tingui al·licients per abandonar l'aplicació, no hi ha finals, no hi ha pauses, només contingut inacabable d'allò que més «t'agrada» veure. Quan finalment surts del cercle viciós, has vist tants vídeos curts que ni recordes què has vist.

No assumeixes les notícies ni tens espai per col·locar–les, estem tan atordits i rebem tal bombardeig d'informació, que fins i tot imatges del genocidi de Palestina ens passen per alt i ens poden arribar a deixar indiferents. Sense oblidar, és clar, que qui controla l'algoritme controla el seu funcionament i resultat. Aquesta és la formula perfecta per colar–te tota la propaganda possible, sense que molts cops ni te n'adonis que estàs veient publicitat. Es difon entre el contingut habitual de l'aplicació, ja sigui des del perfil que et recomana un producte intentant dissimular al màxim que és una acció pagada o pròpiament anuncis que es presenten amb el mateix format que una publicació corrent.

Les xarxes socials han permès connectar–te amb gent amb els mateixos interessos que tu, però d'aquesta premissa aparentment innocent i inclús estimulant, també s'extreu una veritat perillosa. Sigui quin sigui el teu pensament, sempre trobaràs gent que pensi igual que tu si comences a seguir gent amb la que estàs d'acord, poc a poc només t'apareixerà contingut relacionat. No és casualitat que el vot jove doni suport a l'extrema dreta, perquè l'algoritme no és innocent. Seria ingenu pensar que casos com l'adquisició de X per part de Musk no responen a un interès d'influir al tren de pensament dels seus «consumidors». I és que la capacitat d'anàlisi i pensament crític és un bé cada cop més escàs, sobretot per a la gent que ha crescut en aquest ambient adulterat i que són més vulnerables. És molt comú entrar a X (antic Twitter) i sobre qualsevol publicació veure com el primer comentari és «Grok és això cert?», delegant completament la determinació sobre la veracitat de la noticia a una IA molt sospitosa de no ser imparcial. Qui controla Grok controla la resposta i qui controla la resposta controla la «veritat», i si la «veritat» la controlen uns interessos, deixa d'existir.

Pel que fa als àmbits de l'esquerra anticapitalista de l'Estat i altres països europeus, la plataforma de missatgeria Telegram va canviar radicalment la manera en què ens comuniquem entre nosaltres, en els nostres col·lectius i amb l'exterior. Telegram es va convertir en la xarxa social predilecta de les activistes i militants del país perquè permetia –només pitjant unes quantes tecles– crear grups i canals de difusió de milers de persones. Els missatges estaven encriptats, els seus fundadors semblaven bastant més pròxims que Zuckerberg, ja que estaven perseguits pel règim de Putin i es negaven a cedir les dades dels seus usuaris a les fiscalies. Tretze anys més tard la realitat és una altra: Pavel Durov figura entre els deu homes més rics de Rússia, el seu centre d'operacions es troba a Dubai, mentre la seva empresa està registrada a un paradís fiscal. El setembre de 2024 va acceptar la cessió de les dades de Telegram per a facilitar la recerca de possibles delictes. Al juny de 2025 Musk va pagar 300.000 dòlars a Durov per a incorporar a Telegram el seu bot Grok durant un any. Això li ha donat accés a les comunicacions dels més de mil milions d'usuaris de la missatgeria.

Més enllà dels tripijocs dels caps de la indústria digital, seria important fer un balanç crític d'aquestes dècades d'activisme de xarxes socials i del seu ús com a eina de comunicació interna en els nostres col·lectius.

Ja hem constatat la coincidència temporal entre l'expansió de la «dreta alternativa» i la generalització de l'ús de les xarxes socials, ara hem de reconèixer que, en aquest temps, la nostra incidència social s'ha reduït notablement. Si bé és cert que les xarxes socials del món anticapitalista, llibertari i autònom bullen d'activitats, la seva repercussió més enllà dels circuits alternatius sol ser pràcticament nul·la.

El mateix val per a les convocatòries a actes o accions. Abans de l'era de Telegram, l'organització d'actes i accions es realitzava a través de reunions presencials convocades amb antelació, on es discutien els detalls de la convocatòria, es delegaven persones per a fer el cartell, el full volant, les pancartes. Es decidia qui cobria quina zona per a distribuir el material de difusió. Després de la reunió es prenia alguna cosa i es passava a converses més informals. Es feien menys convocatòries, però aquestes tenien més incidència. La valoració de com havia anat, formava part de l'acció passada i servia per a preparar millor la següent.

En l'era digital, moltes reunions són en línia i la gent sol estar tan ocupada –o tan estressada pels ritmes que ens imposa la màquina– que costa horrors concertar una cita a la qual totes puguin assistir. Els textos es bolquen en un pad i les convocatòries s'envien per xarxes saturades d'informació. El dia de l'acte o de l'acció sol venir poca gent, a part dels i les hiperactivistes de torn que al cap d'un temps limitat desapareixen del mapa. Davant aquest horitzó, no resulta sorprenent que la queixa més repetida sigui: «no tenim força».

És evident que aquest embolic ve determinat per les dinàmiques del món virtual. La facilitat de convocar accions o actes públics xoca amb els nostres límits físics i psíquics i incrementa l'estrès que –ja de per si– determina les nostres vides en el treball i els estudis. La manera més fàcil de sortir d'aquest cercle viciós consisteix a normalitzar el fet de no anar a actes i accions, encara que ens semblin importants (o només assistir a aquelles poques convocatòries que ens semblin imprescindibles). Assabentar-nos després que hi ha hagut poca gent reforça aquesta decisió, amb el que les convocatòries *random,* producte de l'entusiasme de la gent «motivada», solen desmobilitzar en comptes de mobilitzar.

En la primera dècada del segle XXI, les convocatòries anònimes difoses per internet van ser capaces de produir moviments massius com V de Vivienda o la convocatòria que va portar a l'ocupació de les

places el 15M. Deixant de costat les grans mobilitzacions entorn del Tsunami Democràtic, les poques accions massives dels últims anys han estat aquelles que s'havien convocat mitjançant reunions i assemblees prèvies i amb una gran difusió coordinada de cartells i fulls de mà a les botigues i carrers. Exemples d'això van ser la mani multitudinària per una baixada radical dels lloguers del 23 de novembre de 2024 i les grans mobilitzacions per a evitar determinats desnonaments. En les convocatòries contra el genocidi a Gaza es van donar les dues casuístiques. Aquest fet permet la conclusió que les convocatòries per mitjans digitals poden potenciar les mobilitzacions socials si aquestes giren entorn d'un tema de gran sensibilitat social, si no és el cas tenen una tendència autoreferencial.

Per a finalitzar aquest apartat s'imposa la recomanació del llibre *Dejuni digital*[194]. Tal com indica el títol, és una invitació a fer un dejuni digital, compartit entre un grup d'amics i amigues. Es tracta d'apagar el mòbil i internet, primer durant un dia, i unes setmanes més tard, tres dies seguits. L'exercici de desintoxicació consisteix a aprofitar els dies d'abstinència per a dedicar-se a la lectura del llibre, que és el resultat d'una recerca, tant exhaustiva com distesa, sobre els orígens, el funcionament i les nombroses implicacions –prou preocupants– de la indústria digital. Bon profit!

Avall amb el treball!

David Graeber inicia el seu llibre *Feines absurdes. Una teoria*[195] amb la frase: «El 1930 John Maynard Keynes, va predir que a finals del segle la tecnologia hauria avançat fins a tal punt que en països com el Regne Unit o els Estats Units, la jornada laboral s'hauria pogut reduir a les quinze hores setmanals.» El desenvolupament tecnològic ha avançat bastant més del que es podia imaginar l'ideòleg de l'anomenat keynesianisme. No obstant això, en l'actualitat la gent que té treball treballa més que mai. Les persones que no tenen feina solen fer l'impossible per a tenir-ne. No sols perquè els subsidis d'atur no donen per a viure,

194 Sergi Onorato Esteve, *Dejuni digital. Autoajuda per canviar-ho tot*, Descontrol, 2022.

195 David Graeber, *Feines absurdes. Una teoria*, Descontrol, 2019.

també perquè no donen per a poder consumir; un fet que equival a la mort social.

Les persones que fan treballs considerats altament qualificats, sovint passen la seva vida treballant i gastant–se fortunes per a gaudir capritxos exclusius que els ajuden a compensar la seva entrega a la feina i assenyalar la seva diferència de classe. En canvi, la majoria de la «població activa» fa cada vegada més treballs que només exigeixen una qualificació adaptada a la seva feina concreta, encara que les exigències laborals formals per a accedir–hi són cada vegada majors. Sovint els sous no solen ser suficients per a cobrir les necessitats de consum, però sí que serveixen per a poder contractar hipoteques o crèdits de consum. El resultat: una classe treballadora endeutada i modelada pel consumisme, l'impacte del qual augmenta en la mesura en la que les seves vides es tornen més tristes i solitàries.

Graeber estableix una relació directa entre la disminució de treballs del primer i segon sector i l'augment del sector de serveis. A més, diferència entre feines de merda, feines absurdes o inútils i feines nocives. Les feines de merda solen ser treballs durs, mal pagats i mal vistos. Segons la ideologia del progrés formen part del passat, però continuen sent summament necessaris i útils. En aquesta categoria entrarien feines de neteja de tota classe, feines de cures, i, en general, tota classe de feines manuals. En l'actualitat, són les persones procedents del Sud global –i molt especialment les dones– les que realitzen la major part d'aquesta mena de treballs.

La línia divisòria entre treballs inútils i nocius no és molt clara. D'acord, amb David Graeber, el sector de serveis, creat en el marc del desenvolupament del neoliberalisme, ha produït un corpus inflat de feines inútils. En primer lloc, assenyala la burocràcia de l'Estat i els treballs administratius en general, tant públics com privats, amb els seus múltiples serveis auxiliars. La llista de feines inútils del món postmodern és gairebé infinita: des de la legió d'especialistes en dret empresarial, passant pels departaments de relacions públiques o de recursos humans fins als serveis de repartiment de menjar durant 24 hores.

D'altra banda, es pot establir una relació directa entre ganduleria i un alt rang en la jerarquia del treball. Això val tant per als buròcrates com per a càrrecs públics triats a dit per a fer unes tasques més aviat

difuses. Els últims solen justificar la seva existència inventant–se normes absurdes.[196] Un altre exemple conegut són les portes rotatòries per la qual passen alts càrrecs de la política per a asseure's en les cadires de consells d'administració, amb una certa freqüència, d'antigues companyies privatitzades. Un cas notori és el de l'expresident del govern Felipe González, que desgraciadament no és l'excepció, sinó la regla.

En resum, les innovacions tecnològiques des dels anys 1930 no han servit –ni estaven pensades– per a reduir la jornada laboral i alleugerir la càrrega de treball dels éssers humans, sinó per a augmentar la seva productivitat. L'externalització dels treballs més contaminants durant la dècada de 1970 va ser aprofitada per a establir una nova relació entre capital i treball. La plena ocupació i els llocs fixos de treball van ser substituïts per la precarització de les condicions laborals i la introducció de treballs temporals en funció de les necessitats concretes de les empreses. Les prejubilacions subvencionades van ser una de les mesures essencials per a evitar una major resistència obrera contra aquests canvis i la seva pèrdua de centralitat en les economies del Nord global. D'aquesta manera, els gestors del capital podien imposar una pèrdua sostinguda del poder adquisitiu de les classes treballadores, al mateix temps que augmentaven la seva càrrega de treball, sigui a través d'hores extres, sigui a través d'exigències de formació continua. Va ser la seva manera de multiplicar les taxes de plusvàlua, que havien estat negatives durant els anys alegres marcats pel rebuig al treball, no sols entre la classe obrera, sinó també en molts altres àmbits laborals del món occidental.

La precarització de les condicions de treball de l'antiga classe obrera es va acompanyar de l'obertura de nous camps de negoci i la invenció de la figura del treballador autònom. L'operació consistia a substituir la vella ètica obrera per l'esperit de l'emprenedoria externalitzant determinats treballs i serveis amb la finalitat de reduir els costos de producció i delegar la responsabilitat de la correcta execució de les tasques a la persona externalitzada. L'objectiu declarat era la creació d'una societat oberta, bolcada en la creació de serveis basats en la informàtica. En les

---

196 Alexandre Solana retracta aquest espècimen en el cas de càrrecs de la Generalitat de Catalunya: https://www.vilaweb.cat/noticies/retrat–sottogoverno–govern–catala/

dues primeres dècades de la nova era de la informació, l'eliminació del límit de la jornada laboral de 8 hores va tenir els seus fruits en forma d'un augment de la productivitat social.

No obstant això, el mateix desenvolupament de les Tecnologies d'Informació i Comunicació (TIC) va acabar per devaluar els treballs immaterials en incorporar–los en programes informàtics. A partir de llavors, s'ha convertit en un fet habitual que la gent es vegi obligada a guanyar–se la vida treballant tot el dia davant de la pantalla de l'ordinador, sovint, fent tasques de gestió estúpides guanyant una misèria. Es tracta d'una activitat que no és cap meravella i, segons com, bastant més tòxica que guanyar–se el pa amb la suor del front. D'altra banda, les exigències de creativitat, dedicació i autenticitat que exigeixen molts treballs «immaterials» fan que es desdibuixi la diferència entre vida i treball. Un fet que és especialment cert per a treballs en el tercer sector (educació, salut, medi ambient, economia social, etc.).

La irrupció de la pandèmia de COVID–19 va ser aprofitada pels poders fàctics per a imposar un salt de digitalització, amb l'objectiu d'abaratir els costos de gestió d'una societat cada vegada més complexa. En lloc d'assolir la promesa d'agilitzar els tràmits burocràtics, la digitalització ha augmentat la càrrega de tasques i gestions que abans es podien solucionar amb una trucada telefònica o una visita a l'oficina corresponent. L'anonimat de la burocràcia ha deshumanitzat encara més el tracte de l'administració amb els ciutadans, convertits en usuaris. Al mateix temps, el registre digital de totes les nostres activitats relacionades amb l'administració ha perfeccionat la xarxa de vigilància de l'Estat i de les seves dependències sobre nosaltres.

La creixent digitalització de la vida laboral ens subjecta als ritmes marcats per la màquina, la qual cosa sol causar una situació d'estrès constant. La integració de treball i vida impedeix el descans i fa que tota la vida es converteixi en treball. La frase habitual «No puc amb la meva vida» expressa perfectament aquesta sensació. A això s'afegeix el fet de la pèrdua del poder adquisitiu causat per l'augment brutal del cost de la vida, que des de 2020 ha pujat un 20 % en general, incloent el preu de la cistella de la compra que ha augmentat un 35 % en el mateix període. Aquesta situació és especialment esgotadora per als 2,5 milions de les

treballadores i treballadors[197] de l'Estat espanyol que no cobren més que el salari mínim interprofessional. A ells i elles caldrà afegir el 15 % de la població que treballa en l'economia informal, principalment en l'agricultura, el transport, la restauració, en el sector de cures.[198] A més cal tenir en compte que un 50 % dels i les pensionistes, és a dir, gairebé 5 milions de persones, cobren una pensió inferior al salari mínim interprofessional. I, com a últim, també hi ha mig milió de persones que només cobra la pensió mínima no contributiva[199]. Les pujades acordades pel govern de l'Estat han alleujat una mica la situació d'aquests dos grups de pensionistes.

Totes aquestes dades són un clar reflex de la crisi profunda d'una economia capitalista, la globalització neoliberal de la qual junt amb la digitalització estàn reduint constantment el valor del treball humà. Al mateix temps, depèn de manera important de la despesa estatal per a fer els seus negocis. Segons les dades recopilades per l'investigador Emmanuel Rodríguez, en gairebé totes les grans economies de la Unió Europea més del 50 % del PIB correspon a despeses de l'Estat (15 % més que el 1970)[200]. La despesa no es compon només del pagament de les pensions o dels sous dels funcionaris. Abarca també les obres públiques, el manteniment i l'ampliació de les xarxes telemàtiques, de ports i aeroports, així com els diners públics gastats en la indústria militar, en les subvencions de l'agroindústria i un llarg etcètera d'activitats econòmiques que, sense la intervenció de l'Estat, difícilment s'arribarien a fer. A més, en molts casos, es tracta de projectes d'activació de l'economia que compten amb subvencions de la UE. Des de 2008, aquests negocis capitalistes assistits per les institucions «públiques», han provocat un augment constant de l'endeutament dels Estats de l'OCDE que, en l'actu-

197 https://www.lasexta.com/programas/sexta-noche/175-espanoles-cobra-sueldo-debajo-salario-minimo-interprofesional_2024040766129324099903000 10ff82c.html

198 https://www.noroestenoticias.eu/economia-informal-espana/2899/

199 https://noticiastrabajo.huffingtonpost.es/economia/pensiones/uno-de-cada-dos-pensionistas-en-espana-recibira-una-pension-inferior-a-los-1000-euros-a-pesar-de-la-subida-aprobada/

200 Rodríguez , op.cit., p..43.

alitat, supera àmpliament el 100 % dels seus PIB; a EUA, l'economia més gran del planeta, fins i tot frega el 130 % del seu PIB gegantí.

Es miri des d'on es miri, la continuïtat del sistema capitalista no ofereix molt més futur que un augment de destrucció, violència i misèria per a la immensa majoria de la humanitat. S'ha acabat definitivament l'era de la «naturalesa barata»: la crisi ecològica i climàtica provocada pel capitalisme industrial està prop d'arribar a un punt sense retorn. De manera que qualsevol projecte que persegueix un creixement econòmic d'aquesta economia és directament tòxic. Agreuja la petjada ecològica, augmenta la càrrega de treballs sense cap utilitat social i suposa un altre pas més cap al desastre.

Definitivament, cal baixar d'aquest vaixell cuirassat a la deriva i posar mans a l'obra en crear unes condicions materials que permetin una bona vida per a totes les persones que habiten la Terra. El pròxim bloc intenta dibuixar algunes possibles línies d'intervenció en aquesta direcció.

BLOC 7

A grans mals, grans remeis

El comú contra la propietat privada

Fins ara hem passat de puntetes per la vaca sagrada de la societat capitalista: la propietat privada. Si els mòbils s'han convertit en la nostra segona pell, la propietat privada és el moll del *homo economicus*. La idea –o, més ben dit, l'obsessió– que una propietat no sols ha de ser privada sinó també d'usdefruit exclusiu del propietari, ve de molt lluny i ha determinat la història en moltes parts del món. Sembla que les seves primeres expressions socials daten de cinc mil anys enrere.[201]

L'origen de la família, la propietat privada i l'Estat, publicat el 1884 per Friedrich Engels, és, potser el llibre més conegut sobre aquesta problemàtica. Basant–se, entre altres coses, en els descobriments de l'antropòleg suís Johann Jakob Bachofen, Engels va determinar el desenvolupament de l'agricultura com a clau per al pas del «comunisme primitiu» de les societats matriarcals a les societats patriarcals dominades per la propietat privada i el llinatge d'herència patriarcal. Una evolució, que, al seu torn, portaria a la formació dels estats, els exèrcits, la indústria, etc. El llibre *El amanecer de todo*[202], de David Graeber i David Wengrow, basat en nous descobriments arqueològics, desmenteix el relat determinista de l'evolució de la història elaborada pel marxisme ortodox. Es veu que l'agricultura sedentària i la recol·lecció i caça nòmades es van complementar durant mil·lennis en el marc de unes societats bastant igualitàries. A Turquia, fins i tot, s'han trobat restes de grans ciutats construïdes i habitades de manera intermitent pels pobles de la regió.

Investigadores feministes com Marija Gimbutas situen l'origen del patriarcat en les violacions, raptes i guerres protagonitzats per uns homes que ostentaven el monopoli de l'ús d'armes, a partir del qual es desenvoluparia la propietat privada i l'Estat. A principis dels anys vint del segle passat, el psicoanalista *maleït* Otto Gross, va elaborar una teoria interessant sobre el paradís i les societats matriarcals igualitàries abans de l'ascens del patriarcat i les seves propietats privades.[203]

---

201 Veieu, per exemple, el notable llibre de Fabian Scheidler *El fin de la megamáquina. Historia de una civilización en vía de colapso*, Icaria, 2024.

202 David Graeber i David Wengrow, *El amanecer de todo*, Ariel, 2022.

203 Otto Gross, *Más allá del diván: Sexualidad, autoritarismo, psicoanálisis y matriarcado*, Alicornio, Barcelona 2003; reeditat per: Editorial Irrecuperables,

Almudena Hernando demostra a *La fantasía de la individualidad*[204], que no és l'individualisme masclista que ens constitueix com a éssers humans, sinó la cooperació i les cures transmeses habitualment per la mare, igual que la preocupació pel manteniment del comú. Mentre que la individualitat masculina només se sosté sobre uns privilegis estèrils.

En la mesura en la qual les societats humanes s'estaven estratificant i jerarquitzant, s'intensificava també la disputa entre l'ús comú dels fruits de la terra i el seu usdefruit privatiu per part dels propietaris individuals. De fet, podríem escriure la història de la humanitat a partir de les revoltes de les pràctiques comunitàries contra les privacions imposades pel sistema de dominació[205]. El treball en comú i la convivència comunitària sempre han estat l'elixir de la vida i la força de la plebs, l'explotació i la propietat privada, el terreny de l'exclusivitat de les elits. La revolta espartaquista, les guerres pageses dels segles XV i XVI, la comuna de París de 1871, les insurreccions consellistes després de la Primera Guerra Mundial, la Revolució espanyola de 1936, les revoltes juvenils al voltant del maig de 1968, la rebel·lió zapatista de finals del segle XX, les primaveres àrabs, Rojava i les ZAD dels primers 25 anys del segle XXI, són algunes de les fites de les insurreccions a favor de la justícia social i l'ús i cura comunitaris dels fruits de la Terra i de la vida.

Durant mil·lennis la immensa majoria dels éssers humans vivien en llogarets, pobles o petites ciutats envoltades de prats, camps i boscos. Articulats entorn d'unitats familiars intergeneracionals, els nostres avantpassats es dedicaven a produir utensilis de primera necessitat i aliments per a l'ús propi, mentre que els excedents es venien o s'intercanviaven. Sovint, les feines del camp es complementaven amb la realització de treballs artesanals, no sols per a l'ús domèstic sinó també com a servei a la comunitat. El manteniment i l'ús col·lectiu de terres comunals i infraestructures comunitàries –com a forns de pa, molins

Madrid, 2018.

204 Almudena Hernando, *La fantasía de la individualidad*, Traficantes de sueños, Madrid, 2018.

205 El terme s'ha creat al entorn de la xarxa de suport al confederalisme democràtic. Aquí va l'enllaç a un article al respecte: https://www.lasao.cat/articles/sistema–dominacio

de farina o premses de vi– formaven igualment part de les tasques autoorganitzades.

El conjunt d'aquestes pràctiques van constituir la base de la producció i reproducció de la vida comunitària. Aquesta manera de treballar i viure en comunitat es coneix amb el nom d'economia de subsistència. En els anys cinquanta del segle passat, aquesta tradició encara estava viva a la majoria de les zones rurals del Nord global. Al Sud global, l'economia de subsistència continua estant bastant estesa, però es troba molt amenaçada per les activitats extractivistes de l'agroindústria i mineria global.

Les cooperatives de treball van ser –i són– una altra manera popular de treballar en comú. Concebudes a mitjans segle XIX amb l'objectiu de sostreure's a l'explotació i els abusos dels primers capitalistes, es van convertir ràpidament en l'exemple de com treballar de forma autoorganitzada i democràtica. També van servir com a refugi i recurs de supervivència per a sindicalistes represaliades/ts. Les cooperatives de consum, fundades en la mateixa època, van ser una altra institució central del moviment obrer històric. Tenien la finalitat de proveir a les famílies treballadores amb aliments a preus populars. No va haver-hi cooperativa de consum que no repartís els seus excedents entre les persones més empobrides. Sobre la mateixa època es van desenvolupar també les primeres cooperatives agrícoles i de crèdit. En canvi, les cooperatives d'habitatge estaven molt més esteses als països del nord i centre d'Europa. Concebudes inicialment com a projectes d'autoconstrucció, van rebre un reconeixement oficial en les últimes dècades del segle XIX. A Alemanya i Dinamarca, el percentatge dels habitatges cooperatius se situa actualment entorn del 10 % a les ciutats grans i mitjanes.

Les col·lectivitzacions de les fàbriques i terres agrícoles, en el marc de la Revolució espanyola de 1936, van constituir una fita de la cooperació i producció en comú. El dia desprès de la derrota dels colpistes a Barcelona i la resta de Catalunya, la classe obrera –organitzada molt majoritàriament a la CNT– ja havia col·lectivitzat les grans fàbriques i infraestructures industrials per a fer-se càrrec del bon funcionament de l'economia. D'aquesta manera van posar en pràctica els acords del Congrés de Saragossa celebrat per la CNT i la FAI només dos mesos abans. El seu objectiu: subordinar el funcionament de l'economia a les necessitats de la classe treballadora alliberada dels seus explotadors.

Per a això, van apostar per la creació d'empreses autogestionades pels seus treballadors en el marc d'una economia socialitzada de forma federativa. L'experiència va ser tot un èxit, però no va tenir continuïtat a causa de les maniobres dels estalinistes i altres enemics interns de la revolució social.[206]

Avui dia, una part considerable de les cooperatives funcionen com qualsevol empresa sotmesa a les lleis de mercat, encara que solen mantenir una certa democràcia interna i, sovint, persegueixen fins socials. També hi ha alguns perles que aprofiten la legitimitat social del terme «cooperativa» per a enriquir-se individualment. L'explosió de consumisme, la reducció del primer i segon sector i el triomf del neoliberalisme van ser el caldo de cultiu per a la marginalització de la cooperació i de la producció en comú al Nord global. Al Sud, i molt especialment a Amèrica Llatina, les tradicions comunitàries mil·lenàries s'han mantingut vives, malgrat segles de colonialisme i extractivisme occidental, o, potser, precisament per això.

La rebel·lió zapatista de l'1 de gener de 1994 va marcar l'inici d'un gran cicle de resistència contra la devastació neoliberal. Organitzacions populars com Via Campesina van contribuir al fet que les pràctiques comunitàries suscitessin un interès renovat al Nord global, especialment entre les persones joves. D'altra banda, el moviment antiglobalització que es va donar a conèixer a la fi de 1999 en les mobilitzacions contra la cimera de l'OMC a Seattle, va fer entendre a les esferes de poder que valdria més suavitzar les seves polítiques de liberalització capitalista si no volien arriscar que aquest tipus de mobilitzacions es generalitzés. A conseqüència d'això, el Banc Mundial va comença a mostrar un cert interès en la preservació de determinades estructures comunitàries. Un canvi de rumb reforçat pel fet que els presumptes remeis per a pal·liar la pobresa del «Tercer Món» havien estat pitjor que la malaltia.

206 Hi ha una bibliografia extensa sobre la revolució del 36, aquí només dues recomanacions. El .pdf del primer tom de l'obra monumental de José Peirats *La CNT en la Revolución española*, https://es.scribd.com/document/613568966/Jose-Peirats-La-CNT-en-La-Revolucion-Espanola; i el llibre d'Andrés Ruggeri, *Autogestión y revolución* (Descontrol, 2020), que repassa les experiències més destacades de la història de l'autogestió de les fàbriques.

En el món occidental, el renaixement d'allò comunitari i del treball en comú va ser impulsat pel *crac* bancari de 2008. El seu antecedent de 2001, limitat a l'Argentina, ja havia provocat l'ocupació i autogestió de fàbriques, la creació de cuines populars, assemblees barrials d'autogestió i mobilitzacions permanents de les joventuts de les classes populars a través dels *piqueteros*[207]. Pel que fa a l'Estat espanyol, la desfeta borsària de 2008 va donar lloc a la creació d'organitzacions socials de base com la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH). Tres anys de crisis més tard, el rescat amb diners públics dels bancs culpables de la depredació financera va portar la indignació popular a ocupar les places de les grans ciutats de l'Estat. Al cap d'uns dies la gent va deixar les places i va tornar als seus barris per a crear assemblees de barri i estructures comunitàries autoorganitzades, ocupant cases abandonades, creant ateneus autogestionats i desenvolupant altres iniciatives basades en l'interès comú.

Poc temps després es va donar a conèixer un sector del moviment que va apostar per la via electoral amb l'objectiu d'aprofitar el malestar social per a provocar un gir cap a l'esquerra en els parlaments i, amb això, un nou impuls per a transformar la societat. Lamentablement, els van poder les presses i el pragmatisme. Van apostar per ampliar l'espectre parlamentari amb grans promeses de canvi, en comptes de dedicar les seves energies a contribuir a la consolidació d'un gran front extraparlamentari de base que pressionés des de fora un sistema polític podrit. Els resultats d'aquesta aposta han estat més aviat penosos. Malgrat el seu gran nombre de vots no van aconseguir una majoria parlamentària suficient per a impulsar transformacions reals a favor de les majories socials. De manera que es van veure obligats a centrar la seva acció social a alentir els ritmes d'execució dels desnonaments i a mitigar els fenòmens més extrems de la pobresa i precarietat. En canvi, gairebé totes les reformes legals de major importància van ser tombades per l'aparell judicial, com va ser el cas de les lleis de protecció en matèria d'habitatge. Al final van perdre crèdit electoral i van optar per entrar en els tripijocs parlamentaris habituals. De manera que van

207 El llibre *Hipotesis 891. Más allá de los piquetes* (https://lobosuelto.com/wp-content/uploads/2018/09/hip%C3%B3tesis-891-1.pdf) transmet una idea dels plantejaments radicals d'aquella època que va donar lloc a la consigna «Qué se vayan todos!»

passar de ser una gran promesa de canvi a un mal menor. I en aquest terreny tenien totes les de perdre enfront dels representants dels partits tradicionals, molt més avesats en aquest tipus de «batalla». El govern de Pedro Sánchez ha pres nota del fracàs dels Comuns impulsant un gir a l'esquerra.

Un dels assoliments de més envergadura dels «Comuns» i formacions semblants va ser el foment de l'anomenada economia social i solidària (ESS) gràcies als suports financers i estructurals aprovats conjuntament amb la resta de l'esquerra parlamentària. No obstant això, cal no oblidar que el foment d'estructures socials privades és una part integrant de la ideologia neoliberal. Serveix per a externalitzar els «danys col·laterals» d'una economia de mercat alliberada de les restriccions socials de l'antic Estat de benestar. Poder obrir i tancar l'aixeta de les subvencions a una economia que sol tenir molta càrrega de treball voluntari funciona, a més, com una mesura disciplinària i com una forma de creació de xarxes clientelars. D'altra banda, l'ESS ha promogut molts projectes de autoempoderament de persones marginalitzades, com, per exemple, és el cas de l'associació Cooperasec[208].

A Catalunya, la ESS representa actualment prop d'un 6 % dels llocs de treball, més del 8 % del PIB i el 3 % de les empreses catalanes.[209] Veient la crisi sistèmica del capitalisme, no és d'estranyar que instàncies del poder global, com l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmics (OECD) –també coneguda com el «club dels països rics», estiguin mostrant cert interès en el desenvolupament de l'economia social i solidària. Tal com es pot veure en un text de la seva web[210], el que més els importa són les capacitats creatives dels seus integrants, les seves facilitats emprenedores, el seu potencial de prevenir conflictes socials i d'integrar les comunitats i col·lectius més rebels. Les nombroses subvencions de la UE a favor del sector apunten en la mateixa direcció.

208 https://cooperasec.org/

209 https://www.economiasolidaria.org/noticias/un-nuevo-impulso-a-la-ess-en-catalunya/

210 https://www.oecd.org/es/publications/liberando-el-potencial-de-la-economia-social-y-solidaria-para-las-personas-los-territorios-y-las-empresas-de-america-latina-y-el-caribe_a8c53fcc-es.html

Finalment, cal ressaltar que el retrocés de l'esquerra parlamentària s'ha traduït en la reducció dels recursos destinats a l'ESS.

Produir el comú[211]

Independentment dels interessos reals de les esferes de poder, enfront de la multicrisi del món capitalista, l'única opció de futur per al conjunt de la humanitat és una aposta decidida per la cooperació i el comú. Aquesta conclusió ve determinada també pel fet que el capitalisme postindustrial ha posat la reproducció social al punt de mira. L'habitatge, la sanitat, l'alimentació, les cures, l'educació, el coneixement i també la creació cultural i artística han passat a formar part dels àmbits principals de la revaloració del capital.[212] Des de fa dècades les economistes feministes estan assenyalant l'esfera de la reproducció social com la part submergida de la revaloració del capital, a causa dels nombrosos treballs gratuïts fets per les dones. Igual que el consumisme no tindria l'envergadura que té si es comptabilitzés la seva petjada ecològica, el capitalisme industrial no hauria tret ni la meitat dels seus rèdits sense el treball gratuït i invisibilitzat de les dones, siguin mestresses de casa o no. Fins a un cert punt, es pot comparar el salt de la mercantilització d'àmbits centrals de la reproducció social com l'habitatge, l'alimentació i la sanitat, amb els tancaments entorn de les terres comunals que van ser elements claus de l'acumulació (originària) que va donar lloc al naixement del capitalisme industrial.

En un text del llibre que dona títol a aquest apartat, Massimo D'Angelis situa el camp de batalla actual de la producció del comú –i de l'autonomia del capital– en els elements centrals de la reproducció social ja esmentats a dalt. En aquest sentit afirma: «Les formes del comú són aquestes condicions materials ocultes, latents, en les quals es pot configurar una societat sense classes. De fet, aquestes formes del comú

211 Una part del que segueix en aquest apartat es deu a les reflexions contingudes en aquesta revista extraordinària: https://kutxikotxokotxikitxutik.wordpress.com/wp–content/uploads/2016/12/el–apantle–revista–de–estudios–comunitarios–11.pdf. En la nota subsegüent se cita la seva traducció al valencià per part de Caliu Espai Editorial.

212 Tal com hem vist, aquest fet no és obstacle per a promoure també la indústria militar.

latents en la societat, canalitzen tot el suport i els recursos a través dels quals reproduïm les nostres vides i coneixements.»[213]

En la seva aportació al mateix llibre, Silvia Federici i George Caffentzis aposten per la creació de propietats comunes anticapitalistes que es caracteritzarien per tenir «per objectiu la transformació de les nostres relacions socials i la creació d'una alternativa al capitalisme.»[214] Per a aconseguir aquest objectiu, estableixen diferents criteris. Potser els més importants són: a) la constatació que els «béns comuns» no venen donats sinó que es creen a través de la cooperació en la producció i reproducció de les nostres vides; b) que no pot haver–hi una producció del comú sense una comunitat que el produeix i c) que la gestió del comú s'ha de regir per la igualtat de l'accés als mitjans de (re)producció i la presa igualitària de les decisions.

En la pràctica, aquests criteris requereixen la creació d'infraestructures autoorganitzades que permetin formes de vida comunitàries basades en la cooperació i el suport mutu. Aquestes infraestructures comunitàries han de ser reproduïbles, per a poder servir d'exemple en la mesura en què vagin fallant les infraestructures del sistema. Per aquesta raó han de tenir una composició heterogènia. Aquest fet exigeix una cura especial en relació amb els conflictes que es produeixen indefectiblement en uns grups humans ensinistrats des de fa segles en conductes individualistes, autoritàries, masclistes i racistes. Aquesta necessitat requereix també que l'atenció prestada als «com» no ens faci perdre de vista els «què» de la nostra lluita. En tot cas, la resolució dels conflictes passa per converses coordinades i ha de desembocar en acords compartits. La guia «Educar para y en el conflicto»[215], de Paco Cascón ha demostrat la seva utilitat en intents de solució de conflictes comunitaris.

Les comunitats, col·lectius i entitats dedicades a la producció del comú en comunitat ens trobem en un procés permanent d'invenció, improvisació i revisió, cuidant l'horitzontalitat i procurant una composició social àmplia, multicultural i intergeneracional dels col·lectius. Els

213 *Produir el comú. Entramats comunitaris i lluites per la vida,* vv.aa., p.140, Caliu Espai Editorial, Benimaclet, 2020.

214 Ídem, p.82.

215 https://pacoc.pangea.org/documentos/educarenyparaelconflicto.pdf

intents de recuperar pràctiques comunitàries del passat i adaptar–les a les condicions actuals formen part d'aquesta dinàmica. El mateix val per als esforços de construir comuns nous. Convertir–se en una alternativa real, més enllà dels cercles iniciats, és una altra de les preocupacions centrals. Per a augmentar la seva incidència, els projectes comunitaris han d'organitzar–se en xarxa amb altres infraestructures semblants, amb l'objectiu d'establir relacions de complementarietat, tant per a intercanviar experiències i recursos, com per a produir el comú a escales més grans. Seria interessant conèixer més de prop el funcionament i impacte de la iniciativa Herri–Kooperatibak[216]. Aquesta espècie d'incubadora de projectes de transformació social d'Euskadi, ofereix un conjunt d'eines i recursos per a la gent que es vol ficar en aquesta aventura. Pel que sabem no hi ha res semblant a Catalunya o en la resta de l'Estat espanyol.

Un altre criteri central de l'economia comunitària és que tot el produït en comú només té valor d'ús, tret que la comunitat decideixi acceptar una feina que li permeti guanyar diners per a un objectiu comú. La nostra economia és col·lectiva: es funda en la lògica del do i en la creació d'excedents a repartir. La cooperació basada en la interdependència redueix les instàncies mediatitzades pels diners, ja que autogestiona tot el procés de producció, distribució i consum final.

La perspectiva de subsistència[217]

D'aquesta manera es va titular un llibre publicat el 1999 per Maria Mies i Veronika Bennholdt–Thomsen,[218] dos de les primeres ecofeministes i companyes d'activistes com Vandana Shiva. El llibre va causar bastant impacte en el moviment d'antiglobalització, en difondre més enllà dels cercles feministes la necessitat de posar la reproducció social

216 https://olatukoop.eus/wp–content/uploads/2024/05/Herri–kooperatibak–CAS_weberako.pdf

217 El terme al·ludeix a la continuïtat de les coses, la seva permanència, i aplicat a l'ésser humà, als mitjans necessaris per a assegurar continuar vivint.

218 No hi ha traducció al castellà, aquí va un enllaç al .pdf en anglès https://es.scribd.com/document/463863895/Maria–Mies–The–Subsistence–Perspective–pdf

en el centre de les activitats econòmiques, no sols per a acabar amb la invisibilitat del treball de les dones, sinó també per a crear una vida molt més sostenible, justa i bona que l'orgia consumista impulsada per la globalització capitalista. Més recentment, Aurélien Berlan va actualitzar algunes de les seves idees per a desenvolupar una teoria de la llibertat que desmunta la falsedat profunda de la versió capitalista–patriarcal–individualista d'aquest concepte. Aurélien li oposa una llibertat i autonomia basada en el reconeixement de la interdependència i de la necessitat de l'organització col·lectiva dels recursos per a la subsistència.[219] A continuació van alguns elements claus d'una economia de subsistència contemporània, tal com la van elaborar les dues autores en el llibre esmentat.[220]

Principis bàsics d'una economia diferent:

- Una nova economia no pot partir de la premissa que l'egoisme i l'interès individual són l'única força motriu de l'activitat econòmica. Les societats humanes (i animals) depenen en molta major mesura de la cura i el suport mutu, de l'amor, la humanitat i l'alegria de viure sense fins específics. Es tracta de maneres d'estar en el món que el patriarcat capitalista va assignar a les dones i, per tant, les va «devaluar».

- D'això es dedueix que la competència de tots contra tots, conseqüència directa de l'axioma de l'egoisme, ja no s'accepta com a motor de l'activitat econòmica; aquest axioma serà substituït per la cooperació i la reciprocitat.

- Les ciències econòmiques s'han de tornar a concebre com una cosa integral, en el sentit de l'«economia moral», i no com una disciplina independent. Això significa que l'ètica s'ha de convertir en part integrant de l'activitat econòmica: no es podrà delegar en experts individuals ni en una disciplina separada.

219 Aurélien Berlan, *Autonomía y subsistencia*, Virus, 2024.

220 La traducció del text complet d'aquests principis, es pot consultar en: https://elcapitalolavida.net/

- L'objectiu de tota economia és la satisfacció directa de les necessitats humanes, i aquestes no són infinites. L'objectiu no és satisfer una demanda creada artificialment, sinó preservar la vida, la subsistència.

- En una nova economia, els àmbits, valors, formes de treball i persones que fins ara han estat «ocults» deixaran de ser marginats i passaran a ocupar un lloc central. Això s'aplica en particular a la subsistència de la naturalesa i les persones. Tots els altres àmbits i activitats han d'estar al servei d'aquest objectiu.

- Aquesta premissa només podrà garantir–se si es reconeix que el nostre planeta està limitat per l'espai i el temps. Per això, valors com la felicitat, la llibertat, la igualtat, etc. han de desenvolupar–se dins d'aquests límits. No pot haver–hi un creixement il·limitat dels diners i els béns.

Aquests principis bàsics tracen les regles d'una economia alternativa basada en una forma de vida comunitària i centrada en la producció dels elements necessaris per al benestar de l'espècie en conjunt. Ens semblen un bon marc de referència per a plantejar–nos maneres de produir el comú més enllà i contra les lògiques capitalistes. La seva posada en pràctica implicaria un decreixement radical de l'economia i la conversió de moles urbanes com Barcelona en un gran mosaic de petites unitats independents.

Rehabitem les ruralitats[221]

Salvar l'agricultura camperola no és una opció sinó la condició imprescindible per a poder plantejar –des d'una perspectiva local i regional– alternatives reals a la devastació ecològica i climàtica. Com que la política és el principal aliat de l'agroindústria, no queda cap altra eina que les mobilitzacions socials per a aconseguir–lo. Aquestes mobilitzacions

221 Així va ser el títol d'unes jornades organitzades per unes persones estimades el setembre de 2021 a Les Llosses, Ripollès. En aquest enllaç trobeu més informacions i documents sobre aquest tema: https://rehabitemles-ruralitats.org/es/index.html%3Fp=1450.HTML

haurien de tenir un objectiu doble: per una part, haurien de protegir l'agricultura camperola i, per l'altra, promoure la creació de noves instal·lacions agrícoles i ramaderes. Rehabitar les zones rurals despoblades, fomentant la implantació de nous projectes agroecològics i recuperant terres en desús, serien passos centrals en aquesta direcció.

Les formes de recuperació de les terres van des de l'ocupació o masoveria de masies o pobles abandonats fins a la cessió d'ús de terrenys propietat de terratinents, de fons d'inversió o de l'església. L'èxit de mobilitzacions d'aquestes característiques depèn del suport de veïns, de grups ecologistes i/o col·lectius de defensa de la terra i de projectes comunitaris ja instal·lats als voltants.

Des de la pandèmia s'ha intensificat la tendència d'abandonar les grans ciutats. Bastantes famílies acomodades han fet aquest pas. Per regla general, es muden a urbanitzacions o cases unifamiliars creades per a l'ocasió. Els seus hàbits solen exportar les formes de vida urbanes a les zones rurals i periurbanes, a més de provocar la transformació de terres agrícoles en finques urbanes i l'increment generalitzat dels preus immobiliaris.

La metròpoli externalitza també altres nocivitats a les seves perifèries pròximes i llunyanes, com són les deixalles (incineradores, abocadors, plantes de biogàs ...), les infraestructures energètiques (energies renovables, MAT, centres de dades...) i les necessitats logístiques (polígons industrials, ampliació de carreteres, autovies, aeroports i ports). Aquestes instal·lacions eliminen les terres agrícoles necessàries per a alimentar la població i possibilitar la sobirania alimentària del país. Com diuen les companyes del Delta del Llobregat, no es pot perdre Ni un Pam de Terra[222] per aquesta mena d'instal·lacions. Tot el contrari, Barcelona hauria de decréixer radicalment, tant en el sentit territorial com pel que fa a la seva petjada ecològica interna.

Però no totes les persones que deixen Barcelona formem part de les classes acomodades. Hi ha molta gent que es veu forçada per la carestia de l'habitatge i dels productes bàsics en general. Altres marxem pel cansament de viure en una ciutat hipercomercialitzada abocada al turisme i els negocis d'elit. Tant les unes com les altres solen estar obertes a altres maneres de viure. A les zones rurals i periurbanes, encara hi

222 https://niunpamdeterra.cat/

podem trobar veïnes que venen productes de l'hort o pagesos que viuen de l'agricultura camperola i ofereixen els seus excedents a bon preu. Normalment és fàcil de crear vincles de cooperació i suport mutu amb les persones que encara s'alimenten de la terra.

L'ideal seria dotar aquestes relacions d'un marc formal seguint l'exemple de «l'agricultura sostinguda per la comunitat»[223]. Aquest model permet als consumidors participar en la selecció dels productes a conrear, però preveu també que comparteixin els riscos econòmics de la producció agrícola amb la productora o el productor. A més han d'ajudar puntualment en els treballs del camp. Fomentar aquesta mena d'iniciatives pot semblar poca cosa, però són petits passos en el camí de sostreure la nostra alimentació de les urpes dels supermercats i de les seves distribuïdores. El nostre paladar també ens ho agrairà. D'altra banda, l'arribada de gent més o menys jove amb simpaties cap a unes formes de vida més comunitàries i en harmonia amb la naturalesa sol donar nova vida a les petites ciutats i pobles envellits.

Les capitals de comarca i els seus voltants es podrien convertir en centres de defensa de l'economia local i agricultura camperola. Per exemple, creant noves aliances entre productors i consumidors, actuant com a pont per a la distribució directa dels productes locals cap a les grans ciutats o a les xarxes comunitàries o recuperant un antic taller o forn. Aquestes petites ciutats també es poden convertir en laboratoris de la defensa de la reproducció social i de formes de vida comunitàries. Una bona mostra d'això és la Comunalitat de Valls[224] que recolza, de diferents maneres, una vintena de projectes de l'ESS en aquest municipi de 25.000 habitants. Per exemple, finança el local de l'espai comunitari Re–Utils. Es tracta d'un projecte d'intercanvi, reparació i reutilització de coses que ha aconseguit eliminar els diners en els intercanvis de les

---

223 Aquest article de 2016 ofereix una descripció exhaustiva d'aquest tipus d'agricultura en l'Estat espanyol: https://www.researchgate.net/publication/304998478_agricultura_sostenida_por_la_comunidad_en_el_estado_espanol

224 Les anomenades Comunalitats urbanes són un projecte d'Economia social de la Generalitat de Catalunya que, entre 2022 i 2024, va finançar amb 350.000 € cada seu seleccionada. Més informació en: htps://www.lacomunalitatdevalls.cat/

seves més de 700 sòcies, a través d'un enginyós sistema de punts.[225] Re–Utils és només una mostra de les capacitats creatives que poden desplegar les iniciatives populars si tenen un mínim de suport. Lamentablement, la iniciativa de les «Comunalitats» és l'excepció i no pas la regla.

Una demostració clara d'aquesta regla és la relació del departament d'Agricultura i de les seves dependències amb l'agricultura camperola. Fa anys que no prenen cap mesura contra els marges de beneficis desproporcionats de les grans distribuïdores i els seus supermercats. Al mateix temps, donen totes les facilitats a l'agroindústria i la ramaderia industrial, obviant en tot moment els greus problemes ambientals que estan causant aquestes activitats industrials. Pel que fa a l'agricultura camperola i l'agroecològica no han adoptat cap mesura estructural que alleugi les càrregues burocràtiques, garanteixi un preu just per als seus productes i fomenti pràctiques de cultius regeneratius per a mitigar les conseqüències de la crisi ecològica i les males pràctiques de l'agroindústria. El dramatisme de la situació s'agreuja per l'acaparament de les terres de cultiu per part de fons d'inversió estrangers i rics autòctons.

Si no ens plantem ara, d'aquí a pocs anys la nostra alimentació estarà completament subordinada als vaivens de l'agroindústria globalitzada. Urgeix desenvolupar estratègies de pressió per a aconseguir que les administracions públiques deixin de subvencionar l'agroindústria i adoptin mesures que garanteixin la supervivència de l'agricultura camperola. Facilitar inputs agrícoles a preus accessibles per als petits agricultors o posar a la seva disposició canals de distribució i venda pública que garanteixin un preu just per als seus productes, son mesures a l'abast de qualsevol administració pública. A més a més, són mesures que repercuteixen directament en el benestar de la població. El mateix val per al foment de mercats setmanals, convenis de col·laboració de distribució de productes agroecològics als menjadors escolars i altres iniciatives que impulsin la producció agroecològica a preus populars.

En aquest sentit, cal crear dinàmiques de lluita que visibilitzin aquesta problemàtica, que tirin ponts a les noves organitzacions camperoles com Revolta Pagesa. Cal pressionar de forma conjunta i contundent a les

225 Més informació sobre el funcionament d'aquest interessant sistema de troc en: https://elcapitalolavida.net/

administracions públiques perquè impulsin d'una vegada els canvis estructurals necessaris per a salvar l'agricultura camperola. Possiblement s'haurà d'establir una mena de renda garantida per a una agricultura pagesa que fomenti les pràctiques agrícoles d'acord amb les necessitats de la naturalesa. A igual que l'habitatge i la sanitat, l'alimentació no pot ser regulada per un mercat dominat per l'oligarquia agroindustrial ni ser governada pel principi de la maximització dels beneficis. Per l'altra banda és interessant saber que s'està consolidant el projecte de la Fundació Emprius.[226] Es tracta d'eina col·lectiva creada per diferents projectes comunitaris rurals que aposten per recuperar finques, terres i altres infraestructures rurals amb la finalitat de convertir–les en uns nuclis de creació de comuns del segle XXI.

Les lluites per unes vides en comú a la metròpoli

Produir el comú en megaciutats terciaritzades com Barcelona es presenta com una tasca en extrem complicada. La gent viu aïllada, les relacions virtuals adquireixen cada dia més pes i els antics teixits veïnals sovint construïts entorn de llocs d'ús comunitari han caigut en desús. Així i tot, es poden reinventar en moments de crisis. Ja hem vist ressorgir l'ocell fènix de la solidaritat entre iguals amb l'ocasió del *chapapote* de Galícia, durant la pandèmia, amb la DANA i en moltes altres situacions d'emergència. L'esperit de suport mutu es manté viu mentre segueixi viu el conflicte, tal com ho estan demostrant els Comitès locals d'Emergència i Reconstrucció de València setze mesos després de la catàstrofe. No hi ha dubte que els esdeveniments de València són el preludi de cataclismes pitjors i que les classes populars en serem les seves afectades principals. Les inundacions a València també han demostrat que, per més pobre que sigui un barri, si compta amb xarxes de suport mutu tindrà més recursos i capacitats de resistència que qualsevol altre barri que no disposi d'aquesta mena de xarxes.[227]

226 Més informació en: https://emprius.cat/

227 Aquest va ser el cas de Parque Alcosa: https://www.elsaltodiario.com/valenciano/parque–alcosa–dana–vecinas–llegan–donde–no–lo–hace–estado

Als Països Catalans –i també en altres zones de l'Estat– hi ha una llarga tradició d'ateneus, centres socials autogestionats i casals de barri. Aquests espais comunitaris, a banda de jugar un paper central en la defensa dels barris, han de servir com exemple per a crear més llocs d'aquestes característiques. No tan sols com a espais des d'on s'impulsen les xarxes de suport mutu sinó també com a incubadores de la producció de vides en comú. La resistència i la (re)creació de formes de vida comunitàries estan intrínsecament lligades entre elles. Són el node central d'una xarxa de comunitats que produeixen el comú «a través de la cooperació en la producció i reproducció de les nostres vides», tal com afirmen Silvia Federici i George Caffentzis.

També són llocs indicats per a experimentar amb la creació de cercles de col·lectivització de diferents graus d'intensitat. Aquests cercles poden anar des de l'ús comú d'eines i útils, a la propietat compartida de màquines com a cotxes, fins a assajar maneres de viure en comú i de col·lectivitzar els nostres ingressos. És important que aquests cercles tinguin un marc formal amb unes regles ben definides per a evitar conflictes innecessaris. Per l'altra banda cal evitar la temptació de reduir el nostre horitzó polític als intents de crear una comunitat perfecta en un món en descomposició. És imprescindible que les nostres formes de vida comunitària siguin reproduïbles per al màxim de persones possibles.

Poder gaudir d'una alimentació sana i econòmica és un altre ingredient central d'una bona vida per a la gent que viu a la ciutat. No és tan impossible com pugui semblar, posat que els aliments que es compren en els supermercats han apujat tant que ara són més cars que els productes agroecològics adquirits en xarxes de distribució directa. Donat que encara no ha arribat el moment de convertir la Zona Franca, el Fòrum, l'Aeroport, etc. en horts i pastures, sí que podríem aprofitar la proximitat del Delta de Llobregat i del Maresme per a establir relacions directes amb els hortolans i les hortelanes. Els grups de consum, presents des de fa anys en moltes ciutats de la Península, van ser els pioners d'aquestes relacions. En els últims temps també s'ha estès la venda setmanal de cistelles ecològiques en botigues «bio». En aquesta modalitat no sol haver-hi participació directa dels consumidors en la gestió dels productes. Tal com hem comentat a dalt, prioritzem el model de l'agricultura sostinguda per la comunitat. Per exemple: la gent

organitzada a Eixacorlant[228] es dedica a la recuperació de plantes medicinals i agrícoles. Segons la seva web ja han recuperat 1.425 plantes oblidades que s'estan cultivant de nou a 200 horts. Al febrer de 2026, el mateix entorn ha fet un pas endavant en promoure un projecte que preveu crear una xarxa de distribució per a vincular uns 1.000 productors locals amb unes 400 botigues del país. Per a aconseguir aquest objectiu han engegat una campanya de finançament mitjançant títols participatius.[229]

Una altra tasca important de les xarxes comunitàries –siguin aquestes informals o formals– és la creació de mecanismes de coordinació i distribució directa de subministraments i de productes de temporada. Ja s'ha fet una bona feina en aquest sentit en crear una eina informàtica que permet coordinar les diferents rutes de distribució directa. També està funcionant bastant bé la distribució directa de taronges i mandarines de cooperatives de València o d'oli d'olives d'Andalusia i Extremadura. Així i tot, encara queda molt recorregut per a afeblir la distribució comercial que està en mans de les grans cadenes de supermercats com Mercadona. A l'igual que passa amb els mercats de pagesos setmanals es imprescindible la creació d'infraestructures de subministrament directa de productes agroecològics. Li costaria molt poca cosa als ajuntaments d'habilitar alguns dels nombrosos locals buits per a instal·lar-hi economats, obradors comunitaris, espais comunitaris de reparació d'electrodomèstics. Cal desertar dels supermercats, comprar l'imprescindible en botigues petites i tornar a assumir la nostra responsabilitat sobre allò que ens alimenta.

Lluitar per una reproducció social digna

L'habitatge és un altre àmbit central de la reproducció de la vida que ha caigut a les urpes del capitalisme financer. Es tracta d'una batalla que es lliura amb una virulència especial en ciutats gentrificades com a Barcelona. En l'altre costat de les trinxeres se situen els grups d'habitatge barrials, la PAH i el Sindicat de Llogateres. El 2025 s'han unit en la

228 https://eixarcolant.cat/

229 Més informació en: https://somsingulars.cat

Confederació Sindical d'Habitatge de Catalunya (COSHAC)[230] **per a coordinar i enfortir les seves lluites.** En els últims deu anys aquestes agrupacions populars han aturat una gran quantitat de desnonaments i han aconseguit que la qüestió de l'habitatge s'estigui percebent com el problema principal de Barcelona. No obstant això, des de mitjan 2025, l'ajuntament de la ciutat i la Generalitat de Catalunya estan impulsant una estratègia de mà dura contra els grups d'habitatge en mobilitzar, ja en el primer «llançament», importants contingents policials per a deixar al carrer la gent afectada sense cap classe de miraments. Amb el cinisme habitual dels «socialistes», els governants prefereixen llençar els pobres de les seves cases abans de deixar escapar rèdits econòmics i electorals. El febrer de 2026, PP, Vox i Junts van tombar la moratòria de desnonaments. Segons el Sindicat de Llogateres, aquest fet accelerarà el desnonament de 60.000 famílies i posarà en risc de desnonament les persones afectades pel fet que, només a Catalunya, finalitzaran uns 115.000 contractes de lloguer el 2026.

Per a contrarestar aquesta ofensiva repressiva contra una necessitat tan bàsica com l'habitatge, urgeix pensar maneres complementàries a la pràctica de parar els desnonaments a la porta. Si el poder no respecta les llogateres cal prendre mesures autoorganitzades per ampliar la disponibilitat d'habitatges, per exemple, convertint edificis d'oficines buits en cooperatives d'habitatge per a solucionar els nombrosos casos d'emergència habitacional. Unes intervencions d'aquestes característiques, també podrien ser una bona manera per a unir la problemàtica climàtica i ecològica amb la lluita per l'habitatge. Aquesta unió, a més, podria donar lloc a lluites pels usos comunitaris de solars municipals, terrenys embargats, finques propietat de l'església, així com per l'extensió d'horts urbans i zones verdes.

Una ciutat d'1,7 milions d'habitants l'economia de la qual és determinada pels serveis i el turisme depèn en gran manera dels fluxos internacionals de capital. Una part important de la població «activa» de Barcelona ja no produeix res amb les mans, sinó mana, gestiona, representa o serveix: en els despatxos de direcció, en les oficines de les empreses i de les administracions públiques, en botigues de luxe, restaurants, hotels i congressos, *call centers*, laboratoris de biotecnologia...

230 Més informació en: https://www.coshac.cat/

Mentre que altres es guanyen la vida com a vigilants de seguretat o policies o repartidors de menjars…La majoria d'aquestes feines no tenen cap utilitat social i són nocives en termes ecològics, climàtics i socials. Sovint són feines dures que enriqueixen per un sou miserable els accionistes de grans cadenes de franquícies, transnacionals i fons d'inversió.

La major part de les tasques imprescindibles per a sostenir la vida dels habitants de la ciutat són treballs poc valorats socialment i pitjor pagats. Són els treballs de merda en la terminologia de David Graeber. Entre ells figuren els serveis de neteja de tota mena, les cures de les persones grans o malaltes, el transport de persones, aliments, medicaments i altres productes de primera necessitat... Ja sabem que en la majoria dels casos són les persones migrades que s'encarreguen d'aquests treballs.

Les feines en els àmbits d'educació i de la sanitat públiques tenen una mica més de reconeixement. No obstant això, la seva situació laboral s'ha anat degradant progressivament des de la imposició de les retallades a partir de 2009. Tots dos sectors estan sofrint les conseqüències de les privatitzacions parcials, al que s'afegeix la digitalització dels serveis públics des del Covid. Si no hi ha canvis radicals, aquestes tendències aniran en augment en la mesura que empitjorin la crisi estructural del capitalisme i les conseqüències de les crisis climàtica i ecològica.

Tradicionalment, els treballs situats en l'àmbit de la reproducció social solen tenir una afiliació sindical baixa. Però, en els últims anys hi ha hagut diverses mobilitzacions autoorganitzades de les treballadores. Entre les més importants recordem les vagues de les netejadores d'hotels organitzades en les Kellys, la vaga de les infermeres de Catalunya i les vagues i bloquejos per part dels i les taxistes contra les plataformes Uber, Cabify i Bolt. També hi ha hagut conflictes laborals en empreses concretes –pràcticament totes situades en l'àmbit de la reproducció de la vida– que es van guanyar gràcies a la implicació dels sindicats llibertaris de la CNT i CGT, així com d'altres sindicats alternatius. A conseqüència d'aquestes vagues victorioses[231], la CGT ha experimentat un increment important de la seva afiliació. En l'actualitat, compta amb més de 25.000 afiliades a Catalunya, a escala estatal aquesta xifra puja

231 https://cgtcatalunya.cat/2024-lluites-victories-cgt-catalunya/

a més de 100.000 persones. Segons les seves pròpies afirmacions, s'ha convertit en el sindicat anarcosindicalista més gran del món.

Apostes revolucionàries en defensa de la vida

La socialització i politització de la reproducció de la vida té una importància central en un moment històric caracteritzat per l'empitjorament progressiu de les condicions de vida de les classes populars i d'una crisi climàtica i ecològica sense precedents. A continuació van algunes reflexions que volen ser útils en els debats sobre les maneres d'enfrontar la greu situació actual. Aquestes reflexions es basen en tres premisses:

a) S'ha d'enterrar d'una vegada per totes la ideologia del creixement perpetu de l'economia. Qualsevol creixement en el marc d'aquesta lògica econòmica és un pas més cap al desastre climàtic, ecològic i civilitzatori. No ens calen més cotxes, avions, fàbriques ni gadgets d'última generació. En comptes de produir més, cal conservar i cuidar els elements existents que tinguin una utilitat social. A partir d'aquí, cal crear formes de reproducció de la vida en comú i en harmonia amb les necessitats de la natura.

b) Els últims anys han demostrat definitivament que el sistema capitalista no es pot reformar, sinó que s'ha de substituir per una organització social diferent. Necessitem altres formes de treballar, consumir i relacionar-nos. Formes alternatives que se s'han de crear en el present perquè puguin servir d'exemple a mesura que s'intensifiqui la crisi del sistema. Aquest fet implica que hem de crear infraestructures autogestionades que funcionin i que siguin reproduïbles.

c) Cal crear un contrapoder popular que tingui prou legitimitat per a bloquejar les actuacions més tòxiques dels poders polítics i econòmics. Aquesta legitimitat ja l'hem aconseguit en vàries ocasions durant els últims anys. Per exemple, en les grans mobilitzacions feministes contra la violència masclista, en les lluites per l'habitatge o al voltant de les accions del Tsunami Democràtic. Cal seguir

per aquest camí, i anar cada vegada més enllà en el nostre procés de deserció del règim capitalista.

Ens imaginem que aquestes premisses podrien donar lloc a la creació de noves formes d'autoorganització territorial, a una mena d'assemblees populars en defensa de la vida. Espais transversals de trobada, suport mutu i coordinació, oberts a totes les persones i col·lectius afectats per la crisi climàtica i ecològica i per la precarització i carestia dels serveis i productes de primera necessitat.

Llocs de confluència entre projectes comunitaris, grups i sindicats d'habitatge, lluites feministes, organitzacions de persones racialitzades, agrupacions ecologistes, sindicats de base dels sectors de la reproducció social, col·lectius de defensa de la terra i col·lectius de persones afectades per dolències físiques i psíquiques. Segurament els conflictes més importants girarien entorn a l'habitatge, l'alimentació, la sanitat, les cures, la defensa de les persones racialitzades i a qüestions ecològiques.

Abans de constituir formalment aquestes assemblees, seria útil crear grups motors que identifiquin els principals actors i problemàtiques de l'àmbit territorial de cada assemblea. També estaria bé fer petites radiografies dels principals conflictes comuns dels sectors centrals de la reproducció social. Anar posant en comú aquestes radiografies en actes públics seria una bona manera de crear noves complicitats per convertir-les en plans d'acció.

S'entén que en tot aquest procès s'actuarà amb cura, cuidant les maneres de fer, parlant amb el màxim de gent implicada i practicant sempre amb l'exemple. Només així podríem articular una ètica de la defensa de la vida. Així i tot, tampoc és qüestió d'eternitzar aquest procés. El temps pressiona i no és tan greu equivocar-se si disposem de mecanismes para rectificar decisions errònies i ens animen les ganes d'aprendre de l'experiència. El més important és plantejar lluites concretes que es puguin guanyar, sigui una escola bressol autoorganitzada, un economat comunitari, la cessió d'un terreny agrícola, un espai de reparació i reutilització d'electrodomèstics, una finca cooperativitzada...

Una confluència de lluites entorn de la reproducció social digna de la vida podria crear un contrapès a la gestió capitalista de la catàstrofe en curs. Segurament caldrà elaborar un programa de mínims o unes demandes estratègiques que plantegin unes exigències consensuades.

Igual d'important que l'articulació d'unes demandes és la capacitat de manifestar les nostres idees en la millor tradició de la desobediència civil radical. Imaginem-nos l'impacte econòmic, polític i social que podrien tenir vagues generals actives i acompanyades de bloqueigs, convocades pel sector de transport i per la confluència de lluites en defensa de reproducció digna de la vida!

Autodefensa per a impulsar processos de transformació social

Encara estem lluny de una dinàmica de lluita d'aquestes característiques. Però la mateixa acceleració de la multicrisi contribueix a apropar-nos-hi. Amb la intensificació de la crisi augmentarà també l'exclusió i precarització de les classes populars i de la gent jove d'entorns familiars sense molts recursos econòmics. Aquest fet afecta especialment els fills i filles de famílies d'immigrants en les barriades depauperades de les grans ciutats. Al mateix temps augmentarà la població excedent en totes les franges d'edat a causa de la incidència de la industria digital. Davant aquesta precarietat vital creixent d'una part important de la població s'eleven uns centres urbans –sobretot de la metròpoli– que fan gala de la seva opulència i dels seus passatges de botigues de luxe.

Ens trobem en un escenari que, necessàriament, provocarà conflictes i manifestacions de protesta. A França hi ha una llarga tradició de disturbis desencadenats per la violència policial. Aquesta pràctica policial s'està instal·lant també a Catalunya. L'assassinat de Brian Rios, un jove colombià mort als calabossos dels Mossos d'Esquadra de Rubí, n'és un exemple. Però en Brian no és, ni de lluny, l'única víctima de la violència policial.[232] En el marc de les protestes contra el genocidi en Palestina hem viscut episodis de cacera policial contra joves manifestants racialitzats, molts i moltes de les quals devien participar per primera vegada en una manifestació. En alguns casos, la violència dels Mossos va ser aplaudida pels transeünts.

232 https://www.elsaltodiario.com/cataluna/65percent-casos-violencia-institucional-se-archivan / https://sosracisme.org/

En resum, el terreny està adobat perquè es produeixin disturbis –de major o menor intensitat–, protagonitzats majoritàriament per la joventut excedent del país, en gran part racialitzada: sigui com a explosions de ràbia i fastig en resposta a l'assetjament policial, sigui perquè és la seva única manera de poder participar en la riquesa social omnipresent al carrer i als aparadors, sigui simplement perquè estan farts de no arribar a fi de mes. Per entendre millor les dinàmiques d'aquesta mena de lluites, val la pena donar un cop d'ull al llibre *Disturbi. Vaga. Disturbi.*[233] on el seu autor Joshua Clover fa un ampli repàs de la història i del present dels aixecaments populars.

No obstant això, la situació actual exigeix que anem més enllà de gestos insurreccionals reactius. Cal preparar el terreny per a comptar amb la legitimitat social suficient que permeti sostenir grans mobilitzacions socials continuades. El nostre camp de batalla és la defensa d'una vida lliure per a tots i totes habitants de la Terra. El nostre enemic és la mercantilització de les necessitats bàsiques que ens constitueixen com a éssers humans. En aquest sentit, cal impedir la realització dels projectes ecocides que el capital i els seus agents volen imposar en la seva fugida endavant. A més, es tracta d'establir les bases materials per a poder crear noves relacions socials entre l'espècie humana i els altres integrants de Gaia. Al llarg del llibre hem dibuixat alguns elements claus d'aquest altre món possible. Les seves característiques concretes s'hauran de desenvolupar en la pràctica col·lectiva de la gent compromesa amb aquestes transformacions.

Ja hi ha bastants grups i col·lectius que treballen en aquesta direcció. A escala sindical organitzacions com la CGT i la COSHAC, en l'àmbit ecològic s'estan establint Revoltes de la Terra i en el terreny de propostes revolucionàries destaca La Saó[234]. Aquesta organització va presentar la seva proposta política el 14 de març de 2026 en un acte públic celebrat a Sant Celoni davant de més de 200 persones. El document d'una vintena de pàgines dibuixa les línies mestres d'una estratègia revolucionària que té per objectiu central la creació d'una vida lliure que "és al mateix temps una utopia, una realitat i un llegat. És desitjo i camí." Una

233 Joshua Clover, *Disturbio. Huelga. Disturbio,* Traficantes de sueños, 2025.

234 Més informació en: https://www.lasao.cat/

vida lliure sense dominants ni dominats, autoorganitzada de manera comunitària i en harmonia amb les necessitats de la natura.

En definitiva, tot fa pensar que ha arribat l'hora de crear confluències, d'organitzar-nos, de traçar objectius comuns i trobar formes de coordinació basades en un consens sobre les coses que NO volem, a partir del qual podrem defensar amb determinació la pluralitat d'apostes de la transformació social a la qual aspirem. Tot això acompanyat i impulsat per estructures comunitàries que estan produint el comú en totes les seves formes. Serà un camí llarg amb resultats incerts, però, de cap manera, «*¡nos quitarán lo bailado!*»

seguim...

Índex d'abreviatures

FMI – Fons Monetari Internacional. És l'entitat financera internacional, encarregada de concedir crèdits de «desenvolupament».

BM – Banc Mundial. En principi concedeix crèdits d'interessos reduïts a països del Sud global. Per regla general, actua en coordinació amb l'FMI. Ambdós tenen la seva seu a Washington i formen part de les entitats creades en marc dels Acords de Bretton Woods. Més informació en el capítol. «El nou ordre global sorgit de la Segona Guerra Mundial»

PAE – Programes d'ajust estructural. Els PAE determinen les condicions de concessió de crèdits per part de l'FMI i BM. Més informació en el capítol: «El neoliberalisme a la conquesta del món.»

CEO – Director executiu d'una gran corporació

TIC – Tecnologies de la informació i la comunicació

GEH – Gasos d'efecte hivernacle

EUA – Estats Units d'Amèrica
EAU – Emirats Àrabs Units

Bibliografia

A continuació van les fonts bibliogràfiques ordenades per blocs temàtics. En la seva gran majoria es tracta de llibres citats i breument comentats en el text. A les altres publicacions hem afegit un petit comentari per a animar a la seva lectura.

Els antecedents del capitalisme industrial

- David Graeber i David Wengrow, *El amanecer de todo,* Ariel, 2022.
- Marija Gimbutas, *El Lenguaje de la Diosa.* En aquest text, la famosa arqueòloga fonamenta la seva teoria que el patriarcat es va originar en el quart mil·lenni abans de la nostra era a causa de la invasió de pobles guerrers (kurganes) procedents d'estepes asiàtiques. El llibre està esgotat, però es pot llegir en aquest .pdf: https://www.scribd.com/document/326284758/El–lenguaje–de–la–diosa–Marija–Gimbutas
- Otto Gross, *Más allá del diván: Sexualidad, autoritarismo, psicoanálisis y matriarcado*, Alikornio, 2003; reeditat per: Editorial Irrecuperables, 2018.
- Almudena Hernando, *La fantasía de la individualidad,* Traficantes de Sueños, 2018.
- Silvia Federici, *Caliban i la bruixa. Dones, cos i acumulació primitiva,* Virus Editorial, 2018. El llibre és de lectura obligatòria per a comprendre que el patriarcat i el capitalisme estan estretament lligats.
- Fabian Scheidler, *El fin de la megamáquina. Historia de una civilización en vía de colapso,* Icaria, 2024.
- Eduardo Galeano, *Las venas abiertas de América Latina,* Siglo xxi Editores, 2021.

- Mike Davis, *Los holocaustos de la Era Victoriana tardía: el niño, las hambrunas y la formación del Tercer Mundo*. Universitat de València, 2006.
- Howard Zinn, *Une histoire populaire des États-Units*. (La otra historia de Estados Unidos): https://humanidades2historia.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/08/la-otra-historia-de-ee-uu-howard-zinn.pdf.

El capital o la vida

- *Corsino Vela, El capitalismo terminal (2018), La sociedad implosiva (2022), En la línea de quiebra (2024),* Traficantes de Sueños. En aquesta trilogia, l'autor demostra que les contradiccions inherents al capitalisme estan provocant una crisi sistèmica irresoluble.
- Peter Phillips, *Megacapitalistas: la élite que domina el dinero y el mundo,* Roca Editorial de Libros, 2019.
- William I. Robinson, *Mano Dura. El Estado policial global, los nuevos fascismos y el capitalismo del siglo XXI,* errata naturea editors, 2023,
- André Gunder Frank, *Capitalismo y subdesarrollo en América Latina,* https://www.scribd.com/document/444410156/Andre-Gunder-Frank-Capitalismo-y-subdesarrollo-en-America-Latina. En les seves nombroses publicacions el representant destacat de la Teoria de la dependència il·lustra la tesi que el presumpte subdesenvolupament és la conseqüència directa del desenvolupament capitalista.
- Emmanuel Rodríquez, «La lenta caída de las sociedades del Norte global», publicat a *Cuadernos de estrategia 2,* Traficantes de Sueños, 2024.
- Kohei Saito, *Una nova manera de viure. El capital en l'era de l'antropocè,* tigre de paper, 2022. L'autor ofereix una reinterpretació interessant dels textos del jove Marx que desmenteixen, almenys en part, la visió determinista de la història de la teoria marxista.

A més, revelen la seva sensibilitat «ecologista» i la centralitat que va donar al valor d'ús de les coses produïdes.

- Primo Levis, *Si esto es un hombre*, El Aleph, 1987
- Amitav Ghosh, *La maldición de la nuez moscada,* Capitan Swing, 2023.

Sobre el desastre climàtic i ecològic

- Antonio Turiel, Petrocalipsis, *Crisis energética global i como (no) la vamos a solucionar,* Alfabeto Editorial, 2020. Des de fa molts anys, Antonio Turiel segueix el rastre de la catàstrofe climàtica i energètica en curs, tant al seu blog, com a través de les seves nombroses publicacions.
- Joan Martinez–Alier, *El ecologismo de los pobres. Conflictos ambientales y lenguajes de valoración,* Icaria, 2021. El llibre és una guia extraordinària per les múltiples expressions de l'«ecologisme popular». Demostra que, per regla general, són els i les pobres quins cuiden el medi ambient.
- Ramón Fernández Duran, *La explosión del desorden. La metrópoli como espacio de la crisi global,* Fundamentos, 1996. Aquest llibre va ser una de les primeres obres que van seguir el rastre de la devastació social i ambiental global des d'una perspectiva anticapitalista i amb molt coneixement de les seves causes. Ramón Duran era un autor prolífic molt compromès amb l'ecologisme i la transformació social que va morir massa aviat.
- Luis González Reyes, Erika González Briz, Adrián Almazán, *Transició ecosocial a Catalunya. Una proposta decreixentista,* Grup Transició Ecosocial de la CGT, 2024. Aquest llibret, promogut per la CGT, estudia detalladament quins sectors de l'economia catalana haurien de decréixer substancialment i quins haurien de desaparèixer del tot perquè les activitats econòmiques del país tornin a ser sostenibles en termes ecològics, socials i humans. Ara només cal portar els resultats a la pràctica.

- Janet Biehl y Peter Staudenmaier, *«Ecofascismo. Lecciones sobre la experiencia alemana»*, Virus Editorial, 1999.

Entorn del món digital

- Pablo Stefanoni, *¿La rebeldía se volvió de derechas?*, Siglo Ventiuno, 2021.
- Giuliano Empoli, *Los ingenieros del Caos*, Oberon, 2019.
- Fredéric Neyrat, *Traumachine. Intelligence Artifcielle et Tecno–feixisme*, Éditions MF, 2025.
- Marta Peirano, *El enemigo conoce el sistema*, Debate, 2019.
- Sergi Onorato Esteve, *Dejuni digital. Autoajuda per canviar–ho tot*, Descontrol, 2022.
- Cedric Durant, *Tecnofeudalismo, Crítica de la economía digital*, La Cebra–Kaxilda, 2025. L'autor analitza les causes i conseqüències de l'auge del Silicon Valley, amb les eines de la teoria marxiana.

Lluites pel comú

- Andrés Ruggeri, *Autogestión y revolución*, Descontrol, 2020.
- José Peirats, *La CNT en la Revolución española*, només disponible on–line: https://www.solidaridadobrera.org/ateneo_nacho/libros/Jos %C3 %A9 %20Peirats %20– %20La %20CNT %20 en %20la %20revolucion %20espa %C3 %B1ola.pdf
- VV.AA. *Produir el comú. Entramats comunitaris i lluites per la vida*, Caliu Espai Editorial, Benimaclet, 2020.

Sobre revoltes i insurreccions

- Joshua Clover, *Disturbio. Huelga. Disturbio*, Traficantes de Sueños, 2025.

- Eric Hazan, *La dinámica de la revuelta*, Virus, 2019. El gran historiador francès de les insurreccions populars compara en aquest text les revoltes històriques amb la Primavera Àrab de 2011 i dibuixa algunes línies estratègiques de cara al futur.
- Kristin Ross, *La forma–comuna. La lucha como manera de habitar*, Virus, 2024. Partint de les experiències de la ZAD de Landes, de la Comuna de París i de les lluites en defensa del territori als anys 60 i 70 del segle passat, l'autora demostra que «lluitar per un lloc determinat no és el mateix que lluita per una idea».
- Colectivo Situaciones, *Hipotesis 891. Más allá de los piquetes* (https://lobosuelto.com/wp–content/uploads/2018/09/hip%C3%B3tesis–891–1.pdf)
- *El taló de ferro*, de Jack London; en Akal ediciones, hi ha una edició en castellà d'aquesta novella extraordinària. També està disponible en .pdf.

Avall amb el treball

- David Graeber, *Feines absurdes. Una teoria*, Descontrol, 2019.
- Franco Berardi «Bifo», *La fábrica de la infelicidad*, Traficantes de Sueños, 2015.
- Ernst Toller, *Los destructores de máquinas*, Alikornio, 2001.

Rehabitem les ruralitats

- *Ensayos de agitación rural. Rehabilitar el campo vaciado*, Ediciones El Salmón, 2022.
- Aurélien Berlan, *Autonomía y subsistencia*, Virus, 2024.

Crítica de la tecnologia

Per a finalitzar aquesta recopilació, proposem la lectura d'algunes de les obres de tres grans crítics de la societat industrial i de la seva gestió burocràtica.

- Lewis Mumford, *El mito de la máquina*, Pepitas de calabaza, 2017. Mumford va dedicar una part important de la seva llarga vida a investigar els inicis de la megamàquina i de les civilitzacions urbanes.

- Günter Anders, *La obsolescencia del hombre (Vol. 1): sobre el alma en la época de la segunda revolución industrial*, Editorial Pre-Textos. 2011. Les reflexions de Günter Anders giraven entorn dels impactes de la tecnificació de la vida causada pel desplegament de la societat industrial i la bomba atòmica.

- Ivan Illich, *La convivencialidad*, Virus, 2024. Ivan Illich va destacar com a gran crític de l'alienació causada per la tècnica industrial i la burocratització de la vida moderna.

Recursos telemàtics

A continuació va una petita mostra de blogs personals i pàgines webs col·lectives que acostumen a publicar informacions i reflexions interessants en relació amb els temes que hem tractat en aquest llibre.

- Ecologia i decreixement: https://www.15-15-15.org/webzine/es/

- Crisi climàtica i fal·làcies de la «transició energètica»: https://crashoil.blogspot.com/ (d'Antonio Turiel)

- Geopolítica: https://rafaelpoch.com/ (del periodista Rafael Poch de Feliu)

- Resistències: https://ca.crimethinc.com/ (publicació col·lectiva dels EUA, centrada en els moviments internacional de resistència contra les barbaritats del poder; molts articles estan disponibles en castellà, alguns també en català)

- Mirades crítiques sobre la multicrisi' a l'Estat espanyol: https://zonaestrategia.net/ (projecte col·lectiu que, entre altres coses, publica la revista «Cuadernos de Estrategia»)

Agraïments

Al igual que la majoria dels assaigs, aquest llibre és una obra col·lectiva. El text ha assolit la seva forma actual gracies a les converses, lectures crítiques i suggeriments de Carlos, Rolando, Neus, Gerard, Vicente, Laura, Víctor, Antònia, Xavi, Edu, Anna, Clàudia, així com de l’equip de Kaos i, especialment, de Gon.

Aquest llibre es va acabar d'imprimir al març del 2026,
entre guerres, multicrisis i el cicle que mai s'acaba,
desitjant sabotejar l'engranatge per construir cicles nous